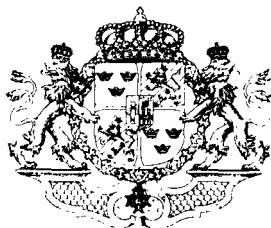

ARBETSSTATISTIK. A:8.

UTGIFVEN AF K. KOMMERSKOLLEGII AFDELNING FÖR ARBETSSTATISTIK.

UTLÄNDSKA JORDBRUKS- ARBETARE I SVERIGE

ÅR

1907

STOCKHOLM
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
1909.

INLEDNING TILL

Arbetsstatistik. A / utgifven af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1899- 1912

Täckningsår: [1]-10

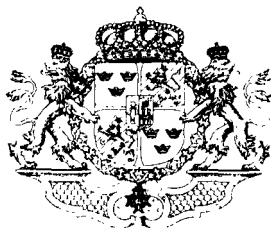
I serien Arbetsstatistik A ingår:

- 1 Undersökning af bagerierna i Sverige. 1899
- 2 Undersökning af tobaksindustrien i Sverige. 1899
- 3 Undersökning af den mekaniska verkstadsindustrien i Sverige:
- 4
 1. Större, egentliga mekaniska verkstäder. 1901
 2. Mindre, egentliga mekaniska verkstäder samt vissa specialverkstäder m. m. 1904
- 5 Kollektivaftal angående arbets- och löneförhållanden i Sverige:
 1. Redogörelse för kollektivaftalens utbredning och hufvudsakliga innehåll. 1910
 2. Förteckning å gällande kollektivaftal. Kollektivaftal inom olika näringsgrenar. 1908
 3. Arbetstidens längd och arbetarlönens storlek inom olika näringsgrenar enligt gällande kollektivavtal (1907/08)
- 6 Promemoria angående arbetslösheten i Sverige hösten 1908 samt kommunala åtgärder i anledning af arbetslöshet. 1908
- 7 Undersökning af tryckerier och därmed förenad handtering i Sverige. 1909
- 8 Utländska jordbruksarbetare i Sverige år 1907. 1909
- 9 Redogörelse för lockouterna ochorstrejken i Sverige år 1909:
 1. A. Allmän redogörelse. B. Bilagor. 1910
 2. Handlingar och aktstycken till belysande af konfliktens förlopp, parters och myndigheters åtgärder m. m. 1910
 3. A. Statistisk redogörelse. B. Tabeller och bilagor
- 10 Arbetstidens längd inom industri och handverk i Sverige. 1911

Utländska jordbruksarbetare i Sverige år 1907. – (Arbetsstatistik. A ; 8)
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån 2009

ARBETSSTATISTIK. A:8.

UTGIFVEN AF K. KOMMERSKOLLEGI AFDELNING FÖR ARBETSSTATISTIK.

UTLÄNDSKA JORDBRUKS- ARBETARE I SVERIGE

ÅR

1907

STOCKHOLM
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
1909.

Pour la table des matières en français voir page 5.
Pour le résumé en français voir page. 67.

Observation: 1 krona = 100 öre == 1.39 franc.

INNEHÅLL.

Utländska jordbruksarbetare i Sverige år 1907.	Sid.
Inledning	7.
I. Historik	11.
II. Orsakerna till de utländska arbetarnes användande i Sverige	15.
III. De utländska arbetarnes antal, kön, ålder och lokala fördelning. Deras härkomst och lefnadsförhållanden	18.
IV. Arbetarnes anskaffande. Tiden för ankomst och afresa	24.
V. Uppsyningsman. Förarbetare	28.
VI. Formen för arbetarnes anställning. Arbetskontraktens innehåll	33.
VII. Arbetstiden	38.
VIII. Arbetarnes aflöningsförmåner	40.
IX. Arbetsgifvarens omkostnader	48.
X. Arbetsduglighet	52.
XI. Bostadsförhållanden	53.
XII. Hushållning med förvärfvad arbetsförtjänst	55.
XIII. Arbetsinställelser och aftalsbrott. Förhållande till svenska arbetare	57.
XIV. Utländska jordbruksarbetares användande åren 1908 och 1909	62.
Tillägg (angående vissa andra utländska arbetare)	63.
<i>Fransk resumé</i>	67.
Öfversiktskarta	70.
Tabell och Bilagor.	
Tabell	72.
Bil. 1. Frågeformulär	76.
” 2. Kontrakt för arbetare. A	80.
” 3. ” ” arbetare. B	87.
” 4. ” ” uppsyningsman	90.
” 5. ” ” arbetare. C	93.
” 6. ” ” ryska årsstadda jordbruksarbetare	98.
” 7. Skrifvelse från förste provinsialläkaren i Malmöhus län år 1908	102.
” 8. Skrifvelse från förste provinsialläkaren i Malmöhus län år 1909	104.
” 9. Skrifvelse från Poliskammaren i Malmö	107.
” 10. Polska och galiziska säsongarbetare i Danmark år 1907	109.
” 11. Danska lagen om utländska arbetare	113.
” 12. Cirkulär angående lagen om utländska arbetare i Danmark	120.
” 13. Kungörelse angående sjukförsäkring för utländska landt- arbetare i Danmark	121.
” 14. Danska inrikesministeriets kontrakt för polska m. fl. säsong- arbetare	122.
” 15. Danska inrikesministeriets kontrakt för utländska arbets- förmän	129.

TABLE DES MATIÈRES.

Ouvriers agricoles étrangers en Suède en 1907.	Page.
Introduction	7.
I. Aperçu historique	11.
II. Motifs de l'emploi des ouvriers étrangers en Suède	15.
III. Nombre, sexe, âge, état civil et répartition locale des ouvriers étrangers. Lieux de naissance et conditions d'existence des ouvriers	18.
IV. Recrutement des ouvriers. Arrivée et départ	24.
V. Surveillants	28.
VI. Manière du placement des ouvriers. Contenu des contrats de travail	33.
VII. Durée du travail	38.
VIII. Salaire des ouvriers	40.
IX. Frais du patron	48.
X. Capacité des ouvriers	52.
XI. Logements	53.
XII. Economie des ouvriers	55.
XIII. Grèves et infractions au contrat. Relations avec les ouvriers suédois	57.
XIV. Emploi des ouvriers étrangers en 1908 et en 1909	62.
Annexe (quelques autres ouvriers étrangers en Suède)	63.
<i>Résumé français</i>	67.
Carte sommaire	70.
 Tableau et Suppléments.	
Tableau	72.
Sup. 1. Questionnaire	76.
" 2. Contrat d'ouvrier. A	80.
" 3. " d'ouvrier. B	87.
" 4. " de surveillant	90.
" 5. " d'ouvrier. C	93.
" 6. " d'ouvriers russes engagés pour année	98.
" 7. Rapport du médecin inspecteur du gouvernement de Malmöhus en 1908	102.
" 8. Rapport du médecin inspecteur du gouvernement de Malmöhus en 1909	104.
" 9. Rapport de la police de Malmö	107.
" 10. Ouvriers de saison polonais en Danemark en 1907	109.
" 11. La loi danoise concernant les ouvriers étrangers	113.
" 12. Circulaire sur la loi concernant les ouvriers étrangers en Danemark	120.
" 13. Décret concernant l'assurance de maladie des ouvriers agricoles étrangers en Danemark	121.
" 14. Contrat d'ouvriers de saison polonais etc. publié par le Ministère de l'Intérieur danois	122.
" 15. Contrat de surveillants étrangers publié par le Ministère de l'Intérieur danois	129.

Då den sedan några år tillbaka pågående tillströmningen af utländska jordbruksarbetare till Sverige under år 1907 antog större omfattning, så att densamma kunde anses ej blott komma att utöfva inflytande å arbetsförhållandena i riket utan äfven böra särskildt uppmärksammas med hänsyn till den allmänna ordningen och hygien i riket, beslöt Kommerskollegium att genom sin afdelning för arbetsstatistik anställa en utredning rörande dessa arbetares arbets- och lefnadsvillkor under tiden för deras vistelse härstädes. Resultaten af denna undersökning, som närmast afser år 1907, offentliggöras härmed.

Bland bilagorna till denna publikation hafva därjämte införts vissa redogörelser och aktstycken beträffande de främmande jordbruksarbetarnes ställning i Danmark, hvilka erbjuda tillfälle till värdefulla jämförelser för belysande af förhållandena i Sverige.

Hithörande arbeten hafva närmast handhafts af under tecknad Huss med biträde af amanuensen Elis Bjurstedt.

Stockholm i maj 1909.

Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik.

HENNING ELMQUIST.

Gunnar Huss.

Utländska jordbruksarbetare i Sverige år 1907.

Inledning.

Under de senaste åren hafva utländska säsongarbetare, företrädesvis från ryska Polen och Galizien, i allt större utsträckning börjat anlitas vid jordbruksarbetet i vissa trakter af södra Sverige. Då denna import af utländsk arbetskraft sålunda erhållit en ej så oväsentlig betydelse för arbetsförhållandena i riket och då jämväl ur den allmänna ordningens och hygienens synpunkt ifrågasatts åtgärder för öfvervakande och reglerande af invandringen i riket, har det syns Kommerskollegium angeläget att verkställa en utredning rörande hithörande arbetares arbets- och lefnadsvillkor under tiden för deras vistelse härstädes.

För detta ändamål utarbetades i början af år 1907 å Kollegii afdelning för arbetsstatistik ett särskildt formulär (Bil. 1) afsedt att för hvarje arbetsställe, där arbetare af ifrågavarande slag sysselsattes, angifva arbetarnes antal och fördelning efter nationalitet, ålder, kön och yrkesspecialiteter, formen för anställning, arbetstid och aflöning, bostadsförhållanden, arbetsduglighet och uppförande, orsaken till arbetarnes anställande o. s. v. Vid formulärets utarbete äfvensom vid undersökningens anordnande i öfrigt inhämtades och meddelades värdefulla upplysningar af dåvarande länsnotarien, numera kronofogden Gustaf Ohlsson i Malmö.

Då enligt tillgängliga upplysningar utländska säsongarbetare på några platser i landet voro anställda vid annan verksamhet än jordbruk, befanns det önskvärdt att samtidigt inhämta uppgifter äfven beträffande sådana, enär, vid en jämförelse mellan de olika arbetaregruppernas förhållanden, slutsatser af intresse kunde förväntas.

Däremot syntes det icke af behovet påkalladt att utsträcka undersökningen öfver hela riket, enär man med visshet kunde angifva åtskilliga trakter, där arbetare af här angifna slag icke, åtminstone i afsevärd omfattning, förefunnos.

I skrifvelse den 22 maj 1907 till Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i de län — Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älfsborgs, Skaraborgs samt Norrbottens — där utländska säsongarbetare bevisligen förefunnos eller kunde förväntas vara anställda, anhöll därför Kommerskollegium, att såvidt möjligt noggranna och fullständiga uppgifter måtte, med användande af de utarbetade frågeformulären, inhämtas från vederbörande arbetsställen samt tillställas Kollegium före den 1 påföljande juli. De ytterligare uppgifter, som kunde ifrågakomma för frågans belysande, men hvilka ej till den angifna tidpunkten stode att erhålla, borde sedermera vid årets slut insändas. Kollegium hemställde därjämte om länsstyrelsernas egna uttalanden öfver de utländska säsongarbetarnes arbets- och lefnadsförhållanden samt särskildt beträffande orsakerna till deras användande inom länet.

I anledning af denna framställning fick Kollegium under årets lopp från de olika länsstyrelserna emottaga redogörelser för förekomsten inom länen af utländska säsongarbetare af olika slag samt ifyllda formulär för de arbetsställen, där sådana anträffats. I flertalet fall voro de inkomna formulären ifyllda af arbetsgifvarne själfva under kontroll af vederbörande kronofogde eller länsman; i öfriga fall hade länsmannen i distriktet infört de begärda uppgifterna å formuläret vid personliga besök å arbetsplatserna, därvid upplysningar inhämtats från såväl arbetsgifvaren som arbetarna och deras uppsyningsman. Äfven om obekantskapen med arbetarnes språk i allmänhet lagt vissa hinder i vägen för inhämtande af deras uppfattning, så har det i alla händelser icke mött några svårigheter för kronolänsmännen att med ledning af aflöningslistor och arbetskontrakt samt vid besök i bostaden och ute på arbetsplatserna förskaffa sig en allsidig kännedom om deras förhållanden.

Den omständigheten, att arbetare af ifrågavarande slag endast förekommit här och hvar, vanligen på större gårdar, så att de olika länsmännen icke haft att taga kännedom om mer än ett eller annat arbetsställe, har gifvetvis underlättat deras uppgift härutinnan, hvarförutom de redan i och för sin tjänsteutöfning alltid måste med uppmärksamhet följa sådana företeelser som införandet inom deras distrikt af större grupper arbetare af främmande nationalitet. Af denna anledning synes ock otvifvelaktigt, att intet arbetsställe, som sysselsatt utländska säsongarbetare till större antal, kan hafva förbisetts af vederbörande tjänstemän. De till Kollegium inkomna uppgifterna kunna alltså förutsättas vara både uttömmande och tillförlitliga, hvilket omdöme ock till fullo bekräftats vid den granskning, uppgifterna sedermera underkastats, samt af de upplysningar, hvilka på andra vägar erhållits.

Med hänsyn till undersökningens natur, hvilken kräfde närmare kännedom om de förhållanden, under hvilka de af undersökningen berörda arbetarne lefde och utförde sitt arbete, ansågs det nämligen nödvändigt att låta en tjänsteman å afdelningen för arbetsstatistik göra en studieresa till de trakter i Skåne, där de utländska säsongarbetarne voro talrikast förekommande. Under loppet af november månad 1907 besökte sålunda amanuensen E. Bjurstedt 11 arbetsställen med c:a 600 utländska arbetare¹⁾ i Malmöhus och Kristianstads län, hvarvid arbetsgifvarne i allmänhet med största tillmötesgående beredde honom tillfälle att i räkenskaper, genom besök i arbetarbostäderna samt vid pågående arbete ute å fältet taga noggrann kännedom om förhållandena å platsen.

Muntliga eller skriftliga upplysningar rörande de utländska säsongarbetarne samt deras arbetsduglighet och förhållande till de svenska arbetarne meddelades äfven beredvilligt af sekreteraren hos Skånska landtmännens arbetsgifvareförening Gustaf Persson i Malmö, af sekreteraren i Malmöhus läns hushållningssällskap J. G. Leufvén samt af Skånska landtarbetareförbundets förtroendeman

¹⁾ Däraf 1 industriellt arbetsställe med 180 utländska arbetare.

Albin Hansson i Eslöf och agitatorn Gustaf Nilsson i Kristianstad, hvilka båda senare spelat en framträdande roll inom de skånska landtarbetarnes organisationsrörelse. Slutligen besöktes jämväl Kommerskollegii ombud för det arbetsstatistiska arbetet i Malmö, Lund och Hälsingborg, herrar N. Skogh, O. Lenander och C. Johansson, hvilka samtliga i egenskap af föreståndare för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna å resp. orter förvärfvat en omfattande kännedom äfven om landtarbetarnes förhållanden.

Då det vidare synts Kollegium angeläget att erhålla tillförlitlig kännedom om vissa hygieniska förhållanden bland de ifrågavarande arbetarne, anmodade Kollegium i skrifvelse den 19 juni 1908 förste provinsialläkarna i Östergötlands, Gottlands, Kristianstads och Malmöhus län att meddela de tillgängliga upplysningar, som i sådant afseende kunde vara af allmänna intresse. I anledning häraf har Kollegium ock mottagit särskilda redogörelser, ägnade att i allmänhet belysa arbetarnes lefnadsförhållanden, och återgifves den af förste provinsialläkaren i Malmöhus län lämnade redogörelsen i det följande såsom Bil. 7. Ett af honom i april 1909 till Medicinalstyrelsen afgifvet utlåtande om vissa hygieniska förhållanden har jämväl anförts såsom Bil. 8.

Med ledning af de inkomna formulären samt de öfriga upplysningar, som på ofvan angifna olika vägar införskaffats, har å Kollegii afdelning för arbetsstatistik utarbetats den efterföljande redogörelsen, som företrädesvis afser de vid jordbruksarbete i södra Sverige sysselsatta utländska säsongarbetarne af polsk eller galizisk nationalitet¹⁾. För jämförelses skull hafva äfven tillfogats några uppgifter rörande dylika arbetare, som voro anställda vid industriell drift och därvid lefde under förhållanden, nära besläktade med jordbruksarbetarnes. Däremot har det icke ansetts lämpligt bearbeta de inkomna uppgifterna rörande andra utländska arbetare, företrädesvis danskar och tyskar, som tidvis varit anställda inom landtbruket och industrien, enär deras arbets- och lefnadsförhållanden på intet sätt

¹⁾ I det följande afses med »galizier» sådana arbetare, som härstamma från provinsen Galizien. Det har ej ansetts behöfligt eller ens möjligt att närmare skilja på dithörande olika folkslag.

synas hafva afvikit från dem, som gälla för de svenska arbetarne inom yrket.

När Kollegium i sin cirkulärskrivelse den 22 maj 1907 vände sig jämväl till länsstyrelsen i Norrbottens län med begäran om uppgifter rörande utländska säsongarbetare, så skedde detta på den grund, att det syntes önskvärdt erhålla närmare kännedom om de finska arbetare, som i ganska stor utsträckning vissa tider af året där anställas vid skogsarbete samt vid sågverken.

Några uttömmande uppgifter om dessa arbetares antal och förhållanden i öfrigt hafva emellertid icke kunnat erhållas, hvarför icke heller denna del af det erhållna materialet gjorts till föremål för närmare bearbetning.

Med hänsyn därtill, att användandet af de utländska arbetarne i Sverige kommit till stånd under inflytande af föredömen och erfarenheter i Danmark, har det ansetts lämpligt för hithörande frågors belysande att bland bilagorna införa vissa redogörelser och aktstycken (Bil. 10—15), som lämna tillfälle till jämförelser med motsvarande förhållanden i berörda land.

I. Historik.

Landtbruket är till sin natur ett utprägladt säsongyrke, enär hufvudparten af det därmed förenade arbetet med nödvändighet måste utföras under sommarhalfåret. Till denna tid äro på grund af klimatförhållanden koncentrerade alla de viktigaste och mest omfattande momenten af landtarbetet, hvaraf följer, att vid samma tid behovet af arbetskraft är långt större än under vintern. Säsongföreteelsen inom landtbruket är naturligtvis mest utpräglad i länder med starka temperaturdifferenser mellan de olika årstiderna. I öfverensstämmelse härmed måste äfven behovet af säsongarbetare ställa sig störst i länder med så kallt klimat, att endast den egentliga sommaren lämpar sig för jordens beredning samt sådd och skörd. Emellertid komma härvid äfven andra faktorer med i beräkningen, i det att olika slag af odling kräfva mer eller mindre arbetskraft, äfven-

som att tillgången på sådan står i nära samband med jordens fördelning och däraf beroende sociala förhållanden. Af största betydelse äro gifvetvis ock den allmänna gestaltningen af näringslivet, industriens utveckling, emigrationen m. fl. omständigheter, som inverka på den allmänna tillgången och efterfrågan på arbetskraft.

I *Tyskland* hafva sedan flera hundra år tillbaka säsongförhållandena inom jordbruket framkallat regelbundna och omfattande vandringer inom landet af landtarbetare, som under skördetiden eller för hela sommaren lämnat sin hemort för att annorstädes söka sig lönearbete inom landtbruket, och som efter dettas slut återvänt till sina hem igen. De senaste decenniernas storartade industriella utveckling och städernas i samband därmed skedda tillväxt i antal och storlek hafva emellertid föranlett, att en mängd af landsbygdens arbetare lämnat jordbruket. Framför allt hafva dess lösa arbetare påverkats af utsikterna att erhålla stadigvarande och högre aflönadt arbete i de äfven eljest lockande storstäderna. Samtidigt med att tillgången på inhemska säsongarbetare för landtbruket sålunda minskades, tilltog dettas behof af sådana arbetare genom rotfruktodlingens (särskildt sockerbetornas) snabbt ökade utbredning. Under sådana förhållanden sågo landtbrukarne sig tvungna att söka från utlandet anskaffa den behöfliga arbetskraft, som ej längre kunde inom landet erhållas i tillräcklig mängd.

Redan tidigare hade man bland den polska befolkningen i provinserna Posen och Schlesien i stor utsträckning värfvat säsongarbetare. När tillgången inom de egna provinserna emellertid icke längre var tillfyllest, började man närmast vända sig till angränsande trakter inom ryska Polen äfvensom till Galizien. I båda de nämnda länderna voro de ekonomiska och sociala förhållandena sedan lång tid tillbaka sådana, att landtarbetare i mängd brukade inom landet söka säsongarbete samt gärna gingo till utlandet, när där kunde bjudas dem bättre ekonomiska villkor, än de erhöilo hemma. Den sålunda uppkomna regelbundna strömningen af polska och galiziska landtarbetare till Tyskland och tillbaka har hastigt tilltagit och beräknas för närvarande omfatta omkring

300,000 personer.¹⁾ Då denna tillförsel af arbetskraft allmänt erkännes vara alldeles outhärlig för det tyska jordbruket, särskildt betodlingen, har densamma i många hänseenden befordrats och reglerats af de tyska myndigheterna. I Galizien hafva vederbörande myndigheter likaledes, för att ordna och kontrollera antagandet af dylika arbetare till utlandet, anordnat särskilda offentliga förmedlingsanstalter.

Danmarks högt uppdrifna jordbruk har sedan flera tiotal år tillbaka haft svårt att finna inhemsk arbetskraft i tillräcklig mängd. Till följd häraf började man värfva säsongarbetare från vissa delar af norra Tyskland samt från södra Sverige, särskildt de småländska länen. När emellertid dessa grannländer snart togo den inhemska arbetskraften i anspråk för egen räkning, under det att sockerbetodlingens utveckling gjorde behovet af arbetare allt större, så fann man sig föranlåten att efter tyskt föredöme införskaffa polacker och galizier. Liksom i Tyskland blefvo dessa arbetare omtyckta, och införseln af sådana ökades så hastigt, att deras antal i Danmark sommaren 1907 uppgick till öfver 6,600, flertalet af dem anställda inom betdistrikten på de danska öarne.²⁾ I någon utsträckning hafva dessa arbetare äfven sysselsatts vid säsongarbeten af andra slag, såsom torfupptagning, tegelbruksarbete m. m.

Då användandet af utländska arbetare nått en så stor omfattning, och deras arbetsvillkor (på grund af anställningens art, språkförhållandena o. s. v.) äro helt andra än de inhemska arbetarnes, ansåg den danska regeringen lämpligt vidtaga särskilda åtgärder för deras del. Efter en närmare utredning af deras arbets- och lefnadsförhållanden (Bil. 10) utarbetades ett »förslag till lag rörande användningen af utländska arbetare till arbete vid vissa arbetsställen samt rörande det allmännas tillsyn härvid». Detta förslag möttes inom riksdagen med erkännande från alla håll och blef med några smärre förändringar antaget på våren 1908 (Bil. 11).³⁾ Enligt hvad framhölls vid

¹⁾ Minst samma antal polska och galiziska arbetare beräknas hafva anställning inom olika slag af industriell verksamhet i Tyskland.

²⁾ Jfr. »Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik» 1908, s. 359 ff.

³⁾ Jfr. a. a., s. 586 ff.

lagförslagens behandling inom riksdagen, afser detsamma ej att för framtiden inskränka importen och användningen af de utländska arbetarne, utan fastmer att genom väl afvägda skydds- och kontrollbestämmelser befordra deras intressen och trefnad och därmed öka deras villighet att framgent taga tjänst i landet.

Under de senaste decennierna har i *Sverige* industriens snabba utveckling samt stadssamhällellas i samband därmed stående tillväxt regelbundet dragit en mängd af den till arbetsduglighet mognande ungdomen på landsbygden från jordbrukets tjänst. Från landsbygden har också emigrationen under samma tid bortfört stora skolor af företeelsesvis ungt folk, så att mångenstädes verklig brist på arbetskraft inträdt för jordbruket. Denna utveckling har gjort sig särskildt kännbar i Skåne, där industriens och industrisamhällellas utveckling varit mycket stark. Då samtidigt sockerbetsodlingen hastigt vunnit utbredning i Skåne, blef frågan om anskaffandet af arbetskraft för dess behof af stor aktuell betydelse. Den tidigare pågående säsongutvandringen af särskildt »betflickor» från Småland till de danska öarne sökte man nu leda till de skånska betfälten, men äfven denna källa utsinade snart. Efterfrågan på kvinnlig arbetskraft inom såväl industrien som det husliga arbetet har nämligen på senaste tid så ökats och därmed de ekonomiska villkoren förbättrats, att de unga kvinnorna från Smålands skogsbygder lätt funno annan sysselsättning än det tunga och osnygga arbetet på de skånska betfälten. Under sådana förhållanden började man äfven med afseende å arbetskraftens anskaffande följa föredömena från Danmark, därifrån betodlingens teknik och erfarenheter ursprungligen hämtats till Sverige. Genom dansk bemedling hafva ock de första skolorna af polska och galiziska arbetare anskaffats till Skåne. Från och med år 1904 synes denna trafik hafva tagit större omfattning, enär antalet utländska säsongarbetare då beräknas hafva uppgått till några hundratal. Då de första årens erfarenheter af deras arbete voro uppmuntrande, ökades importen betydligt för hvar och ett af åren 1905—1907.

II. Orsakerna till de utländska arbetarnes användande i Sverige.

Den viktigaste orsaken till de utländska jordbruksarbetarnes inkallande är, som redan antydts, att söka i den obestriddiga bristen på inhemsk arbetskraft för landtbrukets behof. Att landtmännen i detta hänseende haft att kämpa med betydande svårigheter, bestrides ej heller från arbetarehåll, där man eljes med ovilja sett denna utländska konkurrens, samt bestyrkes enstämmigt i de uttalanden, som härom afgifvits af vederbörande länsstyrelser och deras underordnade organ i orterna. Resultaten af de offentliga arbetsförmedlingsanstaltarnas verksamhet utvisa ock med all tydlighet, att arbetsgifvarne inom landtbruket icke kunna få inhemsk arbetskraft i den utsträckning, som de skulle önska. Särskildt betupptagningen har därjämte ansetts vara ett mindre angenämt arbete, hvadan de svenska arbetarne ej funnit det vara så särdeles lockande.¹⁾

¹⁾ **Sockerbetsodling:** Arbetet vid odling af sockerbeter består i beredning af jorden för sådden, själfva sådden, sommarskötseln samt upptagningen. *Beredningen* af jorden sker på vanligt sätt. *Sådden* verkställs med vanlig radsäningsmaskin, hvarvid dock endast hvar fjärde bill användes. Det för betodlingen egentligen karaktäristiska arbetet börjar först med sommarskötseln, som består af hackning samt gallring. *Hackning* (rensning från ogräs samt uppluckring af jorden) utföres vanligen 3 gånger under sommarens lopp. Hackningen verkställs mellan plantraderna med hästhacka samt intill raderna och i desamma, där större försiktighet erfordras, medelst handhacka. Handhackan består af blad med skaft, bladet ställt vinkelrätt mot skaftet. Handhackan skötes af arbetarne i stående böjd ställning. Samtidigt med första hackningen verkställs äfven s. k. grupphackning. Härvid hackar man med handhackan bort betplantor uti raderna, så att små tufvor på 5 å 6 betplantor bildas med c:a 20 cm:s mellanrum. Mellan 1:sta och 2:dra hackningen äger *gallringen* rum; därvid borttagas öfriga betplantor i hvarje tufva, så att endast en blir kvarstående. Gallringen fordrar stor försiktighet och måste utföras med hand. Vanligen utföres den af arbetaren i krypande ställning. Med *upptagningen* förstås ej blott själfva upptagandet af betplantan utan äfven rengöringen af betan, afskärandet af blastern samt betornas hopande i högar eller rader. Egentliga betupptagningsmaskiner användas sällan, enär några fullt ändamålsenliga sådana ännu icke lära finnas. För själfva lossandet af betan brukas dock numera ofta en s. k. betlossningsmaskin. Maskinen lossar och skjuter upp betan något, men denna blir fortfarande stående kvar i sitt hål. Vanligast torde dock ännu härtill användas handgrep (särskildt konstruerad betgrepp). Samtidigt med själfva upptagandet rengöres betan med hand, blastern afskäres och betorna hopas på åkern i högar eller rader för att bortköras. Under regniga höstar blir naturligtvis betupptagningen ett mycket osnyggt arbete; besvärligast lär det dock vara, när blastern är betäckt med rimfrost eller snö fallit, då händerna af fukt och kyla lätt spricka sönder.

Uppenbart synes dock vara, att landtbrukarnes svårigheter vid anskaffandet af arbetskraft icke uteslutande bero på brist på sådan, utan i väsentlig mån också måste tillskrifvas den omständigheten, att arbetsgifvare och arbetare icke kunna ena sig om form och villkor för anställningen. För landtbrukaren är det af största vikt att med säkerhet kunna påräkna tillräcklig arbetsstyrka under sommaren och än mer hösten, då arbetena måste forceras, och hvarje dröjsmål med skörden kan medföra svåra förluster. Men just under denna tid vilja arbetarne helst hafva frihet att välja passande anställning, enär vid samma tid tillgången på arbete inom industrien och transportväsendet också är rikligast och aflöningarne följaktligen där höga. Socker- och tegelbruken, byggnadsverksamheten och hamnarbetet behöfva under sommaren och hösten stora skaror arbetare, för hvilka ingen större yrkesskicklighet är erforderlig, och hvilka därför kunna tagas omedelbart från landtarbetet.

För att trygga sig mot denna konkurrens söka landtmännen helt naturligt att hos sig i tillräcklig mängd anställa för helt år lagstadda tjänare. Arbetarne vilja emellertid ofta ej binda sig för så lång tid, utan önska endast tillfälligt arbete som daglönare för att åt sig reservera möjligheten att vid lämpligt tillfälle öfvergå till det lockande industriarbetet i stadssamhällena. Af stor betydelse har härvid ock varit det principiella motstånd mot tjänstehjonsförhållandet, som rests från den under de senaste åren ganska starkt utvecklade fackföreningsrörelsen bland landtarbetarne särskildt i Skåne.

Genom att hos sig för större delen af året fast anställa de utländska arbetarne blifva landtbrukarne i viss mån oberoende af förhållandena å den inländska arbetsmarknaden. Under de af särdeles goda ekonomiska konjunkturer kännetecknade åren 1905—1907, då arbetsprisen å alla yrkesområden befunno sig i snabb stegring, kunde eljest de svenska daglönarne vid jordbruket nästan föreskrifva hvilka villkor som helst under skördetiden. Otvifvelaktigt har emellertid importen af de utländska arbetarne föranlett, att ökningen i lönerna icke blifvit fullt så stark, som eljest skulle skett. Äfven om icke

någon direkt minskning i arbetsomkostnaderna — hvilken fråga nedan göres till föremål för närmare undersökning — vunnits genom användandet af de utländska arbetarne, så hafva landtbrukarne dock genom dem haft ett medel att i viss mån motverka och reglera stegringen af de svenska arbetarnes löneanspråk.

Bøjelsen för att antaga polska och galiziska arbetare har gifvetvis också tilltagit genom det motsatsförhållande, hvori arbetsgifvarne inom landtbruket under de senare åren kommit till sina arbetare. Med fackföreningsrörelsens nyss påbörjade utbredning bland jordbruksarbetarne och däraf följande slitningar med arbetsgifvarne har strejkrisken ökats, och då äfven lagstadda arbetare stundom deltagit i arbetsinställelser, hafva arbetsgifvarne funnit sig mera kunna lita på de utländska arbetarne, hvilka af åtskilliga skäl kunna beräknas mindre böjda för arbetskonflikter.

Att de utländska arbetarne själfva äro villiga att taga arbete i främmande land, har naturligtvis sin djupaaste rot i säregna ekonomiska och sociala förhållanden i det egna hemlandet, hvilka sedan lång tid tillbaka tvingat stora delar af befolkningen att genom vandringar söka arbete under sommaren. Om också förhållandena delvis ändrats, så att dylika vandringar, åtminstone till utlandet, icke äro erforderliga i samma utsträckning som förr — särskildt i Galizien lärers snarare brist på arbetskraft under säsongen numera förefinnas — så har vandringslusten så ingått i folkkaraktären, att säsongströmningen oförminskad fortfar. De utländska arbetarne uppgifva själfva, att de visserligen kunna ernå nästan lika goda inkomster hemma, men att de där ej göra så stora besparingar som i ett främmande land. Efter allt att döma pläga dessa arbetare finna sig väl i Sverige, hvilket ock framgår däraf, att samma personer gärna återvända år efter år.

III. De utländska arbetarnes antal, kön, ålder och lokala fördelning. Deras härkomst och lefnadsförhållanden.

Antal, kön, ålder och lokal fördelning. Den föreliggande redogörelsen afser, såsom i inledningen redan betonats, företrädesvis de *vid jordbruksarbete i södra Sverige under säsongen 1907 sysselsatta utländska arbetarne*. Hela antalet sådana egentliga arbetare, som vid undersökningen anträffats, utgjorde **1,174**, hvaraf 414 män och 760 kvinnor. Dessa åtföljdes emellertid af sammanlagdt **118** andra personer, nämligen 30 uppsyningsmän, 24 kvinnor med uteslutande uppgift att ombesörja vissa husliga göromål samt 64 barn. Tillsammantaget uppgick sålunda *antalet hithörande personer till* **1,292**.

Såsom särskildt **Tillägg** till denna redogörelse hafva i det följande *dessutom* meddelats vissa summariska uppgifter rörande sammanlagdt **386 personer af galizisk, polsk eller rysk nationalitet**, hvilka under någon del af sommarsäsongen 1907 voro anställda i Sverige, men hvilkas arbetsförhållanden af olika skäl icke i allo voro jämförliga med de nyssberörda arbetarnes.

Beträffande *sammanlagdt* **1,678 främmande arbetare** hafva således i föreliggande redogörelse mer eller mindre ingående uppgifter kunnat framläggas. Af allt att döma representerar den nu angifna siffran hela antalet under år 1907 i Sverige förefintliga arbetare af sådan art, som med undersökningen äsyftas.

De 1,174 egentliga jordbruksarbetarne, som här närmast tagas i betraktande och hvilka ensamma komma till synes i öfversiktstabellen å sid. 74—77, *fördela sig på följande sätt inom olika län samt efter ålder och kön*.

L ä n.	An- tal gård- dar.	A n t a l a r b e t a r e.								
		Män			Kvinnor			Hela antalet		
		öfver	under	Till- sam- mans.	öfver	under	Till- sam- mans.	öfver	under	Till- man- mans.
		18 år.			18 år.			18 år.		
Östergötlands län	4	22	6	28	38	2	40	60	8	68
Gottlands län	5	8	5	13	19	6	25	27	11	38
Kristianstads län	8	84	22	106	59	11	70	143	33	176
Malmöhus län	38	202	59	261	565	56	621	767	115	882
Hallands län	1	5	1	6	4	—	4	9	1	10
Tillsammans	56	321	93	414	685	75	760	1,006	168	1,174

Vid sammanlagdt 56 gårdar voro anställda 414 män, hvaraf 321 öfver och 93 under 18 år, samt 760 kvinnor, hvaraf 685 öfver och 75 under 18 år. Tillsammans voro sålunda 1,006 öfver och endast 168 under 18 års ålder. Med afseende härå bör dock anmärkas, att åldersuppgifterna äro tämligen osäkra, enär de i allmänhet torde grunda sig på beräkning. Sådan är här ganska svår att korrekt verkställa, enär männen i allmänhet först vid 20 års ålder synas vuxna och arbetsdugliga, under det att åtminstone de galiziska kvinnorna redan vid 16—17 år ernått full utveckling och mognad.

I vissa arbetskontrakt finnas bestämmelser om arbetarnes ålder, hvilken i regel begränsas till minst 16 och högst 35 år. I stort sedt torde också nästan alla arbetare befinna sig inom de nu angifna åldersgränserna.

Kvinnornas öfvervägande antal beror närmast därpå, att framförallt de galiziska kvinnorna i allmänhet anses vara jämförelsevis bättre arbetare än männen och följaktligen äro mera eftersökta. Då de därjämte åtnöja sig med lägre aflöning, är det naturligt, att arbetsgifvarne föredraga kvinnorna och antaga männen endast i brist på de förra, eller på grund af att syskon och anhöriga åtfölja hvarandra och endast mottaga anställning på samma ställe.

Endast undantagsvis — i omkring 30 fall — synas familjer i sin helhet hafva följts åt. De gifta kvinnorna stanna nämligen oftast kvar i hemmet. Det har icke kunnat utrönas, i hvilken utsträckning de manliga arbetarne äro gifta; de flesta äro det sannolikt ej.

Tablån här ofvan utvisar, att mer än $\frac{2}{3}$ af de utländska arbetarne, eller 882, anträffats vid 38 gårdar i Malmöhus län; i Kristianstads län voro anställda 176 arbetare vid 8 gårdar, i Östergötlands län 68 vid 4 gårdar, i Gottlands län 38 vid 5 gårdar samt i Hallands län 10 vid 1 gård. Denna arbetarnes lokala fördelning sammanhänger därmed, att de i regel endast användas vid sockerbetodlingen.

Vid sammanlagdt 6 gårdar funnos högst 5 utländska arbetare; 7 gårdar hade 6—10, 21 gårdar hade 11—20, 10 gårdar hade 21—30 samt 12 gårdar mer än 30 sådana arbetare. De högsta siffrorna, resp. 62, 60, 58 och 50 arbetare, anträffades vid fyra gårdar i Malmöhus län. Beträffande de främmande arbetarnes lokala fördelning hänvisas i öfrigt till öfversiktstabellen å sid. 74—77 samt till öfversiktskartan å sid. 71.

Medeltalet arbetare per gård uppgick till 21, hvilket utvisar, att man endast vid större gårdar (förutom de främmande måste åtskilliga fasta svenska arbetare naturligtvis förefinnas) funnit med sin fördel förenligt att anställa utländska säsongarbetare. Orsaken härtill är väsentligen den, att man hittills i allmänhet engagerat en särskild uppsyningsman, som endast har till uppgift att tillse arbetet och öfvervaka arbetarne, och hvilken för denna sin befattning uppbär en afsevärd aflöning. Den sålunda uppkommande tillökningen i kostnad blir ju proportionsvis ej så betydande vid större gårdar med många utländska arbetare, men där endast ett mindre antal kan användas, fördyras arbetskraften däraf alltför mycket. På de senare åren har det därför blifvit allt vanligare — särskildt vid gårdar, anslutna till Skånska landtmännens arbetsgifvareförening — att använda en annan mellanhand mellan arbetsgifvaren och arbetarne, nämligen en s. k. förarbetare. Då denne själf deltagar i arbetet

och för sitt uppsyningsmannaskap uppbär endast ett ringa tillägg till den vanliga aflöningen, blir merkostnaden afsevärdt lägre och därigenom möjlighet öppnad för äfven mindre gårdar att använda utländska arbetare.

Härkomst, lefnadsförhållanden m. m. För flertalet af de 1,174 jordbruksarbetare, som undersökningen närmast afser, hafva sådana uppgifter erhållits om deras hemland, att man med säkerhet kan ange detsamma.

Hemort.		Män.	Kvinnor.	Tillsammans.
Land.	Provins.			
Österrike.....	Galizien.....	195	512	707
Ryssland.....	Polen	173	151	324
Rumänien.....		12	12	24
Tyskland	{Posen	7	5	12
	{Brandenburg			
Obekant.....		27	80	107
Tillsammans		414	760	1,174

Ungefär två tredjedelar af dessa arbetare komma sålunda från Galizien samt drygt en fjärdedel från Polen. Säkerligen äro äfven de flesta, om hvilkas hemort uppgifter ej föreligga, bördiga från något af dessa båda länder. Endast ett ringa fåtal förskrifva sig från de preussiska provinserna Posen och Brandenburg, sannolikt från dessas af slaver bebodda delar. Som förut anmärkts, är kvinnornas hela antal betydligt större än männens; denna deras öfvervikt härleder sig dock endast af könens fördelning bland galizierna, i det att dessas kvinnor voro långt mer än dubbelt så många som männen.

Detta förhållande beror, som nämnt, helt enkelt därpå, att de galiziska kvinnorna äro mest eftersökta för sina goda egenskaper såsom arbeterskor. De äro nämligen särdeles kraftiga och arbetsvilliga, hurtiga och glada. Till längden något mindre än svenska allmogeflickor, likna de dessa i öfrigt så nära, att man ej af utseendet kan sluta sig till deras främmande ursprung. Redan vid 16—17 års ålder äro de fullvuxna och långt arbetsdugligare än svenska flickor af samma ålder. Vid arbetet i bet-

fälten äro de af renlighets- och sparsamhetshänsyn ganska lätt klädda med bara armar och ben; på senhösten, då kylan kräfver mer beklädnad, anlägga de af samma skäl stöflar.

De galiziska männen anses däremot allmänt såsom jämförelsevis dåliga arbetare och äro därför föga eftersökta, hvilket ock framgår af deras relativt ringa antal. De äro mindre kraftiga och uthålliga än de polska männen.

Dessa sistnämnda lära i allmänhet vara dugliga i sitt arbete; då emellertid värfningen af folk från de ryska provinserna stöter på åtskilliga svårigheter, har sådan icke skett i större utsträckning.

De polska arbetarne skilja sig betydligt mera från vår inhemska befolkning än galizierna; de äro mera mörkhyade och bleka, af slavisk typ. Männen äro i allmänhet ganska resliga och kraftiga, kvinnorna relativt små. Såväl om männen som isynnerhet om kvinnorna kan man som allmänt omdöme säga, att de se mera betryckta och exploaterade ut än galizierna och såsom en naturlig följd häraf äro mera håglösa och oföretagsamma.

Arbetarnes föda är mycket enkel och består hufvudsakligast af mjölk, potatis, bröd och kaffe, endast någon gång i veckan af kött, fläsk eller sill. Hvarje arbetare erhåller dagligen i naturaförmåner ungefär 2 kg. potatis och 1 liter skummad mjölk, hvilket allt han vanligen också förtär. (Jfr bil. 7).

I fråga om *beklädnad* äro arbetarne i allmänhet ganska väl försedda; på sön- och helgdagar äro de alltid särdeles pyntade i rena och, hvad beträffar kvinnorna, mycket färgrika kläder.

Såväl de galiziska som de ryska arbetarne vitsordas af både myndigheter och arbetsgifvare för ett i allmänhet nyktert och *ordentligt lefnadssätt*. Endast i enstaka fall har man beklagat sig i detta afseende, men har då detta berott på, att utskänkingsställé legat alldeles invid gården. De för de utländska arbetarnes uppförande mindre fördelaktiga omdömen, som stundom kommit till synes i den svenska arbetarepressen, torde delvis vara öfverdrifna och påverkade af de svenska arbetarnes animositet mot importen af utländsk arbetskraft.

Ett vackert erkännande gifves enstämmigt åt de utländska arbeterskorna beträffande deras sedlighet, och anse de skånska landtmännen, att dessa härutinnan stå framför smålandsflickorna, hvilka förr användts i stor utsträckning såsom säsongarbetare i betfälten.

Arbetarnes *personliga renlighet* uppgifves i allmänhet å arbetsplatserna vara jämförelsevis god. Förste provinsialläkaren i Malmöhus län bestyrker äfven i sitt såsom Bil. 7 å sid. 104—105 återgifna utlåtande riktigheten af detta omdöme, i hvad det angår de egentliga galizierna. Mot de polska arbetarne synes däremot i detta hänseende åtskilligt kunna anmärkas. Såsom synes af Bil. 9 å sid. 109—110 har emellertid Poliskammaren i Malmö i skrifvelse till Länsstyrelsen framhållit sina ogynnsamma erfarenheter beträffande de genomresande arbetarnes osnygg-
het. Med afseende härå torde dock böra anmärkas, att Poliskammaren med »galizier» i detta fall torde afse de främmande säsongarbetarne i allmänhet, om ock den händelse, som närmast föranledt Poliskammarens skrifvelse, verkligen hänfört sig till sådana arbetare af galizisk härkomst. Ihågkommas bör äfven, att det i regel just är individer af sämre kvalitet, som måst omhändertagas af polisen, hvilken därför gifvetvis erhållit mindre goda intryck af dessa.

Otvifvelaktigt äro arbetarnes allmänna hyfsning och snygghet mycket beroende af de yttre förhållandena och af den medföljande uppsyningsmannens inflytande. När därför arbetarne vid ankomsten till sitt arbetsställe inträda i ordnade arbetsförhållanden, erhålla goda bostäder och öfvervakas af en duglig uppsyningsman, så bruka de i allmänhet snart vänja sig vid snygghet och personlig renlighet.

De allmänna *hygieniska förhållandena* bland arbetarne under 1907 och föregående år voro — enligt från förste provinsialläkarne i vederbörande län inhämtade upplysningar — i allmänhet tillfredsställande. Närmare redogörelse härom lämnas i förste provinsialläkarens i Malmöhus län nyss åberopade utlåtande i ämnet. Jämväl under år 1908 synas förhållandena i förevarande hänseende hafva varit goda.

Bland de under våren 1909 till Malmöhus län inkomna främmande arbetarne inträffade emellertid några fall af smittkoppor, som medfört allvarsam fara för smittospridning och föranledt vederbörande myndigheter att vidtaga omfattande och kostsamma åtgärder. En af förste provinsialläkaren i länet på Medicinalstyrelsens begäran lämnad utredning i frågan aftryckes i det följande såsom Bil. 8 å sid. 106—108.

Beträffande särskildt bostadsförhållandena hänvisas till den närmare redogörelsen härom å sid. 53 ff.

De utländska arbetarne tillhöra i regel den *romersk-katolska*, några få den *grekisk-katolska* kyrkan. Vanligen besökes hvarje arbetsställe ett par gånger under arbetarnes vistelse härstädes af en katolsk präst, hvilken då utför olika ifrågakommande prästerliga förrättningar.

IV. Arbetarnes anskaffande. Tiden för ankomst och afresa.

Arbetarnes anskaffande sker genom värfning i deras hemorter, där vid vissa tider hållas stora marknader för utbud af arbetskraft. Den stora omfattning, som värfvandet af arbetare erhållit i Galizien och ryska Polen, har naturligtvis föranledt myndigheterna att anordna vissa former för dess reglerande. I Galizien finnas offentliga arbetsförmedlingsanstalter upprättade, där de afslutade arbetskontrakten granskas i syfte att förhindra arbetarnes obehöriga exploaterande. Arbetsförmedlingsanstalten är berättigad utfärda legitimationsbevis åt arbetare, som saknar vederbörligt pass; endast den, som innehar sådana godkända handlingar, äger rätt passera gränsen. Då emellertid gränsbevakningen är föga effektiv, lämna många arbetare landet utan att underkastas den föreskrifna kontrollen.

Vid den rysk(polsk-)-tyska gränsen är däremot bevakningen mycket sträng, så att arbetarne måste vara försedda med pass för att få passera. Anställandet af arbetarne är äfven här kontrolleradt och förmedlas genom officiellt bemyndigade kommissionärer.

För transporten på järnvägarne samt härbergerandet vid gränstationerna af dessa säsongarbetare måste vidlyftiga anordningar vidtagas, enär nästan hela den kollossala mängden af sådana arbetare reser ut under loppet af en kort tidrymd, nämligen 1 mars—15 april.

På de stora värfningsmarknaderna är företrädesvis det tyska jordbruket företrädt genom representanter. En mängd tyska landtbruksorganisationer hafva anordnat hela system af agenter och stationer för uppsamlande af arbetare samt särskilda transportanordningar för att i största utsträckning och med minsta kostnad kunna leverera arbetskraft åt sina medlemmar. Under de senare åren har, som ofvan visats, först danska och sedan äfven svenska jordbrukare börjat uppträda som konkurrenter.

För arbete i Sverige hafva arbetarne tidigare hufvudsakligen värfvats genom agenter, som i utsända prospekt erbjudit sina tjänster. Dessa agenter utgöras till största delen af tyska judar, hvilkas enda intresse för saken varit att erhålla värfningsersättning för så många arbetare som möjligt. De taga sålunda föga hänsyn till arbetskraftens kvalitet, utan söka genom hvarjehanda förespeglingar förmå alla slags arbetare att taga anställning. Då arbetsgifvarne börjat erhålla närmare erfarenhet om olägenheterna af detta system, hafva de mer och mer upphört att anlita sådana utländska agenter.

Man har därför i stor utsträckning börjat anlita den med arbetarne följande uppsyningsmannen såsom värfvare. Innan denne vid säsongens slut hemreser, öfverenskommer arbetsgifvaren med honom om att värfva arbetare för nästa år. Arbetsgifvare, som för första gången ämnar använda utländska arbetare, vidtalar oftast uppsyningsmannen vid närmaste gård att för nästa år värfva både uppsyningsman och arbetare.

På de senaste åren har emellertid Skånska landtmännens arbetsgifvareförening låtit sin ombudsman företaga resor till Galizien för att på ort och ställe engagera arbetare till tjänst åt de föreningens medlemmar, som så önskat.

Denne har därvid kunnat utöfva tillbörlig kontroll vid urvalet, så att i allmänhet endast dugliga arbetare anställts. Goda resultat hafva äfven erhållits, då värf-

ningen af arbetare utförts af uppsyningsmän, tillhörande samma folkslag som arbetarne själfva. Sämre uppgifvas däremot de arbetare vara, hvilka värfvas af annan (tysk) uppsyningsman och sämst de, som anskaffas genom utländska agenter.

Enligt de upplysningar, som vid den föreliggande undersökningen inhämtats, har man i Sverige i flertalet fall anskaffat de utländska arbetarne genom förmedling af uppsyningsmän. Så hade nämligen skett i fråga om 858 arbetare vid 32 gårdar. Genom Skånska landtmännens arbetsgifvareförenings ombudsman hade vid 16 gårdar anställts 232 arbetare. Återstående 84 arbetare å 8 gårdar voro värfvade antingen genom utländska agenter eller genom någon af arbetarne (som föregående år arbetat vid gården och vid sin afresa mottagit uppdrag att värfva för nästa säsong) eller ock anskaffade genom förmedling af österrikiska konsulatsmyndigheter.

De arbetare, som under sommarsäsongen 1907 voro anställda i Sverige, synas sålunda alla hafva inkommit i landet efter att på förhand hafva blifvit antagna till arbete. De voro i allmänhet vid sin hitresa åtföljda af någon för deras ledning särskildt anställd person och behöfde ej här söka efter anställning, utan kunde omedelbart begifva sig till de bestämda arbetsplatserna.

Så vidt man kunnat finna, förekommer i Sverige endast undantagsvis, att, såsom i Tyskland lärer vara mycket vanligt, främmande arbetare på vinst och förlust infinna sig för att själfva efterhöra om anställning. Att sådana fall dock understundom inträffa, framgår af Poliskammarens i Malmö såsom Bil. 9 å sid. 109—110 publicerade skrifvelse till Länsstyrelsen. Dylika på måfå arbetssökande grupper torde i allmänhet hafva hitkommit efter föregående vistelse i Tyskland eller Danmark (sannolikt förrymda från plats därstädes)¹⁾

¹⁾ Enligt hvad Arbetsförmedlingens föreståndare i Malmö uppgifvit, skulle någon större frekvens af utländska jordbruksarbetare, som sökt finna arbete, hafva försports endast år 1905 under senaste rysk-japanska kriget, då särskildt polska arbetare, för att slippa undan krigstjänst, lämnade sina hem och sökte arbete i utlandet.

Ersättning för värfning betalas af arbetsgifvarne med belopp, växlande från 3 till 10 kr. för hvarje anskaffad arbetare. När anställningen förmedlas genom särskilda agenter, uppbära dessa äfven något belopp af de engagerade arbetarne.

Kostnaderna för de värfningsresor, som ombudsmanen i Skånska landtmännens arbetsgifvareförening företager, fördelas efter särskilda grunder. Naturligtvis uppbäres därvid ingen afgift af arbetarne; så sker vanligen ej heller, när dessa anskaffas genom uppsyningsmännen.

Tiden för ankomst och afresa. Den vanliga tidpunkten för arbetarnes ankomst till Sverige — som vanligen sker öfver Trelleborg, i en del fall öfver Hälsingborg, men endast undantagsvis öfver annan ort — är icke bestämd så mycket med hänsyn till de svenska arbetsgifvarnes behof som till konkurrensen på den utländska marknaden. I stort sedt är där tillgången på arbetskraft mycket mindre än efterfrågan; det är därför af intresse för arbetsgifvarne att så snart som möjligt på året få sin arbetsstyrka fulltalig, och arbetarne å sin sida vilja ej ligga och vänta på anställning utan så fort som möjligt komma ut för att få underhåll och aflöning. På detta sätt har konkurrensen verkat mera i den riktningen att förskaffa arbetarne anställning under längre del af året än att drifva upp den dagliga inkomsten. För arbetsgifvarne blir ju resultatet detsamma; de nödgas vidkännas utgifter för arbetarne under någon tid, då de ännu ej ha full sysselsättning för dem, och måste på detta sätt betala det verkliga utförda arbetet i realiteten högre, än hvad den dagliga utgiften utvisar. De tyska arbetsgifvarne, som konsumera den allra största delen af arbetareantalet, blifva

På särskild förfrågan har Polismästaren i Malmö meddelat, att polismyndigheten därstädes under år 1908 vid 26 olika tillfällen nödgats taga hand om sammanlagdt 82 s. k. galiziska arbetare. Under den senast förflutna delen af år 1909 (till 1 maj) har detta skett 5 gånger med inalles 102 arbetare. I regel hafva dessa varit genomresande till någon landtgård i södra Sverige, där de vunnit anställning; understundom hafva de varit destinerade till Danmark. I några fall hafva de genomresande varit sådana, som lämnat tjänsten af missnöje med villkoren eller af andra orsaker. (Jfr Bil. 9).

naturligtvis i hufvudsak bestämmande för konkurrensförhållandena; äfven de nödgas intaga arbetarne tidigare än det direkta arbetsbehofvet påkallar¹⁾. Här af förklaras, att de svenska landtmännen engagera arbetare för anställning redan i slutet af mars månad. Största antalet kommer dock i början, en del äfven i slutet af april, ehuru något egentligt behof utaf dem naturligtvis ej föreligger förrän långt senare.

Tidpunkten för *hemresan* är vanligen i kontraktet bestämd på sådant sätt, att arbetarne förbinda sig att kvarstanna, tills alla arbeten ute på fälten äro afslutade. Då nu arbetena på betfälten icke upphöra förrän mycket sent på hösten, i många fall ej förrän i slutet af november, och det dessutom är vanligt, att arbetarne stanna kvar ännu en tid för att hjälpa till vid tröskningen m. m., så kommer hemresan vanligen icke att äga rum förrän de sista dagarne i november eller strax i början af december månad²⁾.

Säsongtiden torde därför kunna beräknas till ungefär 8 månader = 244 dagar. Drager man från detta dagantal de under tiden inträffande svenska sön- och helgdagarne samt vissa speciellt katolska högtidsdagar (7), hvilka i kontraktet alltid äro förbehållna såsom fridagar, så får man de egentliga arbetsdagarnes antal till i rundt tal 200 (hvilken siffra dock måhända är något för hög).

V. Uppsyningsman. Förarbetare.

Som de utländska arbetarne blott kunna meddela sig på och förstå sitt eget modersmål, är det nödvändigt, att

¹⁾ Provinsen Preussens »Landwirtschaftskammer» (hushållningssällskap) uppmanar i sin årsberättelse för år 1906, under hänvisning till den danska och svenska konkurrensen om arbetskraft, provinsens jordägare att i god tid anställa det behöfliga antalet utländska arbetare.

²⁾ Så var förhållandet år 1907. Naturligtvis blir tiden för arbetarnes hemresa i viss mån beroende af tiden för skördearbetets afslutande, d. v. s. af de allmänna årsväxtförhållandena.

det finnes en tolk, en mellanhand mellan arbetsgifvare och arbetare, som förmedlar förbindelsen dem emellan. Dennes uppgift blir emellertid af praktiska skäl trefaldig. Han skall för det första tjänstgöra som tolk; för det andra skall han vara arbetsbefäl, d. v. s. dels utvisa för arbetarna, hvad de skola göra, dels vaka öfver, att de äro flitiga och ordentliga under arbetet; för det tredje skall han vara uppsyningsman öfver bostäderna samt öfver arbetarne utom arbetet.

Utaf sådana mellanhänder finnes det, såsom redan förut är nämnt, tvänne från hvarandra väsentligt skilda typer, nämligen uppsyningsman och förarbetare (de tyska benämningarna Aufseher och Vorarbeiter användas vanligen äfven här i Sverige på arbetsställena). Skillnaden dem emellan är, såsom redan namnen antyda, att *uppsyningsmannen* endast har en öfvervakande uppgift, under det att *förarbetaren* dessutom deltagar i arbetet såsom en vanlig arbetare. Förr har man, som i det föregående omnämnts, uteslutande använt uppsyningsmän; nu börja emellertid dessa att utträngas af förarbetare, emedan man funnit det vara mera ekonomiskt att hafva en arbetsledare, som äfven deltagar i det egentliga arbetet. Förarbetaren erhåller nämligen för denna sin speciella uppgift ett tillägg till den vanliga aflöningen af endast ungefär 13.50 kr. i månaden, under det uppsyningsmannen i kontanter och natura aflönas med inemot 100 kr. i månaden. (Härom vidare i det följande.)

Dessutom har systemet med uppsyningsman kommit i misskredit, därför att det i flera fall kommit till konflikt mellan honom och arbetarna på den grund, att denne förhållit dem och själf tagit någon del af deras förtjänst. Uppsyningsmannen, som i vanliga fall är af tysk nationalitet, vill förtjäna så mycket penningar som möjligt på sin ställning. Då det tidigare varit vanligt, att veckolönen från arbetsgifvaren utbetalts till uppsyningsmannen att af denne i sin tur utdelas till arbetarne, har han ej sällan stoppat en del af den för arbetarne afsedda aflöningen i egen ficka. På grund af sådana erfarenheter har man emellertid gjort en förändring därutinnan, så att aflöningen numera alltid betalas direkt till arbetarne.

Vidare brukar uppsyningsmannen tillhandahålla arbetarne en del förnödenheter, såsom kaffe, socker och snus m. m., och därvid stundom taga en något för dryg procent för sitt kommissionärskap. Så snart arbetarne märkt, att de blifvit på sådant sätt uppskörtade af uppsyningsmannen, har naturligtvis följden häraf blifvit ett mindre godt förhållande till honom, hvilket medfört konflikter såväl vid som utom arbetet¹⁾.

Sådana svårigheter bruka dock ej uppkomma, där man använder uppsyningsmän af samma nationalitet som folket, emär dessa pläga vara mycket omtyckta för sin ärlighet och goda disciplin.

Förarbetaren är i de flesta fall af samma nationalitet som de arbetare han leder; vanligen har han en följd af år förut såsom vanlig arbetare varit på samma gård och därvid så småningom lärt sig förstå och göra sig förstådd på svenska språket samt för öfrigt gjort sig omtyckt för arbetsamhet och ordentlighet. På grund häraf blir det, ju längre importen af ifrågavarande slags arbetare pågår, större möjlighet att erhålla lämpliga förarbetare. Då kostnaden för en sådan är relativt obetydlig, skulle det också härigenom blifva möjligt för de mindre gårdarne att använda utländsk arbetskraft. Vid de största gårdarne däremot, hvilka behöfva ett stort antal arbetare, kommer man nog att behålla en särskild uppsyningsman, alldenstund det på grund af det stora arbetareantalet är full sysselsättning för en person att vara tolk, arbetsbefäl och uppsyningsman, och kostnaden, som här fördelas på ett relativt stort antal arbetare, i allt fall icke blir så betungande.

En annan skillnad mellan uppsyningsmannens och förarbetarens ställning ligger däri, att den förre alltid själf värfvar folket, under det värfningen icke ingår i förarbetarens uppgift, om han ock stundom särskildt fått i uppdrag att ombesörja densamma.

Vidare föreligger alltid ett särskildt skriftligt kontrakt mellan uppsyningsmannen och arbetsgifvaren, medan för-

¹⁾ Jfr den särskilda redogörelsen för arbetskonflikter å sid. 57 ff.

arbetaren endast skriver under ett arbetsaftal tillsammans med de öfriga arbetarne. Dessutom har förarbetaren en vanligen muntlig öfverenskommelse med arbetsgifvaren angående sin speciella uppgift att öfva tillsyn öfver de andra. För att ytterligare klargöra en uppsyningsmans ställning och därmed äfven i tillämpliga delar en förarbeters, meddelas här nedan det hufvudsakliga innehållet i de vanligast förekommande kontrakten med uppsyningsmän. (Se för öfrigt Bil. 4.)

Uppsyningsmannen förpliktar sig att värfva visst antal till jordbruksarbetet passande män, kvinnor och pojkar, och förbinder sig att med dessa arbetare från våren till hösten, tills alla utarbeten äro afslutade, lämna ett fullgodt arbete. Vid värfningen af folket har uppsyningsmannen att iakttaga, att blott friska personer öfver 16 och under 36 år antagas, hvilka icke genom bevisligt lyte eller redan utbruten sjukdom äro odugliga till arbete samt äro fria från smittosam sjukdom.

För uppsikten öfver folket såväl under arbetet som i bostäderna erhåller uppsyningsmannen viss aflöning i månaden, och följer härmed jämväl ansvar för all skada och förfång, som tillskyndas arbetsgifvaren af folket genom okynne eller genom vårdslöshet. För värfningen af folket erhåller uppsyningsmannen jämväl viss ersättning pr arbetare, hvaraf hälften utbetalas vid folkets ankomst och den andra hälften vid aftalstidens slut. (För uppsyningsmannens och förarbeters aflöningsförmåner lämnas nedan närmare redogörelse å s. 49.)

Därest uppsyningsmannen är gift, skall vanligen hans hustru mot viss ersättning ombesörja matlagningen åt folket samt städa samtliga bostads- och sofrum.

Uppsyningsmannen förpliktar sig att taga vara på samtliga handredskap och inventarier, hvilka vid ankomsten öfverlämnas till honom dels för honom själf och dels för arbetarne, samt att efter aftalstidens slut genast återställa desamma. Skulle någonting fattas, så åligger det honom att ersätta det bristande med dess motsvarande värde i penningar.

Vidare åligger det uppsyningsmannen tillse, att arbetarne äro aktsamma, sparsamma och försiktiga med till dem öfverlämnadt bränsle och lyse.

Vid värfningen skola arbetsaftalets bestämmelser redigt och klart delgifvas hvarje arbetare.

Enligt kontrakten skall uppsyningsmannen vara skyldig att icke blott vid inställelsetiden infinna sig med ett visst antal arbetare af olika slag (män, kvinnor, pojkar) i viss ålder, utan äfven ansvara för, att samtliga antagna kvarstanna till aftaltidens slut. Hvad den första bestämmelsen angår, så får man dock anse, att densamma mera afser att angifva arbetsgifvarens behof af arbetskraft, än att vara en ovillkorlig förpliktelse för uppsyningsmannen.

Denne värfvar så många han kan få af det begärda antalet män, kvinnor och pojkar, och härmed får arbetsgifvaren nöja sig. Skulle det brista något härutinnan, så har det för uppsyningsmannen praktiskt taget ingen annan påföljd, än att han går miste om den bestämda ersättningen för värfning för så många personer, som fattas i det kontrakterade antalet.

Vidare skall uppsyningsmannen ansvara för, att samma antal arbetare finnes vid gården under hela säsongen, d. v. s. han skall, därest t. ex. någon arbetare rymt, vara skyldig skaffa annan i hans ställe. Äfven i detta fall blir påföljden i realiteten mycket lindrig för uppsyningsmannen, i det han endast går miste om den del af värfningsersättningen, som skulle utbetalas vid aftaltidens slut.

Slutligen skall uppsyningsmannen vara ansvarig för den skada, som tillskyndas arbetsgifvaren genom okynne eller vårdslöshet af folket, men torde denna bestämmelse i praktiken ej hafva annan betydelse än att med skärpa framhålla uppsyningsmannens skyldighet att noga tillse och vaka öfver folket.

Äfven bestämmelsen om dennes ansvar för redskap o. d. torde hafva samma innebörd att sätta arbetsgifvaren i stånd att effektivt tillhålla uppsyningsmannen fullgörandet af hans åligganden. I allmänhet torde några ersättningsanspråk af här angifna slag icke bruka framställas af arbetsgifvarne.

Såsom förut nämnts, är det vanligen *uppsyningsmannens hustru* (eller syster), som vid hvarje gård *ombersörjer hushållsgöromålen* för arbetarne, d. v. s. lagar mat, städar bostadsrummen m. m. Där arbetarnes antal är stort och hushållsbestyren följaktligen omfattande, medhinner hon icke att deltaga i det egentliga jordbruksarbetet, utan uppbär aflöning efter särskilda grunder (jfr härom s. 50). Vid gårdar med ett fåtal arbetare är det dock ofta en af de kvinnliga arbetarne, som, förutom arbetet på fälten, fullgör äfven dessa åligganden, och åtnjuter hon härför dagligen några timmars ledighet från öfriga göromål.

VI. Formen för arbetarnes anställning. Arbetskontraktens innehåll.

Formen för arbetarnes anställning växlar efter väsentligen 3 hufvudtyper. Det kan således föreligga *dels* skriftligt kontrakt endast emellan arbetsgifvaren och uppsyningsmannen, *dels* skriftligt kontrakt mellan arbetsgifvaren och såväl uppsyningsmannen som hvarje arbetare *och dels* slutligen skriftligt kontrakt mellan arbetsgifvaren och hvar och en af arbetarne. Man använder skriftliga kontrakt såsom naturligtvis ur säkerhetssynpunkt för bägge parterna de bästa. Äfven då kontrakt föreligger med hvarje arbetare, upprättas emellertid endast ett exemplar, hvilket underskrifves af arbetsgifvaren och samtliga arbetare.

I det först omnämnda fallet föreligger ingen som helst direkt öfverenskommelse mellan arbetsgifvaren och arbetarne. Uppsyningsmannen är här en entreprenör, hvilken under viss tid levererar viss arbetskraft för viss ersättning. Denne å sin sida har naturligtvis med arbetarne träffat en öfverenskommelse, som dock oftast, för att icke säga alltid, är endast muntlig. I allmänhet torde han i detta fall engagera arbetarne mot lägre aflöning, än den han själf betingat sig. Sistberörda form synes hufvudsakligast användas, då förmannen är af tysk nationalitet.

När åter den andra formen brukas och arbetsgifvaren således sluter särskilda kontrakt med dels uppsyningsmannen och dels arbetarne, regleras arbetarnes aflöningsförhållanden direkt arbetsgifvaren och arbetarne emellan. Endast så till vida är uppsyningsmannen äfven här entreprenör, som han åtagit sig att förse arbetsgifvaren med aftalad arbetskraft mot betingad värfningsersättning.

Således förpliktar han sig enligt kontrakt att, i händelse någon arbetare rymmer, skaffa nya arbetare, men å andra sidan förpliktar sig också hvarje arbetare gent emot arbetsgifvaren att kvarstanna till aftalstidens slut. Ansvaret för ett eventuellt kontraktsbrott från arbetarnes sida drabbar följaktligen såväl hvarje särskild arbetare (härom närmare i det följande) som uppsyningsmannen. Dennes risk är dock, som förut nämnts, ganska lindrig, i det han endast går miste om halfva värfningsersättningen. Den nu skildrade formen för anställning torde hufvudsakligast användas, då uppsyningsmannen är af samma nationalitet som arbetarne själfva.

Den tredje formen, då skriftligt kontrakt endast föreligger emellan arbetsgifvaren och arbetarne, användes i de fall, då någon uppsyningsman icke finnes, utan man i stället begagnar sig af förarbetare.

Med afseende å de i aftalet med arbetarne ingående bestämmelserna kan man urskilja tvänne kontraktstyper, af hvilka den ena kommer till användning i det fall, då särskilda skriftliga kontrakt finnas med dels uppsyningsmannen och dels arbetarne; den andra typen brukas, när sådant kontrakt endast finnes med arbetarne. De olika kontraktstyperna äro i det stora hela hvarandra ganska lika. Skillnaden är väsentligen endast den, att i kontrakten af den senare typen inlagts vissa bestämmelser, som icke återfinnas i den förra utan hämtats från de densamma åtföljande särskilda kontrakten för uppsyningsmannen. Såsom redan förut nämnts, använda de arbetsgifvare, hvilka tillhöra Skånska landtmännens arbetsgifvareförening, vanligen förarbetare, icke uppsyningsman, och begagna alla dessa arbetsgifvare samma slags kontrakt, nämligen af den typ, som brukas, när

kontrakt endast föreligger med arbetarne. Kontraktet är affattadt såväl på svenska som ruteniska språket samt är hufvudsakligen hämtadt från tyskt mönster; en del bestämmelser äro dock uppgjorda i samråd med den offentliga arbetsförmedlingen i Galizien, hvilken, såsom ofvan angifvits, skall granska och godkänna de med arbetarne ingångna kontrakten. De motsvarande tyska kontrakten innehålla en mängd bötesbestämmelser, som äro uteslutna här. De svenska kontrakten kunna således sägas vara något humanare än de vanligen förekommande tyska.

Skånska landtmännens arbetsgifvareförenings kontrakt innehåller i hufvudsak följande. (Se härom närmare Bil. 2).

Arbetarne förplikta sig genom aftalet att, tills alla de yttre landbruksarbetena äro för året afslutade, ordentligt och flitigt å arbetsgifvarens egendom efter anvisning utföra dem anbefallda daglöns- och ackordsarbeten.

Hvar och en af dem bör vara fullständigt frisk och icke behäftad med någon arbetsdugligheten nedsättande åkomma; kvinnorna få icke vara i hafvande tillstånd.

Arbetarne hafva i regel förbehållit sig ledighet under följande speciella katolska kyrkliga högtidsdagar, nämligen den 25 mars (Maria bebådelsedag), den 14 juni (Kristi lekamens dag), den 29 juni (Peter och Paul), den 15 augusti (Maria himmelsfärd), den 8 september (Mormessodagen), den 29 september (Michælis), den 1 november (Allhelgonadag) och den 8 december (Maria affelse).

Förarbetaren, som deltagar i arbetet, ansvarar för tadelfritt arbete samt för tukt och ordning bland arbetarne och erhåller härför jämte daglön särskild aflöning per månad.

Arbetsgifvaren tillägges rätt att själf afgöra, huruvida visst arbete skall utföras mot ackordsersättning eller mot daglön. För såväl den ena som den andra aflöningsformen finnas detaljerade bestämmelser träffade. (Härom närmare i det följande).

De i kontraktet öfverenskomna naturaförmånerna (matvaror) skola af arbetsgifvaren levereras i godt och njutbart skick.

Matlagning och städning af bostäder skall antingen verkställas af kvinnorna omväxlande eller ock utföras af en bland dem utsedd, därtill lämplig person, och erhåller då denna arbetsersättning viss ledighet per dag för utförande af hushållsbestyren.

Den kontanta aflöningen såväl som leveransen af veckovis utgående naturaförmåner skall äga rum hvarje lördag.

Såsom säkerhet (kaution) för arbetsgifvaren, att arbetarne skola kvarstanna under hela aftalstiden, äger denne att vid hvarje aflöning under ett antal veckor för hvarje arbetare innehålla visst belopp af aflöningen. De sålunda innehållna medlen utbetalas till arbetarne vid aftalstidens slut, för såvidt icke arbetaren gjort sig skyldig till aftalsbrott, i hvilket fall den innehållna säkerheten tillfaller arbetsgifvaren.

Arbetarnas hit- och hemresa betalas af arbetsgifvaren; dock få arbetarne icke ersättning för hemresan, därest de icke fullgjort sina skyldigheter under hela aftalstiden enligt arbetsaftalet.

De redskap och verktyg, hvilka af arbetsgifvaren öfverlämnas till arbetarne, äro dessa skyldiga att vid aftalstidens slut återlämna; därest redskapen förstörts, äro arbetarne ersättningsskyldiga.

Det åligger hvarje arbetare att iakttaga lydnad gentemot arbetsgifvaren. Uteblifver arbetare utan arbetsgifvarens medgifvande eller utan giltigt förfall från arbetet, befinnes han under arbetstiden vara berusad, eller följer han, oaktadt förutgången uttrycklig erinran härom, icke den föreskrifna husordningen, är arbetsgifvaren berättigad att vid nästa aflöning för honom såsom disciplinstraff afdraga 50 öre, som tillfaller fattigkassan.

Arbetsgifvaren är berättigad förklara arbetsaftalet upphäfdt gentemot

a) arbetare, som vanhedrar eller handgripligen motsätter sig honom eller hans ställföreträdare;

b) arbetare, som gör sig skyldig till tjufnadsbrott eller djurplågeri; samt

c) ogift kvinna, som blir hafvande.

I dessa fall går arbetaren icke allenast förlustig den hos arbetsgifvaren innestående säkerheten utan förlorar äfven anspråket på fri hemresa.

Om däremot arbetsgifvaren icke fullgör sina skyldigheter, eller om en arbetare blir af honom eller hans ställföreträdare handgripligen misshandlad, kan arbetaren å sin sida begära häfvande af aftalet. Han hänvisas därvid uttryckligen till att anlita österrikiska konsulatmyndigheternas bemedling.

Vid anhörigs sjukdoms- eller dödsfall eller vid andra viktiga tilldragelser i hemlandet, hvarvid en arbetare är nödsakad att dit återvända, skall intyg härom företes från vederbörande kommunala myndighet, hvarefter arbetaren äger att blifva entledigad. I sådant fall är han berättigad att utfå den innestående säkerheten men förlorar anspråket på fri hemresa.

Vid sjukdomsfall erhålla arbetarne af arbetsgifvaren kostnadsfri läkarehjälp, medicin och sjukvård.

Arbetarne äro skyldiga att vid kontraktets underskrifvande aflämna sina legitimationspapper eller pass, hvilka (af Skånska landtmännens arbetsgifvareförenings styrelse skola förvaras och), då den kontrakterade tiden tilländalupit, till arbetarne återlämnas, försedda med vederbörlig påskrift.

I alla i aftalet icke omnämnda tvistefrågor skall svensk lag äga tillämpning, men såväl arbetsgifvaren som arbetarne tillerkännas rätt att för tvisters biläggande vända sig till Skånska landtmännens arbetsgifvareförenings styrelse, som garanterar arbetarne, att de erhålla sina rättigheter enligt kontraktet.

De i ifrågavarande slags kontrakt förekommande bestämmelser om förmännens skyldigheter samt om ansvaret för anförtrödt gods återfinnas icke i den kontraktstyp (för arbetarne), hvilken, såsom ofvan nämnts, användes, då särskilda kontrakt föreligga med både uppsyningsmannen och arbetarne. Motsvarande bestämmelser finnas i detta fall intagna i uppsyningsmannens kontrakt.

Den del af arbetarnes aflöning, som arbetsgifvaren enligt kontraktet har rätt att innehålla såsom säkerhet

för arbetarnes kvarstannande, uttages vanligen under de första 7 veckorna, den första dock oräknad, med 3 kr. pr vecka, således tillsammans 18 kronor. Beloppet motsvarar i hufvudsak arbetsgifvarens kostnad för arbetarens hitresa och tillfaller honom såsom godtgörelse, om arbetaren skulle rymma.

Vid kontraktsbrott gör arbetaren dessutom en annan förmögenhetsförlust. Han går nämligen förlustig ersättningen för hemresan, därest han icke »fullgör sina skyldigheter under hela den aftalade arbetstiden». I enlighet med hvad ofvan nämnts, går arbetaren jämväl förlustig ifrågavarande förmögenhetsförmåner, den innehållna säkerheten samt fri hemresa, i vissa uppräknade fall, nämligen då han vanhedrar eller handgripligen motsätter sig arbetsgifvaren eller dennes ställföreträdare, gör sig skyldig till tjufnadsbrott eller djurplågeri samt, beträffande ogift kvinna, om hon blir hafvande. Af dessa förefaller den sista bestämmelsen angående ogift kvinna, som blir hafvande, vara särskildt hård; den lär ej heller tillämpas i praktiken, utan antingen erhåller kvinnan såväl den innestående aflöningen som ersättning till hemresa, eller också får hon stanna kvar.

Som nyss nämnts, går arbetaren endast förlustig ersättningen för hemresan, ej kautionen, för det fall, att han på grund af anhörigs sjukdoms- eller dödsfall eller andra viktiga tilldragelser i hemlandet är nödsakad att dit återvända.

Därest arbetsgifvaren icke fullgör sina skyldigheter enligt aftalet, eller arbetare af honom eller hans ställföreträdare handgripligen misshandlas, och aftalet på denna grund blir häfdt, bibehåller arbetaren naturligtvis sin rätt till såväl den innehållna säkerheten som ersättningen för hemresa.

VII. Arbetstiden.

I tabellen å sid. 74—77 lämnas för hvarje särskild gård uppgifter rörande tiden för arbetets början och slut, arbetstidens längd med och utan afdrag för raster samt rasternas antal och sammanlagda varaktighet.

Tidpunkten för arbetets början är tämligen likartad vid de olika arbetsställena. Den varierar blott inom gränserna af en timme, nämligen kl. 6, 6³⁰ och 7. Tidpunkten för arbetets slut varierar mellan kl. 6³⁰, 7, 7³⁰ och 8 på aftonen.

Arbetstidens början på morgonen:

	kl. 6.	kl. 6 ³⁰	kl. 7.
Antal gårdar	27	19	10
Antal arbetare	525	458	191

Arbetstidens slut på aftonen:

	kl. 6 ³⁰ .	kl. 7.	kl. 7 ³⁰ .	kl. 8.
Antal gårdar	8	26	15	7
Antal arbetare	178	555	372	69

Den ordinarie arbetstiden börjar sålunda i allmänhet kl. 6 eller 6³⁰ på morgonen samt slutar kl. 7 eller 7³⁰ på aftonen.

Före, resp. efter nämnda tidpunkter inträder vid dag-aflöning öfvertidsarbete med rätt till öfvertidsersättning för det fall, att man träffat öfverenskommelse därom i aftalet, något som emellertid icke alltid är fallet.

Bruttoarbetstid (utan afdrag för raster) i timmar:

	12 t.	12 1/2 t.	13 t.	13 1/2 t.
Antal gårdar	11	15	17	13
Antal arbetare	243	398	217	316

Nettoarbetstid (med afdrag för raster) i timmar:

	10 t.	10 1/2 t.	11 t.	11 1/2 t.
Antal gårdar	6	30	12	8
Antal arbetare	157	620	201	196

Med afseende å bruttoarbetstiden fördelade sig sålunda antalet gårdar och arbetare tämligen likformigt inom gränserna 12—13 1/2 timmar. Den beräknade

genomsnittliga bruttoarbetstiden pr arbetare utgjorde 12 t. 45 min.

Den effektiva nettoarbetstiden var bestämd till 10 $\frac{1}{2}$ t. för mer än halfva antalet gårdar och arbetare, resp. 30 och 620; för $\frac{1}{3}$ af arbetarne utgjorde densamma 11 à 11 $\frac{1}{2}$ t., för återstoden endast 10 t. I genomsnitt pr arbetare uppgick den effektiva arbetstiden pr dag till 10 t. 41 min.

Till jämförelse härmed kan meddelas, att nettoarbetstiden för svenska arbetare vid ett 25-tal ctörre gårdar i Skåne — vid hvilka kollektivaftal träffades under hösten 1907 mellan Skånska landtmännens arbetsgifvareförening eller enskilda arbetsgifvare å ena sidan och Skånska landtarbetareförbundet å den andra — är bestämd till 10 timmar för tiden 1 mars—1 november (med ett undantag, där arbetstiden för samma tidsperiod är fastställd till 10 $\frac{1}{2}$ timmar). Sannolikt torde emellertid arbetstiden vid flertalet andra gårdar, där aftal ej funnos, hafva varit något längre. Då därjämte de svenska arbetare, hvilka köra dragare, äro skyldiga att utom den ordinarie arbetstiden sköta dessa, så torde häraf framgå, att den dagliga arbetstiden är ungefär densamma för svenska och utländska arbetare.

Rasternas antal utgör i allmänhet 3 (frukost-, middag- och eftermiddagsrast) med en sammanlagd längd af c:a 2 timmar.

VIII. Arbetarnes aflöningsförmåner.

Aflöningen till arbetarne utgår dels i *kontanter* dels i *naturaförmåner*, och torde dess storlek till det väsentligaste bestämmas af förhållandena å den tyska arbetsmarknaden. Naturaförmånerna äro desamma under hela säsongen, medan den kontanta aflöningen växlar högst betydligt. Vid arbetet å betfältena, hvilket sysselsätter arbetarne flera månader under deras vistelse härstädes, arbeta de i regel mot ackordsbetalning, d. v. s. erhålla betalning efter utfördt arbete och kunna då genom flit och arbetsamhet förtjäna en högre dagspenning än vid dagaflöning. För öfrigt är dagaflöningen under skörden

— i kontrakten bestämd till 5 veckor, men i allmänhet tillämpad under något längre tid (i det följande beräknad till 35 arbetsdagar) — högre än under den öfriga tiden.

Naturaförmånerna kunna indelas i dels sådana, som vid användandet förbrukas, och dels sådana, som icke förbrukas. De senare utgöras af fri bostad, nödigt nattläger, tvättapparat, lampor samt kista till förvarande af matvaror; de förra utgöras af bränsle, lyse, potatis och skummad mjölk. Bränsle och lyse erhållas i mån af behof; potatis utgår vanligen med $12\frac{1}{2}$ kg. i veckan och den skummade mjölken med 1 liter dagligen för hvarje person.

För bestämmandet af genomsnittsvärdet på dessa olika naturaförmåner hafva uppgifter insamlats från 12 gårdar i Malmöhus län. De därvid erhållna värdeuppgifterna för de förbrukliga naturaförmånerna äro ganska enhetliga och lämna ett genomsnittsvärde af kr. 29·16 för person och säsong eller, fördeladt på 200 arbetsdagar, 14·5 öre pr person och dag.

Beträffande de icke förbrukliga naturaförmånerna äro uppgifterna om värdet på bostaden mycket växlande, nämligen 10—25 kr. för person och säsong. Den största variationen beror naturligtvis i första hand på bostädernas beskaffenhet och på antalet personer i hvarje rum. Genomsnittsvärdet blir 17·26 kr. för person och säsong eller 8·5 öre om dagen. Tillsammans höja således naturaförmånerna dagaflöningen med 23 öre om dagen.

Kontant dagaflöning. Vid angifvandet af den kontanta dagaflöningen måste, såsom ofvan framhållits, åtskillnad göras för skördetid och annan tid liksom ock för de olika arbetaregrupperna: män, ynglingar¹⁾ och kvinnor.

¹⁾ Kontrakten upptaga stundom särskildt bestämd dagaflöning för »större pojkar». Då emellertid i det vid denna undersökning använda frågeformuläret åtskillnad gjorts endast på personer öfver och under 18 år, har man icke kunnat konstatera det faktiska antalet sådana ynglingar, utan har hela antalet ynglingar vid de följande kalkylerna öfver aflöningsbeloppen räknats tillsammans.

För kvinnor är alltid dagaflöningen lika vid samma arbetsställe, oafsedt åldern.

Den *genomsnittliga kontanta dagaflöningen* för samtliga af denna undersökning berörda arbetare utgjorde:

	<i>Skördetid.</i>	<i>Annan tid.</i>
för män	kr. 1'80	kr. 1'57
» kvinnor	» 1'43	» 1'14
» ynglingar	» 1'46	» 1'18

Genomsnittstalen för dagaflöningen inom olika län förete vissa olikheter, som visserligen till en del äro af mera tillfällig art till följd af det ringa antalet arbetare inom vissa län, men hvilka dock torde erbjuda ett visst intresse.

Dagaflöningen utgick i genomsnitt för *män* under skördetid med 2'00 kr. i Gottlands län, 1'95 kr. i Hallands, 1'92 kr. i Östergötlands, 1'82 kr. i Kristianstads samt 1'77 kr. i Malmöhus län; under annan tid med 1'84 kr. i Gottlands län, 1'73 kr. i Kristianstads, 1'63 kr. i Östergötlands, 1'60 kr. i Hallands samt 1'48 kr. i Malmöhus län. Den varierade sålunda under skördetid från 2'00 kr. i Gottlands län till 1'77 kr. i Malmöhus län, under annan tid från 1'84 kr. i Gottlands län till 1'48 kr. i Malmöhus län.

För *kvinnor* utgick dagaflöningen i genomsnitt under skördetid med 1'55 kr. i Östergötlands län, 1'43 kr. i Malmöhus, 1'38 kr. i Gottlands, 1'35 kr. i Kristianstads samt 1'33 kr. i Hallands län; under annan tid med 1'20 kr. i Östergötlands och Gottlands län, 1'14 kr. i Kristianstads län, 1'13 kr. i Malmöhus län samt 1'00 kr. i Hallands län. Den varierade sålunda under skördetid från 1'55 kr. i Östergötlands län till 1'33 kr. i Hallands län, under annan tid från 1'20 kr. i Östergötlands och Gottlands län till 1'00 kr. i Hallands län.

För *ynglingar* utgick dagaflöningen i genomsnitt under skördetid med 1'76 kr. i Östergötlands län, 1'57 kr. i Gottlands, 1'45 kr. i Malmöhus, 1'38 kr. i Kristianstads samt 1'33 kr. i Hallands län, under annan tid med 1'42 kr. i Östergötlands län, 1'29 kr. i Gottlands, 1'17 kr. i Malmöhus, 1'14 kr. i Kristianstads samt 1'00 kr. i Hallands län. Den varierade sålunda under skördetid från 1'76 kr. i Östergötlands län till 1'33 kr. i Hallands län, under annan tid från 1'42 kr. i Östergötlands län till 1'00 i Hallands län.

Gårdarnes samt de där anställda arbetarnes fördelning efter den kontanta dagaflöningens höjd framgår närmare af efterföljande tablå (Jfr Tab. s. 74—77).

Antalet gårdar och arbetare, fördelade efter den kontanta dagaflöningen.

Dagaflöning. M ä n.	Skördetid (c:a 85 arbetsdagar).		Annan tid.	
	Antal		Antal	
	gårdar.	arbetare.	gårdar.	arbetare.
Öfver 2'00 kr. ¹⁾	2	10	—	—
1'91—2'00 »	15	65	3	9
1'81—1'90 »	13	72	1	4
1'71—1'80 »	8	100	6	76
1'61—1'70 »	—	—	—	—
1'51—1'60 »	5	32	11	60
1'41—1'50 »	3	26	10	75
1'31—1'40 »	1	12	13	81
under 1'31 » ²⁾	—	—	3	12
K v i n n o r.				
Öfver 1'50 kr. ³⁾	3	19	—	—
1'41—1'50 »	21	432	—	—
1'31—1'40 »	24	211	5	32
1'21—1'30 »	1	13	2	3
1'11—1'20 »	5	62	25	499
1'00—1'10 »	2	23	24	226
Y n g l i n g a r.				
Öfver 1'60 kr. ⁴⁾	2	5	1	1
1'51—1'60 »	6	14	3	7
1'41—1'50 »	9	19	—	—
1'31—1'40 »	14	53	3	8
1'21—1'30 »	—	—	3	10
1'11—1'20 »	—	—	8	23
1'00—1'10 »	—	—	13	42

¹⁾ Dagaflöningen under skördetid uppgick vid 1 gård med 6 män till 2'28 kr., vid 1 gård med 4 män till 2'10 kr.

²⁾ Dagaflöningen under »annan tid» var vid 1 gård med 5 män 1'25 kr., vid 1 gård med 3 män 1'15 kr.

³⁾ Dagaflöningen under skördetid var vid 1 gård med 15 kvinnor 1'74 kr., vid 2 gårdar med 4 kvinnor 1'60 kr.

⁴⁾ Dagaflöningen var under skördetid vid 1 gård med 4 ynglingar 1'92 kr., vid 1 gård med 1 yngling 1'85 kr. samt under »annan tid» vid 1 gård med 1 yngling 1'65 kr.

Det föreligger sålunda ganska betydande växlingar i dagaflöningens belopp, nämligen för männen mellan 1'39 och 2'28 kr. under skördetid samt 1'15 och 2'00 kr. under annan tid, för kvinnorna mellan 1'10 och 1'74 kr. under skördetid samt 1'00 och 1'40 kr. under annan tid, för ynglingarne mellan 1'33 och 1'92 kr. under skördetid samt 1'00 och 1'65 kr. under annan tid. För det stora flertalet arbetare var dock variationen ganska ringa, så att den *normala dagaflöningen* kan anses utgöra:

	Skördetid.	Annan tid.
för män.....	kr. 1'71—2'00	kr. 1'30—1'80
» kvinnor.....	» 1'31—1'50	» 1'00—1'20
» ynglingar	» 1'31—1'50	» 1'00—1'20

Arbetarnes sammanlagda dagsinkomst — kontant och in natura — vid dagaflöning kan med ledning af de här ofvan angifna genomsnittsbeloppen beräknas utgöra i medeltal för män under skördetiden 2'03 kr. och under annan tid 1'80 kr. Motsvarande siffror för kvinnor äro 1'66 och 1'37 samt för ynglingar 1'69 och 1'41 kr.

Till jämförelse må nämnas, att en fullgod svensk daglönare, som själf håller sig med bostad, enligt de hösten 1907 i Skåne slutna kollektivaftalen erhåller för tiden mars—oktober en dagaflöning växlande från 2'50—2'70 kr.

Rörande *ersättningen för öfvertidsarbete* — hvilket sällan torde förekomma — hafva följande uppgifter bekommit:

Öfvertidsersättning	Män.		Kvinnor.		Ynglingar.	
pr timme.	Antal		Antal		Antal	
	gårdar. arbetare.		gårdar. arbetare.		gårdar. arbetare.	
20 öre	2	16	—	—	—	—
18 »	11	53	1	29	1	4
15 »	4	52	2	14	3	5
14 »	—	—	5	184	3	8
13 »	—	—	5	72	4	12
10 »	—	—	5	60	1	6

Som nyss nämndes, synes öfvertidsarbete endast undantagsvis förekomma vid arbete mot dagaflöning. Där-

emot är det mycket vanligt, att de utländska arbetarne vid ackordsarbete arbeta på öfvertid. Detta beror emellertid på deras eget ompröfvande och betalas naturligtvis icke med någon förhöjning utöfver de bestämda ackordsprisen.

Ackordslön för utländska arbetare förekommer i regel endast inom betodlingen (undantagsvis vid skördearbete och potatisodling), därvid skötseln och upptagningen af betorna å visst område kontrakteras till visst pris. Utgångspunkt för prissättningen är den i Tyskland inom betodlingen vanligaste och för arbetarne välkända ytenheten, »Magdeburger—Morgen» (ungefär = $\frac{1}{4}$ hektar).

Beträffande de utländska arbetarnes ackordspris för sommarskötsel och upptagning af betor å en hektar hafva följande uppgifter erhållits:

Ackordspris pr hektar.	Antal	
	gårdar.	arbetare.
160 kr.	2	12
110—120 »	9	200
100—110 »	19	556
90—100 »	3	42
80— 90 »	3	51

De högsta och lägsta af de nu angifna prisen synas förekomma i samband med vissa särskilda förhållanden eller anordningar, ägnade att försvåra eller underlätta arbetet. Särskildt torde prislägena under 100 kr. pr hektar bero därpå, att i arbetet då icke ingår betornas rengöring och hopläggande i högar. Där äfven detta moment ingår i ackordsberäkningen, kan sålunda den normala ersättningen till de utländska arbetarne för betornas skötsel och upptagning beräknas uppgå till 100—120 kr. pr hektar.

Till jämförelse kan nämnas, att en svensk arbetare vanligen lär erhålla cirka 160 kronor i ersättning för samma arbete. Det är således en väsentlig skillnad på den ersättning, som en svensk och en utländsk arbetare kunna betinga sig vid ackordsarbete i sockerbetsfälten. Härvid är dock att märka, att den svenska arbetären van-

ligen icke åtnjuter några som helst naturaförmåner. Han får således själf hålla sig med mat och husrum¹⁾ samt eventuellt själf bekosta sin resa till och från arbetsstället.

Det torde vidare böra erinras, att ackordsbetalningen för betarbetet icke brukar anses definitivt bestämd på förhand, emedan arbetet är i hög grad beroende af jordens beskaffenhet och väderleken vid tidpunkten för arbetets utförande. Om t. ex. vid upptagningstiden jorden är mycket hård, så att det är svårt att gräfva upp betorna, eller om betorna till följd af stark nederbörd äro mycket nedsmutsade, så plägar vanligen ersättningen något höjas.

Ersättningen för endast upptagningen utgör för svenska arbetare 80—90 kr., för utländska arbetare 56—72 kr. pr hektar. Utgår man då ifrån, att en medelgod arbetare (man eller kvinna) för upptagning af 1 hektar använder 32 dagar²⁾, d. v. s. upptager 1 ruta sockerbeter pr dag (ruta = $\frac{1}{32}$ hektar är det vanliga ytmåttet vid uppgörande af ackord med svenska arbetare), så skulle en svensk arbetare efter en beräknad genomsnittsbetalning af 88 kr. pr hektar uppnå en dagsinkomst af 2.75 kr., en utländsk arbetare däremot, efter en genomsnittsbetalning af 64 kr. pr hektar, en dagsinkomst af kontant 2 kr. samt tillsammans med naturaförmånerna (= 23 öre) 2.23 kr.

Af denna beräkning skulle framgå, att en svensk arbetare vid ackordsarbete borde förtjäna i kontanta penningar väsentligt mera om dagen än en utländsk. Emellertid anses erfarenheten gifva vid handen, att så knappast är förhållandet i verkligheten, utan att de främmande arbetarne genom längre arbetstid och uthålligare energi bringa sin kontanta dagsinkomst vid ackordsarbete till ungefär samma höjd som de svenska.

Riktigheten af denna uppfattning bekräftas jämväl af de uppgifter rörande verkligen utbetalade aflöningar, som kunnat erhållas. Sådana uppgifter från ett mindre antal gårdar angifva nämligen de svenska arbetarnes kontanta inkomst vid här ifrågavarande arbete till i ge-

¹⁾ Vid flertalet gårdar torde äfven daglönarne kunna få fritt husrum, men lära de vanligen ej bruka använda sig däraf.

²⁾ Måhända något för lång tid. Särskildt dugliga arbetare lära medhinna upptagning af $1\frac{1}{2}$ ruta pr dag.

nomsnitt c:a 2.70 kr.¹⁾ pr dag, under det att motsvarande belopp för utländska arbetare var 2.68 kr.²⁾.

I allmänhet torde förtjänsten vid ackordsarbete uppgå till samma belopp för såväl män som kvinnor, enär arbetet är af sådan beskaffenhet, att kvinnorna hafva lika stora förutsättningar som männen att utföra detsamma. Någon genomsnittsförtjänst särskildt för män och särskildt för kvinnor har ej heller kunnat erhållas, emedan, åtminstone hvad de utländska arbetarne beträffar, vanligen flera personer (familjer, syskon el. d.) gemensamt utföra visst ackordsarbete samt dela förtjänsten af arbetet.

Vid jämförelse med aflöningsförhållandena i Danmark³⁾ beträffande utländska säsongarbetare synes det framgå, att dagaflöningen där är något högre, men ersättningen för ackordsarbete lägre, hvarför deras aflöning i hufvudsak torde kunna anses vara densamma. Den genomsnittliga dagaflöningen utgjorde nämligen i Danmark vid skördetid för män 2.00 kr., för kvinnor och ynglingar resp. 1.50 kr.; under annan tid för män 1.50, för kvinnor och ynglingar resp. 1.15 kr. Vid ackord däremot betalas för både sommarskötsel och upptagning af sockerbetorna endast 80.92 kr. pr hektar, sålunda väsentligt mindre än i Sverige.

Arbetarnes hela inkomst pr säsong. Att försöka lämna en ungefärlig beräkning angående en utländsk arbetares hela inkomst under säsongen är mycket vanskligt, alldenstund uppgifterna angående den tid, under hvilken arbetarne erhålla dagaflöning, och den, under hvilken

¹⁾ Denna uppgift grundar sig på muntliga upplysningar från en del arbetsgifvare i Malmöhus län. Svårighet har mött att direkt från arbetsgifvarnes räkenskaper erhålla en representativ siffra för de svenska arbetarnes dagsinkomst vid ackordsarbete. De manliga svenska arbetarne sysselsättas nämligen än med ackordsarbete än med daglönsarbete; vanligen växlar man mycket ofta. De kvinnliga åter utgöras till allra största delen af statkarls- och daglönarhustrur, hvilka, förutom arbetet på betfältena, hafva sitt hushåll att sköta.

²⁾ Denna medelsiffra grundar sig på 619 faktiskt utbetalade veckoaflöningar, hämtade från arbetsgifvarnes aflöningsböcker.

³⁾ Jfr Bil. 10 å sid. 111 ff.

de arbeta mot ackordsbetalning, äro mycket varierande. Det tillkommer enligt kontrakt arbetsgifvaren att bestämma, när folket skall arbeta mot dagaflöning eller mot ackordsbetalning. En del arbetsgifvare tillämpa ackordssystemet i mycket stor utsträckning, så att arbetarne under halfva säsongtiden arbeta mot ackordsbetalning och under den andra hälften mot dagaflöning; andra låta däremot arbetarne under nästan hela tiden gå mot dagaflöning.

Därtill kommer, att man icke alltid följer kontraktets bestämmelser om, att skördetiden, under hvilken den högre dagaflöningen åtnjutes, skall räknas till 5 veckor, utan lämnar arbetsgifvaren vanligen den högre dagaflöningen under längre tid, för att skördearbetet skall bedrivas med större fart. Man kan emellertid utgå från den förutsättningen, att ackord lämnas under 3 månader, dagaflöning under de återstående 5 månaderna, däraf under 5 à 6 veckor (c:a 35 arbetsdagar) den högre dagaflöningen. Under dessa förutsättningar skulle för hela säsongen en man förtjäna $75 \times 2.68 + 35 \times 1.80 + 90 \times 1.57 = 405.30$ kr., en kvinna 353.65 kr. och en yngling 358.30 kr. i kontanta penningar. Lägger man härtill värdet af naturaförmånerna, uppskattade till 46.42 kr., så blir *hela förtjänsten*:

	<i>pr säsong.</i>	<i>i genomsnitt pr arbetsdag.</i>
för män	kr. 451.72	kr. 2.26
» kvinnor	» 400.07	» 2.00
» ynglingar	» 404.72	» 2.02

IX. Arbetsgifvarens omkostnader.

De kostnader — utöfver arbetarnes aflöning kontant och in natura — som arbetsgifvaren måste vidkännas för den utländska arbetskraften, och hvilka därför måste tagas i betraktande vid bedömandet af priset på denna, äro af fyra slag, nämligen: kostnaderna för värfningen, för hit- och hemresan, för uppsyningsman eller förarbetare samt för den kvinna, som förestår köket och bostäderna.

Utgifter för arbetarnes anskaffande. Enligt kontraktet erhålla arbetarne fri resa fram och åter mellan sitt hem-

lands gräns och arbetsstället. Däremot få de själfva bekosta resan från sin bostadsort till gränsen. Ombudsmannen hos Skånska landtmännens arbetsgifvareförening beräknar på följande sätt resekostnaderna för en galizisk arbetare till arbetsplats i Malmöhus län: tur och retur från Galiziens gräns till Trelleborg 36 kr. samt tur och retur från Trelleborg till arbetsstället ungefär 4 kr. eller i resekostnad tillsammans 40 kr; värfningskostnaden beräknas af föreningens ombudsman till 10 kr.¹⁾ Den sammanlagda kostnaden för en galizisk arbetares anskaffande och transport utgör sålunda omkring 50 kr. Fördelas denna kostnad på 200 arbetsdagar, så höjer den arbetsgifvarens kostnad pr dag och arbetare med 25 öre.

För de polska arbetarne torde ifrågakvarande kostnader uppgå till ungefär samma belopp.

Utgifter för arbetets ledning m. m. Liksom arbetarne erhålla sin aflöning såväl i kontanter som i naturaförmåner, så aflönas också *uppsyningsmannen* på samma sätt. Hans kontanta lön plägar vara afpassad efter de honom underlydande arbetarnes antal och växlar från 66 till 115 kr. i månaden, hvilket för säsong utgör 528—920 kr. Hans naturaförmåner äro desamma, som tillkomma arbetarne, men dessutom vanligen 1 liter söt mjölk dagligen. Då de egentliga arbetarnes naturaförmåner kunna uppskattas till 46·42 kr. för säsongen, och uppsyningsmannen därjämte erhåller 244 liter söt mjölk till ett uppskattadt värde af 8 öre pr liter eller tillhopa 19·52 kr., så blir värdet af hans samtliga naturaförmåner 65·94 kr.²⁾

Det sammanlagda värdet af uppsyningsmannens löneförmåner, kontant och in natura, växlar sålunda mellan 593·94 och 985·94 kr. och torde i medeltal uppgå till 700 à 800 kr. pr säsong eller inemot 100 kr. i månaden. Som han ej själf deltagar i arbetet, så måste utgifterna för hans aflöning tagas i betraktande vid beräklandet af arbetsgifvarnes omkostnader för arbetarne. Klart är, att

¹⁾ När värfningen skett genom ombudsmannen. Då andra vägar anlitas, torde kostnaden i genomsnitt ställa sig något lägre. Jfr härom s. 26.

²⁾ Nämnas må emellertid, att uppsyningsmannen dessutom på flera ställen erhåller 1 à 2 kg. smör i veckan.

ju mindre arbetareantalet är, desto mer skall kostnaden för uppsyningsmannen höja arbetsgifwarens kostnad pr dag och arbetare.¹⁾ Genomsnittskostnaden för uppsyningsmannens aflöning uppgår vid de gårdar, där sådan finnes, till 15 öre pr dag och arbetare.

För att undvika den för smärre gårdar betungande kostnaden för uppsyningsman, använder man där, såsom redan förut är omtaladt, ofta en s. k. *förarbetare* i stället för uppsyningsman. För sin speciella uppgift såsom arbetsbefäl och uppsyningsman uppbär förarbetaren vanligen en ersättning af 13.50 kr. i månaden, eller för säsong 108 kr. Denna kostnad, fördelad på 21 arbetare, som är genomsnittsantalet vid hvarje gård, och 200 arbetsdagar, höjer arbetsgifwarens kostnad per dag och arbetare med endast 3 öre. Denna siffra är dock något för låg, emedan arbetareantalet vid de gårdar, där förarbetare användas, vanligen icke är så högt som 21. Emellertid blir det, som synes, för arbetsgifvaren betydligt billigare att använda förarbetare än uppsyningsman.

Hvad slutligen beträffar *den kvinna, som förestår köket och bostäderna*, så får hon samma dagaflöning och naturaförmåner som de öfriga kvinnorna. Hon erhåller således såsom dessa under skördetiden den högre dagaflöningen samt hela den öfriga tiden den lägre. Hennes löneförmåner skulle således uppgå till $35 \times 1.43 + (244 - 35) \times 1.14 + 46.42$ (naturaförmånerna) = 334.73 kr. Beräknar man i medeltal 21 arbetare vid hvarje gård och 200 arbetsdagar, så höja hennes löneförmåner arbetsgifwarens kostnad pr dag och arbetare med 8 öre. Vid ett ringa antal arbetare skulle emellertid denna kostnad blifva alltför betungande, hvarför man också i sådant fall plägar uppdraga åt en af arbeterskorna att, utan särskild ersättning, fullgöra hithörande åligganden mot några timmars ledighet dagligen från det egentliga jordbruksarbetet.

¹⁾ Så t. ex. höjdes vid en gård med blott 10 arbetare arbetsgifwarens kostnad pr dag och arbetare med 31 öre, under det att motsvarande ökning vid en annan gård med 58 arbetare var blott 5 öre pr dag och arbetare.

Arbetsgifwarens sammanlagda kostnader. Sammanlägger man alla dessa omkostnader — för värfning, resa fram och åter, uppsyningsman eller förarbetare samt den nyssnämnda kvinnan — så ökas arbetsgifwarens utgifter för den utländska arbetskraften högst afsevärdt, nämligen med omkring 48 öre per dag och arbetare, när uppsyningsman användes, och omkring 36 öre, när förarbetare finnes. Läger man således denna kostnad till arbetarnes genomsnittliga dagsinkomst — kontant och in natura — så skulle således en utländsk *manlig* arbetare kosta arbetsgifvaren per dag under skördetid 2·51 eller 2·39 kr., beroende på om uppsyningsman eller förarbetare användes, under annan tid resp. 2·28 eller 2·16 kr. För *kvinnor* blifva motsvarande siffror under skördetid 2·14 eller 2·02 kr., annan tid 1·85 eller 1·73 kr.; för *ynglingar* under skördetid 2·17 eller 2·05 kr. samt under annan tid 1·89 eller 1·77 kr. Vid ackordsarbete skulle arbetsgifwarens genomsnittliga utgift blifva resp. 3·39 eller 3·27 kr. Såom förut nämnts, kostar en fullgod svensk daglönare arbetsgifvaren, enligt de hösten 1907 slutna kollektivaftal, 2·50—2·70 kr. pr dag.¹⁾

Vid en fördelning af säsongtiden på sätt å sid. 48 angifvits, skulle således de utländska arbetarne tillskynda arbetsgifvaren följande *sammanlagda kostnad*:

	<i>pr säsong.</i>		<i>i genomsnitt pr arbetsdag.</i>	
	Med upp- syningsman. Kr.	Med för- arbetare. Kr.	Med upp- syningsman. Kr.	Med för- arbetare. Kr.
för män	547·72	523·72	2·74	2·62
» kvinnor	496·07	472·07	2·48	2·36
» ynglingar	500·72	476·72	2·50	2·38

Som jämförelse kan meddelas, att i det kollektiva aftal för landtarbetare, som hösten 1907 ingicks vid några större gårdar i nordvästra Skåne, en lagstadd statares sammanlagda löneförmåner i kontanter och natura uppskattats till 742·05 kr.¹⁾ Således skulle en svensk statare i

¹⁾ För arbetsgifvaren tillkommer jämväl med afseende å de svenska arbetarne viss kostnad för arbetets ledning.

genomsnitt för hela året kosta arbetsgifvaren 61·83 kr. pr månad, en utländsk arbetare däremot under säsongen 68·46 eller 65·48 kr. pr månad. Klart är emellertid, att arbetskraften dock är mycket mera värd och därför dyrare under säsongen än under den återstående delen af året.

I detta sammanhang torde emellertid böra påpekas, att tiden för de utländska arbetarnes vistelse härstädes icke sammanfaller med den tid af året, under hvilken egentligt behof af deras arbetskraft föreligger. Såsom redan förut anmärkts, har nämligen konkurrensen om den utländska arbetskraften verkat därhän, att arbetsgifvarne måste importera arbetarne långt tidigare än behovet påkallar. Arbetarne hitkomma i början af april, men man torde få anse, att, därest arbetsgifvarne finge bestämma tidpunkten för deras hitkomst endast med hänsyn till behovet af arbetskraft, skulle densamma troligen bestämmas till i början på juni. För att därför få en fullt exakt beräkning på arbetsgifvarens kostnad för de utländska arbetarne under den egentliga säsongtiden, bör därför en god del af arbetsgifvarens kostnad för de två första månaderna af deras vistelse härstädes såsom en indirekt kostnad fördelas på de senare sex månaderna. Af allt detta framgår med stor tydlighet, att de utländska arbetarne ingalunda blifva billigare än de svenska.¹⁾

X. Arbetsduglighet.

Hvad de utländska arbetarnes arbetsduglighet beträffar, kan man såsom allmänt omdöme säga, att de vid arbetet å betfältena, med hvilket de genom mångårigt säsongarbete blifvit särskildt förtrogna, äro minst jämn-goda med svenska arbetare, men i alla andra jordbruks-

¹⁾ För fullständighetens skull må här erinras, att vid beräkandet af arbetsgifvarnes kostnad hänsyn ej kunnat tagas till deras *utgifter för läkarevård och medicin* vid sjukdomsfall bland arbetarne. Några uppgifter härom hafva nämligen ej kunnat erhållas. Af allt att döma voro emellertid hithörande utgifter under år 1907 obetydliga. — De gårdar däremot, där under år 1909 smittkoppsfall inträffat, torde få vidkännas afsevärda sjukvårdsutgifter.

göromål, speciellt sådana som fordra större kroppskrafter, äro underlägsna dessa. De användas vanligen endast till rent mekaniskt handarbete. Dock förekommer det äfven, att de brukas såsom kördrängar och ryktare. Endast 2 fall hafva anträffats, då sådana arbetare begagnats såsom yrkesarbetare, nämligen en smed och en snickare. I förbigående kan nämnas, att dessa yrkesarbetare betingat sig en kontant daglön af 3.60 kr.

Om arbetsdugligheten således är mindre hos de utländska arbetarne än hos de svenska, så uppgifves dock förhållandet dem emellan i viss mån blifva utjämnadt däri-genom, att de förra äro flitigare och arbetssammare, ifall de stå under ett dugligt arbetsbefäl med god disciplin. Det fordras emellertid alltid närvaro af ett arbetsbefäl för att vid daglönsarbete godt arbetsresultat skall vinnas.

Ehuru de utländska arbetarnes allmänna duglighet är mindre än de svenska arbetarnes, och likväl kostnaden för dem blir ungefär lika stor, tyckas de svenska arbetsgifvare; hvilka använda sig af denna utländska arbetskraft, vara mycket belåtna med densamma. Arbetsledarne vid de olika gårdarne hafva i allmänhet gifvit de främmande arbetarne goda vitsord för deras förhållande både i och utom arbetet.

Skulle man vilja skilja på de utländska arbetarnes arbetsduglighet inbördes, så torde man kunna säga, att de polska männen äro de mest arbetsdugliga och stå föga efter de svenska arbetarne. Särskildt äro de dugliga att sköta och köra dragare. Därefter komma de galiziska kvinnorna. Orsaken till att dessa dock äro mera eftersökta än de polska männen ligger däri, att de äro mycket billigare. Jämförelsevis sämst anses i allmänhet de galiziska männen och de polska kvinnorna vara.

XI. Bostadsförhållanden.

Bostadsförhållandena för utländska arbetare å de svenska gårdarna synas i allmänhet vara ganska goda. Visserligen måste flera personer bo i samma rum, men något egentligt kasärnsystem förekommer icke. Skilda

bostadsrum finnas alltid för män och kvinnor; när bland de utländska arbetarne finnes någon familj, erhåller denna oftast särskildt rum. Uppsyningsmannen och förarbetaren hafva också särskildt rum för sig (och familj). Rummen äro alltid försedda med eldstäder och fönster samt vanligen trögolf; endast i enstaka fall anträffas golf af lera.

Kvinnorna äro mycket ordentliga samt hålla rent och städadt i sina bostäder; sämre är det däremot i rum, där manliga arbetare bo. Med hänsyn tagen till deras arbete å betfälten, är det dock äfven här helt säkert bättre, än man skulle kunnat vänta sig. Till största delen beror det på uppsyningsmannen, huruvida han håller efter arbetarne i detta hänseende eller icke. Det ingår nämligen i dennes uppgift att tillse, att det hålles rent inom och utom bostäderna.

Sofplatserna bestå af halmmadrass, halmkudde och filt. På en del ställen utdelades till en början äfven lakan, men dessa förstodo arbetarne sig ej på att använda. Två och två dela alltid sängplats.

Möblemanget består endast af dessa sofplatser, kistor till förvaring af matvaror, ett bord och några stolar.

Maten förtäres i allmänhet i sofrummen. Från 41 af samtliga 56 af undersökningen berörda gårdar har uppgift lämnats, att särskildt rum finnes för matlagning, men troligen finnes sådant vid nästan alla gårdar. Med afseende å matlagningen torde en särskild omständighet böra anmärkas, nämligen att maten icke lagas gemensamt, utan hvar och en har sitt särskilda kokkärl, i hvilket hans mat kokas. Arbetarne äro nämligen så misstänksamma mot hvarandra, att de ej kunna samlas om fördelning af mat och kostnader. Endast i det fall, att de äro medlemmar af samma familj eller särskildt goda vänner, kunna de nöja sig med gemensamt kokkärl. Som följd häraf måste den kokspisel, på hvilken maten lagas, vara försedd med ett mycket stort antal kokhåll, vanligen 20—30. Finnes ej sådan spisel, ställas kärnen ofvanpå en vanlig spisel, hvilken då naturligtvis måste eldas glödhet för att bringa maten till kokning.

Vid ett stort antal gårdar, där en större mängd arbetare användas, hafva för dem uppbyggts nya hus,

vanligen af tegel, hvilka oftast äro praktiskt uppförda med stora, ljusa sofsalar, god ventilation, värmeledning eller järnkaminer samt ett rymligt skafferi till hvarje sal för förvaring af mat och kläder. Att anmärka är, att om vid samma gård finnas såväl galizier som polacker, man måste hafva skilda bostadshus för dem, ty så stor är icke sämjan dem emellan, att de lämpligen kunna sammanföras i samma hus.

Antalet arbetare, som bo tillsammans i samma rum, framgår för flertalet gårdar af tabellen å sid. 74—77. Dennas uppgifter äro här nedan sammanställda med hänsyn till antalet arbetare i hvarje rum.

<i>Antal personer i hvarje rum.</i>	<i>Antal gårdar.</i>	<i>Antal arbetare.</i>
2— 5	26	312
6—10	14	405
11—15	3	82
öfver 15 (16 à 17).....	1	66

Af denna tablå framgår sålunda, dels att i regel högst 10 personer bo i samma rum, dels ock att flere personer bo i samma rum vid gårdar, där man använder ett större antal dylika arbetare, än där man använder ett mindre antal.

XII. Hushållning med förvärfvad arbetsförtjänst.

De utländska arbetarne, särskildt galizierna, utmärka sig för stor sparsamhet. De torde vid säsongens slut hafva en stor del af sin kontanta aflöning sparad. De naturaförmåner, som de erhålla, motsvara nästan hela deras behof af näringsmedel, hvarför blott en jämförelsevis ringa del af deras kontanta aflöning användes för anskaffande af sådana. Ej heller slösa de bort sina pennningar på njutningsmedel eller nöjen. De lefva i de flesta fall afskilda för sig och deltaga ej i ortsbefolkningens nöjen och förlustelser. De polska männen äro dock mycket begifna på cigarretter och använda därför rätt mycket penningar för inköp af sådana.

Att lämna en exakt uppgift på den summa, som en utländsk arbetare kan beräknas hafva samlat såsom besparingar under säsongen, låter sig icke göra. Till ledning för ett omdöme härom skola dock här nedan lämnas några uppgifter angående de belopp, hvilka förmedelst postanvisning sändts af dessa arbetare från de skånska postkontoren till Galizien och ryska Polen. Dessa uppgifter hafva hämtats direkt från original-anvisningarna, hvilka, behörigen kvitterade, ingå till Kungl. Generalpoststyrelsen såsom verifikationer till den österrikiska, respektive ryska, afräkningen öfver postanvisningsrörelsen till dessa länder. Någon svårighet att afgöra, hvilka bland dessa anvisningar verkligen härröra från de utländska arbetarne, har icke mött ifråga om de till Galizien adresserade. Det är nämligen mycket lätt att konstatera, att så godt som alla postanvisningar till Galizien från de skånska kontoren (hvilka i detta hänseende undersökts) äro afsända af de galiziska arbetarne. Hvad däremot beträffar de till ryska Polen adresserade postanvisningarna, så försvåras bedömandet af den orsaken, att såväl i Skåne som i Sverige för öfrigt finnas åtskilliga polska judar, hvilka sända penningar till sitt hemland. I de fall, då på anvisningen såsom afsändarens bostadsort varit utsatt någon af de gårdar, vid hvilka polska arbetare finnas, föreligger naturligtvis icke någon tvekan, och hafva därför endast sådana anvisningar här tagits i betraktande. Man får vid undersökning af postanvisningarne den uppfattningen, att de flesta galiziska arbetare regelbundet skicka hem sina besparingar, med undantag naturligtvis för de allra sista veckoaflöningarna, hvilka medtagas vid hemresan. Polackerna däremot synas mindre ofta sända hem penningar genom posten, sannolikt af det skälet, att postanvisningsrörelsen från Sverige till Ryssland är relativt nyss anordnad och därför ej hunnit vinna anslutning och förtroende. Arbetarne bruka också själfva förklara, att de icke våga skicka hem något, emedan penningarne i många fall icke komma fram till adressaten.

Det framgår af den undersökning, som verkställets med ledning af postanvisningarne, att på denna väg under säsongen 1907 till Galizien afsändts omkring 90,000 kr.

från postkontor inom Malmöhus och Kristianstads län. Då dessa anvisningar, som nämndt, otvifvelaktigt förskrifva sig från de inom länen verksamma galiziska arbetarne, hvilkas antal utgjorde omkring 875 (häri då inberäknade omkring 180 sådana arbetare vid en industriell inrättning, hvilka i förevarande afseende ej kunnat särskiljas från landtarbetarne — jfr sid. 63 ff.), så skulle på hvar och en af dem belöpa sig i genomsnitt c:a 100 kr. genom postanvisningar hemsända medel.

Till ryska Polen hafva samtidigt de polska arbetarne i de båda länen (tillsammans omkring 250) pr postanvisning afsänt omkring 15,000 kr., hvilket i medeltal för hvar och en utgör 60 kr.

Som ofvan betonats, måste emellertid dessa siffror endast uppfattas såsom antydningar om de besparingar, som de utländska arbetarne här göra. Många af dem, framför allt bland polackerna, samla dessa besparingar under hela arbetstiden och våga ej anförtro dem till postbefordran. De, som genom posten hemsända penningar, torde i vissa fall jämväl använda annan form därför än postanvisningar. Och i alla händelser medföra arbetarne alltid de senaste veckornas arbetsförtjänst i kontanter vid sin hemresa på hösten. Det torde under sådana förhållanden icke vara någon öfverdrift, om man antager, att de utländska arbetarne under sin vistelse här bespara i medeltal 150 à 200 kr.¹⁾ eller sammanlagdt åtminstone 200,000 kr. under säsongen.

XIII. Arbetsinställelser och aftalsbrott. Förhållandet till svenska arbetare.

Bland de främmande säsongarbetarne hafva, så vidt känt, hittills endast följande *arbetsinställelser*²⁾ ägt rum.

¹⁾ I en artikel i Nationalökonomisk tidskrift 1908, s. 246, uppgifves, att såväl i Danmark som i Tyskland de främmande landtarbetarne beräknats bespara omkring $\frac{2}{3}$ af sin kontanta inkomst.

²⁾ I denna redogörelse för arbetskonflikter hafva medtagits äfven uppgifter om en konflikt vid ett kalkverk år 1907 samt om tvänne konflikter, den ena år 1907 och den andra år 1908, vid brännstoffsfabriker.

Östergötlands sockerfabriks aktiebolag hade till sina lantegendomar, speciellt för sin på dessa bedrifna betodling, på våren år 1906 importerat icke mindre än 210 utländska säsongarbetare (galizier och polacker). Galizierna voro direkt värfvade af de medföljande tyska uppsyningsmännen, polackerna däremot af i ryska Polen födda agenter, hvilka, för att erhålla så många agent-arfvoden som möjligt, enligt uppgift, narrat sina landsmän med falska kontrakt, förespeglande dem långt större förmåner, än hvad de hade rätt att utlofva. Som naturligt var, skulle detta leda till stridigheter, hvilka började redan vid första aflöningstillfället. Bidragande härtill hade äfven varit den omständigheten, att folket missräknat sig på de dyra lefnadsomkostnaderna i Sverige. Formliga arbetsnedläggelser företogos upprepade gånger vid egendomarne Ullevid, Brestad och Gnestad. Vid Ullevid strejkade arbetarne icke mindre än 3 gånger under loppet af 3 veckor, hvarvid de fordrade högre aflöning, förkortad arbetstid, borttagande af allt ackordsarbete m. m. Arbetsinställelserna resulterade dels i att en del af folket reste hem till sitt land igen, dels i att några på grund af begångna våldsamheter afskedades. På detta sätt hade under sommarens lopp 77 stycken lämnat arbetet; en del af dessa begingo härigenom aftalsbrott, emedan de voro bundna med skriftliga kontrakt för hela sommarsäsongen. I allmänhet synes det hafva varit polackerna, som uppmanat »de egentliga galizierna» till strejk och som begingo våldsamheterna. Såväl de tyska uppsyningsmännen, hvilka ej heller synas varit fullt ärliga mot folket, som äfven de svenska arbetsledarne blefvo vid flera tillfällen misshandlade.

Till *Rone gård* på Gottland importerades år 1906 på våren 44 utländska säsongarbetare från Galizien och ryska Polen. Redan dagen efter ankomsten vägrade dessa börja arbetet, fordrande långt högre aflöning än hvad kontraktet föreskref, förebärande, att de förväxlat Gottland med Lolland, dit de fordrade, att man skulle sända dem. Arbetsgifvaren vägrade helt naturligt att bevilja deras fordringar. Främlingarna erhöilo emellertid kost och bostad i Visby, och, sedan på enskildt initiativ hopsamlats respennningar åt dem, begåfvo de sig hem. Arbetarne hade i rese- och kostpenningar kostat arbetsgifvaren c:a 2,300 kr.

Under intryck af den för arbetarne lyckliga utgången af konflikten vid Rone gård nedlade äfven 34 till *Sküggs gård* importerade galizier och polacker arbetet. Dessa fordrade att de samtliga skulle få arbeta efter ackordsersättning. Arbetsgifvaren hade nämligen gifvit några pojkar befallning att köra hästar, för hvilket arbete de erhöilo dagaflöning i enlighet med kontrakt.

Dessa arbetare upptogo dock åter arbetet, sedan någon höjning beviljats dem för daglönsarbete och det tillika garanterats dem, att vid de tillfällen, då en del af dem arbetade för daglön, en annan del för ackordsersättning, de förra skulle erhålla lika stor inkomst som de senare.

År 1906 utbröt äfven konflikt bland de till *Stora Markie* och *Lindholmens* gårdar i Malmöhus län importerade utländska säsongar-

betarne. Efter ungefär en månads arbete vägrade 39 polska arbetare vid Stora Markie arbeta, fordrande högre dagaflöning. Arbetarne påstodo, att den tyska uppsyningsmannen vid värfningen lofvat dem större löneförmåner, än hvad det senare visade sig att kontraktet bestämde. Enligt kontraktet skulle dagaflöningen, förutom vissa naturaförmåner, utgå med 1'15 kr. för män samt 1 kr. för kvinnor och pojkar i kontant aflöning. Arbetsgifvaren förklarade sig nu villig att betala en kontant dagaflöning af 2 kr. åt män samt 1'48 kr. åt kvinnor och pojkar. Arbetarne voro emellertid icke nöjda härmed, utan efter 5 dagars strejk reste de alla hem till sitt land igen.

En bättre utgång för arbetsgifvaren fick konflikten bland de 33 galiziska arbetare, som importerats till Lindholmens gård. Efter 1½ dags strejk upptogo dessa åter arbetet, sedan arbetsgifvaren höjt deras kontanta aflöning från 1'38 kr. till 1'50 kr. för män, från 1'11 kr. till 1'38 kr. för pojkar samt från 1 kr. till 1'11 kr. för kvinnor.

Till *Furillens kalkverk* på Gottland hade den 20 april 1907 ankommit 35 polska arbetare, hvaraf 3 kvinnor, för arbete med jordschaktning, lastning af kalksten m. m. Redan i början af juni nedlade arbetarne emellertid arbetet och afreste till Tyskland. Orsaken till arbetsnedläggelsen uppgifves hafva varit, dels att arbetarne voro missnöjda med det för dem tunga arbetet, och dels att de ej ansågo sig erhålla den öfverenskomna aflöningen. Det senare påståendet var dock, enligt arbetsgifvarens uppfattning, icke riktigt. (Beträffande arbetsförhållandena i öfrigt jfr sid. 66).

Bland de till *Axhults torfströfabrik* i Kronobergs län den 2 juni 1907 ankomna arbetarne, 15 män och 3 kvinnor af galizisk och polsk nationalitet, uppkom vid slutet af samma månad en arbetstvist, som föranledde arbetarne att nedlägga arbetet och återvända till sina resp. hemorter. Några närmare uppgifter om konfliktens innebörd hafva ej erhållits. (Beträffande arbetsförhållandena i öfrigt jfr sid. 66).

Emmaljunga torffabriksaktiebolag i Kristianstads län importerade i början af år 1908 ett 60-tal galiziska arbetare för att användas vid bolagets brännortortfällverkning. Efter ungefär en veckas arbete därstädes vände sig arbetarne till arbetsledningen med begäran om högre dagaflöning. De voro tillika missnöjda med den kost, som bolaget gaf dem. Dagaflöningen uppgick enligt kontrakt till ungefär 1'20 kr. pr dag. Arbetarne fordrade nu 3 kr. pr dag samt påstodo, att de vid värfningen utlofvats en dagaflöning af 3 à 4 kr. Då arbetsledningen icke ville bevilja dem någon löneförhöjning, nedlade de arbetet. Arbetsledningen försökte nu tvinga arbetarne att återgå till arbetet genom att indraga kosten för dem. Bolaget måste emellertid på ordsbefolkningens tillskyndan tillsvidare utdela mat bland dem.

En del oroligheter utbröto, hvarför arbetsledningen såg sig nödsakad att begära polisbevakning, hvilken också erhöles. Den agent, som förmedlat anställningen, ditkallades men kunde ingenting uträtta. Efter ungefär 14 dagars förlopp blefvo 42 stycken hemsända på kommunens bekostnad, de öfriga återgingo i arbetet på förutvarande villkor. Arbetsgifvaren ansåg, att arbetsnedläggelsen till största delen berodde på socialistisk agitation bland folket. Ortsbefolkningen synes i allmänhet hafva tagit arbetarnes parti i denna konflikt.

Som synes, har orsaken till arbetsinställelserna i allmänhet varit den, att arbetarne vid värfningen ej erhållit fullt korrekta uppgifter angående löneförmåner, och har resultatet vanligen blifvit, att arbetarne rest hem igen.

Förutom vid de här ofvan skildrade arbetsinställelserna synas *kontraktsbrott* endast undantagsvis hafva förekommit. I Danmark och framför allt i Tyskland hafva arbetsgifvarne däremot i detta hänseende haft bittra erfarenheter. Då antalet utländska arbetare i dessa länder är stort, måste naturligtvis stora svårigheter uppstå att kontrollera och identifiera de enskilda arbetarne. Om sålunda en utländsk säsongarbetare på något sätt blifvit missnöjd med förhållandena vid gården, rymmer han ofta sin väg och kan alltid mycket lätt få ny anställning på annat ställe. En direkt lockelse härtill är den omständigheten, att han kan betinga sig högre aflöningsförmåner, ju längre det lider fram på säsongen. Detta af konkurrensen om arbetskraft framkallade och genom arbetsgifvarnes bristande sammanhållning befordrade kontraktsbrytande har ock i Tyskland tagit en sådan omfattning, att man där sett sig tvungen stadga stränga bestämmelser om legitimationstvång för att underlätta polismyndigheternas kontroll öfver arbetarne. Äfven i Danmark har man i den år 1908 utfärdade »Polakloven» tagit hänsyn till önskvärdheten att förekomma kontraktsbrott.¹⁾

Om emellertid kontraktsbrotten varit mera sällsynta i Sverige, så beror detta närmast därpå, att de arbetsställen, där utländska arbetare brukas, äro jämförelsevis få och spridda, så att några större svårigheter ej mött för vederbörande arbetsgifvare och myndigheter att följa en afviken arbetare. Det blir då äfven mindre lockande

¹⁾ Jfr Bil. 11, §§ 14—15.

för andra arbetsgivare att i sin tjänst taga en sådan förrymd arbetare, hvilken därför riskerar att blifva behandlad såsom lösdrivare.

Ett ganska starkt band på arbetarne utgör vidare det hos arbetsgivaren innestående, på aflöningen afdragna penningebeloppet, som (jfr s. 36) arbetaren vid kontraktsbrott går förlustig. Då han därjämte förlorar sin rätt till fri hemresa — hvilken ju från Sverige blir dyrbar — så medför sålunda ett förtidigt afvikande från anställningen en afsevärd ekonomisk förlust.

Oaktadt sålunda risken för kontraktsstridig afresa från arbetsplatsen i Sverige icke kan vara så stor, hafva arbetsgifvarne ägnat sin uppmärksamhet åt frågan om att bereda större trygghet i detta hänseende. Man torde därvid närmast söka genom sammanslutning genomföra, dels att aflöningen blir densamma vid alla gårdar, så att arbetaren icke skall eggas till rymning af hoppet att annorstädes erhålla högre aflöning, dels ock att såsom en oeftergiffig fordran för erhållande af arbete skall fasthållas arbetarens skyldighet att medels arbetsbok styrka, att han ordentligt fullgjort förut åtagna förpliktelser.

De utländska säsongarbetarnes förhållande till ortsbefolkningen och speciellt till de svenska arbetarne inom jordbruket erbjuder icke något särskildt intresse; på grund af den ringa beröringen de olika folkslagen emellan präglas deras inbördes förhållande närmast af likgiltighet. De utländska arbetarne lefva nämligen i allmänhet afskilda för sig och söka ej något umgänge med de svenska arbetarne. Klart är emellertid, att dessa senare, som i de utländska arbetarne se konkurrenser om arbetstillgången och hinder för sin sträfvan efter bättre arbetsvillkor, och hvilka väl äfven i många fall uppfatta deras hitkallande såsom ett arbetsgifvarnes kampmedel, icke omfatta de utländska arbetarne med någon sympati. I alla händelser har dock icke någon mera framträdande fientlig stämning dem emellan kommit till synes, utom när främmande arbetare anställts vid gårdar, där strejk pågått, i hvilket fall dessa blifvit behandlade och förföljda såsom strejkbrytare. Sålunda måste vid de gårdar i nordvästra

Skåne, där skördestrejk pågick hösten 1907, de utländska arbetarne skyddas genom polisbevakning.

Svenska och utländska arbetare vid samma gård arbeta aldrig tillsammans utan i skilda grupper. Därest vid samma gård finnas såväl galizier som polacker, så bilda äfven dessa sinsemellan skilda arbetsgrupper. I det föregående har ock redan påpekats, att det ej heller varit lämpligt att sammanföra galiziska och polska arbetare i samma bostäder.

De utländska arbetarne hafva ännu icke ingått i någon arbetareorganisation här i landet. Huruvida de i sitt hemland tillhöra någon sådan, är icke bekant, men torde så icke vara förhållandet.

XIV. Utländska jordbruksarbetares användande åren 1908 och 1909.

För att söka utröna, i hvad mån de i det föregående meddelade uppgifterna, rörande användandet af utländska jordbruksarbetare samt rörande dessas arbets- och lefnadsvillkor, kunna anses belysande för jämväl motsvarande förhållanden under åren 1908 och 1909, hafva vissa upplysningar i berörda afseenden infordrats från Kommerskollegii ombud i Kristianstad, Malmö, Lund, Hälsingborg och Halmstad äfvensom från ombudsmannen hos Skånska landtmännens arbetsgifvareförening. Samtliga de sålunda tillfrågade personerna, hvilka på grund af sin ställning kunna förutsättas vara omdömesgilla i ämnet, hafva såsom sin uppfattning uttalat, att antalet utländska jordbruksarbetare i stort sedt fortfarande är detsamma som under år 1907, måhända dock något ökad på vissa orter, samt att deras aflönings- och öfriga arbetsvillkor torde vara i hufvudsak oförändrade. *De resultat, som erhållits för år 1907, kunna således i allt väsentligt läggas till grund för ett omdöme med afseende å de utländska jordbruksarbetarnes förekomst och ställning under åren 1908 och 1909.*

Tillägg.

I. **Utländska jordbruksarbetare, inkallade i anledning af strejk.** Vid ett antal större gårdar i nordvästra delen af Malmöhus län utbröt den 28 aug. 1907 strejk bland landt-arbetarne. Då konflikten blef långvarig, inkallades på hösten till 3 af dessa gårdar sammanlagdt 59 galiziska arbetare.

Vid 1 af gårdarne fingo dessa nya arbetare samma aflöningsvillkor, som tillkommo de förut vid samma gård (Tabellen sid. 74—75, Malmöh. l., gård n:o 1) anställda utländska arbetarne, eller i kontant dagaflöning under skördetid 2'00 kr. för vuxna män, 1'50 kr. för kvinnor och ynglingar samt under annan tid 1'50 och 1'15 kr. resp. Vid de 2 öfriga gårdarne utgick den kontanta dagaflöningen med 2'00 kr. för män och 1'60 kr. för kvinnor. Ersättningen för ackordsarbete var densamma som för öfriga utländska arbetare. Till den kontanta lönen kommo därjämte vanliga naturaförmåner. Vid beräkandet af arbetsgifvarnes omkostnader bör emellertid ihågkommas, att värfnings- och resekostnaderna i dessa fall måste fördelas på en mycket kort säsongtid, hvarigenom denna arbetskraft blef väsentligt dyrare än vanligt.

II. **Utländska säsongarbetare vid industriella företag.** Vid en *kaolinfabrik* i Kristianstads län hade från och med år 1903 regelbundet anställts utländska säsongarbetare, enligt tillgängliga uppgifter utgörande år 1903 c:a 70, 1904 c:a 100 samt åren 1905—1907 c:a 180.¹⁾ Arbetarne sysselsattes med diverse grofarbeten, närmast motsvarande dem, som förekomma vid vanliga tegelbruk.

¹⁾ Beträffande arbetsförhållandena å här ifrågavarande arbetsställe under åren 1903 och 1904 återfinnas vissa uppgifter i Andra kammarens protokoll 1904, III:38:2 ff.

Af de år 1907 anställda 180 arbetarne voro 168 män, hvaraf 5 under 18 år, samt 12 kvinnor, hvaraf 2 under 18 år. Samtliga härstammade från Galizien och voro engagerade genom en tysk platsanskaffningsbyrå.

Den närmaste tillsynen öfver dessa arbetare utöfvades af 2 uppsyningsmän, hvilka (liksom fabrikschefen) voro af tysk nationalitet. Uppsyningsmännens löneförmåner voro resp. 100 och 80 kr. i månaden förutom fri kost och bostad.

Arbetarne anlände till arbetsplatsen i spridda grupper under tiden 7 januari—15 april och skulle enligt kontrakt kvarstanna till den 15 december. Personligt kontrakt var upprättadt mellan arbetsgifvaren och arbetarne, i det att alla arbetarne underskrifvit samma kontraktsexemplar. Detta reglerade arbetsförhållandena på följande sätt.¹⁾

Arbetstiden (§ 2) började kl. 6 på morgonen och slutade kl. 7 på aftonen med 3 raster på tillsammans 2 timmar. Arbetstiden uppgick således utan afdrag för raster till 13 timmar samt med afdrag för raster till 11 timmar. Regelbundet nattarbete förekom vid vissa arbeten med början kl. 6 e. m. och slut kl. 6 f. m. med afdrag af 1½ timmar för raster. Dessutom voro arbetarne skyldiga att, då arbetsgifvaren sådant begärde, arbeta utöfver dessa tider mot viss öfvertidsersättning. (De vid arbetsstället sysselsatta svenska och tyska arbetarnes arbetstid uppgick till 9 å 10 timmar dagligen).

Aflöningen utgick dels i naturaförmåner och dels i kontanter. Naturaförmånerna bestodo af fri kost, bostad, sängkläder, bränsle och lyse (§ 4), beräknade till ett värde af 70 öre om dagen. Den kontanta aflöningen utgick dels såsom dagaflöning, dels såsom ersättning för ackordsarbete. Huruvida den ena eller andra aflöningsformen skulle användas, berodde på arbetets beskaffenhet, så att visst slags arbete alltid skulle ersättas medelst dagaflöning, visst slags medelst ackordsersättning. Den kontanta dagaflöningen utgick enligt kontraktet med 24 kronor i månaden för män samt 18 kronor för kvinnor och pojkar. Det torde dock icke hafva händt, att någon arbetare en

¹⁾ Kontraktet återgifves som Bil. 5 å sid. 95 ff.

hel månad sysselsattes endast med sådant arbete, som ersattes medelst dagaflöning, utan fick hvarje arbetare med växlande fördelning utföra såväl sådant arbete som ackordsarbete. Någon specificerad uppgift angående ersättningen för de olika slagen af ackordsarbete har icke erhållits, men har det uppgifvits, att de galiziska arbetarne, i dagaflöning och ackordsersättning tillsammans, pr månad erhöilo en kontant inkomst af 45 till 60 kronor eller tillsammans med naturaförmånerna 66—81 kronor. (De vid fabriken anställda svenska och tyska arbetarne förtjänade på samma tid 80—100 kronor, men dessa erhöilo inga naturaförmåner.) Afloeningen utbetaltes direkt till hvarje arbetare hvar 14:de dag, detta senare dock i strid mot kontraktet (§ 7).

Arbetsgifvarens öfriga omkostnader (för värfning, resa, underhåll under resan, olycksfallsförsäkring, läkare och medicin) beräknades för hvarje arbetare till ungefär 75 kronor för säsong, och om man i allmänhet beräknar denna till 9 månader, så belöper sig på hvarje månad 8³³ kr. En utländsk arbetare kostade således arbetsgifvaren 72³³—89³³ kr. pr månad.

Oaktadt, såsom nyss nämnts, de vid arbetsstället anställda svenska och tyska arbetarne kostade arbetsgifvaren 80 à 100 kr. pr månad, sålunda väsentligt mer än de galiziska, torde dessa senare dock, till följd af sin ringare arbetsduglighet, icke i verkligheten blifva billigare. En hel del förekommande arbeten äro nämligen för tunga för de galiziska arbetarne och måste därför utföras af svenska eller tyska. Galizierna voro dock lika arbetsvilliga, ehuru arbetet, enligt hvad det ville synas, torde vara tyngre och hårdare än det, som förekommer inom jordbruket.

Bostäderna voro här mindre rymliga och goda än de, hvilka vanligen erbjödos de utländska säsongarbetarne inom jordbruket. I tämligen små rum inlogerades 30—40 personer, och blef det därför nödvändigt, för att bereda sofplats åt alla, att förlägga sofplatserna i tvänne rader, den ena ofvanför den andra. Då arbetet till sin beskaffenhet är ganska orenligt, så måste det blifva nästan omöjligt att i så öfverfyllda bostäder åstadkomma snygg-

het.¹⁾ Särskildt badrum förefanns vid arbetsstället till arbetarnes begagnande.

Äfven här vitsordades de galiziska arbetarnes sparsamhet och omtanke om sin ekonomi. Enligt uppgift skulle en och annan arbetare hafva under en säsong gjort besparingar af ända till 350 kr.

Under sommaren 1907 funnos utländska säsongarbetare vidare anställda vid ett *kalkverk* i Gottlands län och en *torfströfabrik* i Kristianstads län. Antalet arbetare vid den förra arbetsplatsen utgjorde tillsammans 35, nämligen 32 män, däraf 4 under 18 år, samt 3 kvinnor; vid den senare tillsammans 18 arbetare, nämligen 15 män, däraf 1 under 18 år, samt 3 kvinnor.

Hela arbetstiden pr dag utan afdrag för raster utgjorde vid kalkverket 12 à 13 timmar, vid torfströfabriken 11 1/2 timmar samt med afdrag för raster resp. 10 1/2 à 11 1/2 samt 10 timmar.

Aflöningsförmånerna utgingo på båda ställena dels i natura, dels i kontant aflöning pr timme. Naturaförmånerna voro desamma på båda platserna och bestodo af fri bostad, sängkläder, bränsle och lyse. Sålunda ingingo här icke alls några näringsmedel i naturaförmånerna såsom för de arbetare, som voro anställda vid jordbruket eller vid ofvannämnda kaolinfabrik. I stället var den kontanta aflöningen här något större. Sålunda erhöilo vid kalkverket män 23 öre samt kvinnor och pojkar 12 öre i timmen; motsvarande siffror voro för arbetarne vid torfströfabriken resp. 20 och 15 öre. Den kontanta aflöningen skulle sålunda vid den förra arbetsplatsen med 10 1/2 timmars arbetsdag utgöra för män 2.42 samt för kvinnor och pojkar 1.26 kronor; vid den senare arbetsplatsen åter med 10 timmars arbetsdag för män 2.00 kr. samt för kvinnor och pojkar 1.50 kr. om dagen.

Orsaken till de utländska arbetarnes inkallande uppgifves af arbetsgifvaren vid kalkverket vara brist på inhemsk arbetskraft samt vid torfströfabriken inträffad strejk bland förut anställda svenska arbetare.

¹⁾ Efter det att dessa uppgifter inhämtades, lära bostadsförhållandena blifvit i någon mån förbättrade men dock fortfarande vara i hög grad otillfredsställande.

De främmande arbetarnes vistelse blef emellertid af ganska kort varaktighet på båda de ifrågavarande arbetsplatserna, enär strejker utbröto under juni månad, hvar efter arbetarne afreste. (Jfr härom närmare sid. 59).

III. **Årsstadda ryska statare.** Det torde i detta sammanhang förtjäna erinras, att Skånska landtmännens arbetsgifvareförening hösten 1907 gjorde ett försök med att i stället för utländska säsongarbetare anställa sådana *fasta arbetare*. För detta ändamål engagerades ett antal ryska landtarbetarefamiljer om sammanlagdt 94 personer att åtaga sig årstjänst vid några till nämnda förening hörande gårdar. Som emellertid deras arbetsduglighet och lämplighet i öfrigt visade sig långt mindre, än man väntat, och då anskaffnings- och resekostnaderna ställt sig mycket höga (enligt uppgift af ombudsmannen hos Skånska landtmännens arbetsgifvareförening ej mindre än 115 kr. för hvarje arbetare, d. v. s. för man och hustru 230 kr.), så har detta försök icke vidare upprepats. Dessa arbetares arbets- och löneförhållanden framgå närmare af deras arbetskontrakt, som i Bil. 6 å sid. 100 ff. finnes återgifvet.

Résumé.

Ce n'est qu'en 1904 qu'ont été employés en Suède, dans une proportion digne d'être signalée, des ouvriers de saison étrangers. Au courant des années suivantes leur nombre a augmenté de sorte qu'en 1907, l'année de la présente enquête, leur nombre total était de 1,678. De ce nombre 386 étaient employés dans quelques établissements industriels (des chaufourneries, une fabrique de litière tourbe) ou, par des raisons particulières, appelés à la fin de la saison. Parmi les autres se trouvaient 64 enfants, 24 femmes s'occupant exclusivement des soins du ménage, et 30 surveillants.

Le nombre total des ouvriers agricoles au sens propre occupés pendant la saison (culture des betteraves) montait donc à 1,174. De ceux-ci, traités de préférence dans le présent rapport, 414 étaient des hommes dont 93 mineurs et 760 des femmes dont 75 mineurs. Ces ouvriers étaient employés dans 56 propriétés, presque toutes situées dans le midi du pays. Le nombre des ouvriers dans chaque propriété variait de 3 à 66; la moyenne étant de 21. $\frac{2}{3}$ environ des ouvriers étaient de la Galicie, $\frac{1}{4}$ de la Pologne russe, les autres de différentes contrées en Allemagne etc.

L'engagement des ouvriers se réglait par des contrats de travail, savoir soit par contrat par écrit, conclu entre le patron et le surveillant, soit par contrat par écrit entre le patron et le surveillant ainsi qu'entre le patron et chacun des ouvriers, soit par contrat par écrit entre le patron et chaque ouvrier. Ces contrats ressemblaient presque toujours aux contrats en usage en Allemagne et en Danemark, toutefois étaient-ils un peu plus favorables envers les ouvriers.

Durée de la saison. Ordinairement les ouvriers étrangers arrivaient au commencement du mois d'avril et restaient jusqu'à la fin de novembre ou le commencement de décembre; on pourrait donc estimer la durée de la saison à environ 8 mois ou 200 journées de travail.

Durée du travail. La durée du travail brute variait de 12 à 13 $\frac{1}{2}$ heures, la moyenne étant pour la totalité des ouvriers 12 heures 45 min.

La durée du travail nette était pour plus de la moitié des propriétés et des ouvriers fixée à 10 $\frac{1}{2}$ heures, pour $\frac{1}{3}$ elle était de 11 heures, pour le reste de 10 heures. La moyenne pour tous les ouvriers montait à 10 h. 41 m. par jour. Ordinairement il y avait 3 repos par jour comprenant en tout 2 heures.

Le salaire était payé partie en nature partie en espèces. Les ouvriers recevaient en nature 12 $\frac{1}{2}$ kilos de pommes de terre par semaine, 1 litre de lait écrémé par jour, chauffage, éclairage, logement, installation nécessaire

pour le repos de nuit et pour l'hygiène personnelle, ainsi qu'un coffre pour les provisions, le tout d'une valeur moyenne de 23 öre par jour et par ouvrier.

Le salaire comptant était payé soit en salaire par journée, soit en remboursement à forfait. Le salaire par journée était un peu plus élevé au temps de la récolte. La moyenne des salaires par journée ressort du tableau suivant:

	pendant la récolte	en temps ordinaire
hommes ...	1'80 cour.	1'57 cour.
femmes ...	1'43 »	1'14 »
mineurs ...	1'46 »	1'18 »

Le montant total du salaire des ouvriers obtenant des salaires par journée (en espèces et en nature) était en moyenne:

	pendant la récolte	en temps ordinaire
hommes ...	2'08 cour.	1'80 cour.
femmes ...	1'66 »	1'37 »
mineurs ...	1'69 »	1'41 »

Les ouvriers payés à forfait pour toute la saison (culture et récolte des betteraves) obtenaient de 100—120 cour. par hectare. D'après les renseignements obtenus le salaire comptant par journée du travail à forfait a été estimé à 2,68 cour. en moyenne pour tous les ouvriers (hommes, femmes, mineurs). Les compensations en nature y comprises la moyenne du salaire par journée était donc pour le travail à forfait de 2'91 cour.

Revenus par saison: Ordinairement les ouvriers étrangers semblent travailler 3 mois à forfait. Les autres 5 mois ils travaillent pour des salaires par journée, obtenant le salaire le plus élevé pendant 5—6 semaines (temps de la récolte).

Le travail de la saison ainsi réparti, on pourra estimer le salaire comptant pour un homme à 405,80 cour., pour une femme à 358,65 cour. et pour un adolescent à 358,30 cour. Addition faite de la valeur des compensations en nature, estimées 46,42 cour. par saison, le revenu entier s'élève à 451,72, 400,07 et 404,72 cour. respectivement.

Frais du patron: Outre les salaires des ouvriers (en espèces et en nature) les patrons avaient d'autres dépenses importantes pour l'emploi des ouvriers étrangers. Ces frais étaient les dépenses du recrutement: 50 cour. (voyage de la frontière de la Galicie ou de la Russie au lieu du travail, aller et retour, 40 cour., les frais d'engagement 10 cour.) les dépenses pour le contrôle du travail (les appointements du surveillant) 593,94—985,94 cour. et les gages de la ménagère 334,73 cour. Ces frais augmentaient la dépense du patron de 48 öre en moyenne par jour et par ouvrier. Cependant, les frais de contrôle se réduisaient beaucoup dans les cas où l'on remplaçait les surveillants »uppsyningsmän» (Aufseher) par des soi-disant »förrarbetare» (Vorarbeiter), prenant part au travail eux-mêmes; dans ce cas l'augmentation des frais du patron était de 36 öre par jour et par ouvrier.

La moyenne du *montant total des dépenses du patron* pour les salaires par journée et par ouvrier ressort du tableau suivant:

	sous le contrôle d'un »uppsyningsman»		sous le contrôle d'un »förräbetsare»	
	pendant la récolte	en temps ordinaire	pendant la récolte	en temps ordinaire
hommes....	2'51	2'28	2'39	2'16
femmes	2'14	1'85	2'02	1'73
adolescents	2'17	1'89	2'05	1'77

Quant au travail à forfait le montant total des dépenses du patron par jour et par ouvrier (homme, femme, adolescent) était de 3'39 ou de 3'27 cour. dépendant des dépenses pour le contrôle.

Le montant total des frais du patron par saison et par ouvrier ressort du tableau suivant:

	sous le contrôle d'un »uppsyningsman»	sous le contrôle d'un »förräbetsare»
hommes....	547'72 cour.	523'72 cour.
femmes	496'07 »	472'07 »
adolescents	500'72 »	476'72 »

En général les *logements des ouvriers étrangers* étaient assez bonnes. 10 personnes au maximum occupaient habituellement une pièce. Les hommes, les femmes et les familles étaient logées séparément. Le manger se préparait à part.

Les ouvriers étrangers se sont distingués par une grande *économie*. Ils vivaient surtout des provisions reçues du patron, et ne dépensaient point leur argent aux plaisirs ou aux objets de consommation (sauf des cigarettes). Leurs épargnes par saison pourront en général être estimées à 150—200 cour. par ouvrier au moins.

Autant qu'on sache, il n'y a pas eu de *grèves* en 1907. En 1906 il y en avait dans quelques propriétés. La cause des grèves était d'ordinaire des renseignements incorrects reçus par les ouvriers lors de l'engagement. Le retour des ouvriers dans leur pays en était d'habitude le résultat.

Des infractions au contrat de la part de l'ouvrier (départ illicite) n'ont eu lieu qu'en peu de cas, ce qui dépend surtout de ce qu'un ouvrier échappé risque de n'être réengagé nulle part. De plus les ouvriers ne désirent pas perdre l'argent qui, d'après le contrat, est retenu sur le salaire et reste déposé chez le patron. Enfin, les dépenses de voyage sont considérables; par conséquent les ouvriers ne désirent pas se charger des frais du retour dans leur pays.

D'après des rapports nouveaux le nombre des *ouvriers agricoles étrangers* en Suède en 1908 est resté le même qu'en 1907. De même leurs salaires et leurs autres conditions n'ont pas considérablement varié.

TABELL och BILAGOR.

Tabell. Antal utländska jordbruksarbetare, deras kontanta aflöning.

Län och gård.	Antal arbetare.							Kontant	
	Män			Kvinnor			Summa arbeta- tare.	Dag-	
	18 år och där- öfver.	under 18 år.	till- sam- mans.	18 år och där- öfver.	under 18 år.	till- sam- mans.		Vuxna män.	
								Skörde- tid.	Annan tid.
								Kr.	Kr.
Östergötlands län.									
Gård n:r 1	6	4	10	15	—	15	25	2'28	1'92
» » 2	3	2	5	9	2	11	16	1'90	1'60
» » 3	13	—	13	3	—	3	16	1'75	1'50
» » 4	—	—	—	11	—	11	11	—	—
Gottlands län.									
Gård n:r 1	2	—	2	9	1	10	12	2'00	2'00
» » 2	3	3	6	3	2	5	11	2'00	1'75
» » 3	2	1	3	3	3	6	9	2'00	1'75
» » 4	1	1	2	1	—	1	3	2'00	2'00
» » 5	—	—	—	3	—	3	3	—	—
Kristianstads län.									
Gård n:r 1	23	—	23	10	—	10	33	1'80	1'80
» » 2	6	5	11	17	4	21	32	1'78	1'42
» » 3	6	5	11	10	7	17	28	2'00	1'50
» » 4	22	1	23	3	—	3	26	1'80	1'80
» » 5	4	8	12	12	—	12	24	1'80	1'50
» » 6	16	—	16	2	—	2	18	1'80	1'80
» » 7	3	2	5	3	—	3	8	1'60	1'60
» » 8	4	1	5	2	—	2	7	2'10	1'85
Malmöhus län.									
Gård n:r 1	10	2	12	50	4	54	66	2'00	1'50
» » 2	—	—	—	54	8	62	62	—	—
» » 3	20	—	20	12	—	12	32	1'60	1'60
	18	—	18	8	—	8	26	1'50	1'50
» » 4	12	2	14	36	—	36	50	2'00	1'50
» » 5	10	3	13	31	3	34	47	2'00	1'55
» » 6	10	—	10	32	1	33	43	1'75	1'75
» » 7	1	4	5	21	11	32	37	2'00	1'50
» » 8	1	—	1	34	—	34	35	2'00	1'50

arbetstid och bostadsförhållanden vid de olika gårdarne. (Forts.)

aflöning.					Arbetet		Arbetstid i timmar		Rasternas		Bostadsförhållanden.		
aflöning.													
Kvinnor.		Ynglingar.		Ackords- aflöning för bet- skötsel och upp- tagning pr hektar.	börjar.	slutar.	utan afdrag för raster.	med afdrag för raster.	antal.	sam- man- lagda längd.	Antal rum.	Antal perso- ner i hvarje rum.	Sär- skildt rum för matlag- ning
Skörde- tid.	Annan tid.	Skörde- tid.	Annan tid.										
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kl.	Kl.	Tim.	Tim.		Tim.			
1:74	1:32	1:92	1:58	—	6	7:30	13 1/2	11	3	2 1/2	—	—	1
1:45	1:10	1:45	1:10	110:00	6	8	14	12	3	2	4	4	1
1:40	1:10	1:40	1:10	106:00	6	7:30	13 1/2	11	3	2 1/2	—	—	1
1:50	1:15	—	—	—	7	8	13	11	2	2	3	3-4	1
1:20	1:20	—	—	82:00	7	7	12	10 1/2	1	1 1/2	—	6	1
1:50	1:20	1:50	1:20	93:00	6	8	14	11 1/2	3	2 1/2	4	2-3	1
1:50	1:20	1:50	1:20	—	6:30	7:30	13	10 1/2	3	2 1/2	3	3	1
1:50	1:30	1:35	1:65	93:00	6	8	14	11 1/2	3	2 1/2	—	1-2	1
1:50	1:20	—	—	—	6	7:45	13 3/4	11 3/4	3	2	1	3	—
1:40	1:40	—	—	—	7	7	12	10	1	2	—	2-10	1
1:34	1:07	1:34	1:07	—	6	7:30	13 1/2	11	3	2 1/2	3	10-11	1
1:33	1:00	1:33	1:00	95:96	6	6:30	12 1/2	10 1/2	2	2	2	14	1
1:40	1:40	1:40	1:40	—	7	7	12	10	1	2	—	2-8	1
1:35	1:10	1:35	1:10	—	6:30	7	12 1/2	10 1/2	2	2	3	8	1
1:40	1:40	—	—	—	7	7	12	10	1	2	—	—	1
1:10	1:10	1:60	1:60	108:00	6:30	7:30	13	11	2	2	2	4	—
1:60	1:35	1:60	1:35	—	6	7	13	10 1/2	3	2 1/2	3	2-3	1
1:50	1:15	1:50	1:15	104:92	6	7:30	13 1/2	11 1/2	3	2	4	16-17	1
1:50	1:15	—	—	108:00	6:30	7	12 1/2	10 1/2	3	2 1/2	—	2-6	1
1:10	1:10	—	—	112:00	6:30	7	12 1/2	10 1/2	2	2	15	3-4	1
1:10	1:10	—	—	112:00	6:30	7	12 1/2	10 1/2	2	2	15	3-4	1
1:50	1:15	1:50	1:15	104:92	6	7:30	13 1/2	11 1/2	3	2	8	6-7	1
1:50	1:18	1:60	1:30	108:28	6:30	6:30	12	10 1/2	1	1 1/2	7	10	1
1:15	1:15	—	—	108:00	6:30	7	12 1/2	10	3	2 1/2	—	—	1
1:50	1:15	1:50	1:15	104:92	6	7:30	13 1/2	11 1/2	3	2	4	9-10	1
1:50	1:15	—	—	104:92	7	7:30	12 1/2	10 1/2	2	2	—	—	1

Tabell. (Forts.) Antal utländska jordbruksarbetare, deras kontanta

Län och gård.	Antalet arbetare.							Kontant.	
	Män			Kvinnor			Summa arbeta- tare.	Dag -	
	18 år och där- öfver.	under 18 år.	till- sam- mans.	18 år och där- öfver.	under 18 år.	till- sam- mans.		Vuxna män.	
								Skörde- tid.	Annan tid.
Gård n:r 9	2	4	6	29	—	29	35	Kr. 2'00	Kr. 1'55
» » 10	6	6	12	10	11	21	33	1'80	1'60
» » 11	2	—	2	28	—	28	30	2'00	1'50
» » 12	4	8	12	10	5	15	27	1'85	1'40
» » 13	12	—	12	13	—	13	25	1'39	1'39
» » 14	—	—	—	19	3	22	22	—	—
» » 15	4	3	7	14	—	14	21	1'60	1'30
» » 16	4	2	6	15	—	15	21	—	—
» » 17	—	3	3	17	—	17	20	—	—
» » 18	6	8	14	6	—	6	20	2'00	1'60
» » 19	8	1	9	8	2	10	19	1'85	1'40
» » 20	3	2	5	12	1	13	18	1'50	1'15
» » 21	5	—	5	13	—	13	18	1'50	1'25
» » 22	8	1	9	8	—	8	17	1'85	1'40
» » 23	13	1	14	1	—	1	15	1'85	1'40
» » 24	6	1	7	8	—	8	15	1'85	1'40
» » 25	—	—	—	15	—	15	15	—	—
» » 26	—	—	—	14	—	14	14	—	—
» » 27	—	—	—	13	—	13	13	—	—
» » 28	7	—	7	6	—	6	13	1'85	1'40
» » 29	7	—	7	5	—	5	12	1'85	1'40
» » 30	4	4	8	3	1	4	12	1'85	1'40
» » 31	5	—	5	6	—	6	11	1'85	1'40
» » 32	3	1	4	1	2	3	7	1'85	1'40
» » 33	3	1	4	3	—	3	7	1'60	1'60
» » 34	2	—	2	3	1	4	6	1'85	1'40
» » 35	—	2	2	—	3	3	5	—	—
» » 36	2	—	2	3	—	3	5	1'60	1'66
» » 37	2	—	2	2	—	2	4	1'85	1'40
» » 38	2	—	2	2	—	2	4	2'00	1'55
Hallands län.									
Gård n:r 1	5	1	6	4	—	4	10	1'95	1'60
Summa och medeltal	321	93	414	685	75	760	1,174	1'80	1'57

Bil. 1.

Uppgifter angående **utländska säsongarbetare år 1907** vid
..... i (stad, köping eller socken),
(betsstilletts namn.)

..... län, till *Kungl. Kommerskollegium* afgifna den 190.....
af

1.

[illegible]

2. a) Af de i ofvanstående tablå upptagna arbetarna hafva ... män och ... kvinnor *under något föregående år haft anställning i Sverige*;

b) hvarjämte ... män och ... kvinnor *tidigare under innevarande år haft anställning å annan plats i Sverige*, nämligen vid:
(arbetsställens namn)

3. a) *Minderdriga barn, som ej deltaga i arbetet, hafva därjämte medförts:*

af familjer till ett sammanlagt antal af barn

» ensamma män » » » » » »

» » kvinnor » » » » » »

b) *Vuxna personer, som ej deltaga i arbetet, hafva medföljt till ett sammanlagdt antal af*
 män och kvinnor

Ann.

4. Huru har den *nuvarande anställningen* förmedlats ¹⁾?

5. *Form för anställningen* ²⁾?

6. *Ordinarie arbetstid.*

Sysselsättning.	Antal arb.	Veckodag.	Det dagl. arb.	Dagliga raster.					
18 år och därförver.	Under 18 år.	(Ev. månad.)	börjar slutar	kl....	kl....	1) kl....	till kl....	2) kl....	till kl....
.....				kl....	kl....	1) kl....	till kl....	2) kl....	till kl....
.....				kl....	kl....	1) kl....	till kl....	2) kl....	till kl....

(Därest olika arbetstid gäller för olika slag af sysselsättning under olika dagar (lördag) eller månader, torde uppgift därom lämnas häröfvan.)

7. Förekommer *söndagsarbete*? I så fall huru ofta och huru mycket?

8. Förekommer *öfvertidsarbete d hvardagar*? I så fall huru länge?

9. *Kontant aflöning* (för ordinarie arbete):

	Tid på året.	Sysselsättning.	Antal arb.	Kontant aflöning pr arbetare.	
a). Vuxna män.				kr.	öre pr (timme, vecka, månad)
.....				kr.	öre pr
.....				kr.	öre pr
.....				kr.	öre pr
b). Vuxna kvinnor.				kr.	öre pr
.....				kr.	öre pr
.....				kr.	öre pr
.....				kr.	öre pr
c). Minder- åriga.				kr.	öre pr
.....				kr.	öre pr
.....				kr.	öre pr

Ann. (Ackordsaflöning m. m.)

10. Under säsongen inträffade *förändringar* i den kontanta aflöningen:

¹⁾ Genom förmedlingsbyrå i Sverige eller utlandet, utländska eller svenska agenter, medföljande entreprenör eller uppsyningsman o. s. v.

²⁾ Personliga eller kollektiva kontrakt med arbetsgifvaren eller entreprenör o. s. v. — Exemplar af dylika kontrakt, aftal eller annat tryck, som belysa frågan, torde bifogas.

11. *Aflöning in natura* (utöfver kontant lön):

	Vuxna män.		Vuxna kvinnor.		Minderåriga.	
	Antal personer.	Värde ¹⁾ pr person.	Antal personer.	Värde ¹⁾ pr person.	Antal personer.	Värde ¹⁾ pr person.
Kost (pr dag):		kr. öre		kr. öre		kr. öre
		kr. öre		kr. öre		kr. öre
		kr. öre		kr. öre		kr. öre
Varupersedlar (pr säsong):		kr. öre		kr. öre		kr. öre
		kr. öre		kr. öre		kr. öre
		kr. öre		kr. öre		kr. öre
		kr. öre		kr. öre		kr. öre
Bostad och bränsle (pr säsong):		kr. öre		kr. öre		kr. öre
		kr. öre		kr. öre		kr. öre
		kr. öre		kr. öre		kr. öre

Anm.

12. Ersättning för öfvertidsarbete å hvardagar:

13. Ersättning för söndagsarbete:

14. *Bostadsförhållanden*: a) Sofrum (Undersök för hvarje rum beskaflenheten, — eldstad, trägolf, fönster o. s. v. — antalet personer, kubikutrymme pr individ o. s. v. samt huruvida skilda rum finnas för familjer, män, kvinnor, minderåriga):

b) Rum för matlagning:

15. *Hushållning* med förvärfvad arbetsförtjänst:16. *Uppförande* utom arbetet:

¹⁾ Beräknadt efter på orten gängse prisetförhållanden.

17. *Arbetsduglighet, flit och uppförande under arbetet:*
18. *Förhållande till svenska arbetare och ortsbefolkningen:*
19. *Inträffade arbetskonflikter:*
20. *Tillhöra arbetarne fackföreningar a) i eget land?*
- b) i Sverige?
21. *Bruka arbetarne regelbundet taga säsongarbete i främmande länder?*
22. *Tidpunkt för afresa till hemlandet?*
23. *Öfver vintern kvarstannande arbetare: (Antal, kön, ålder, nationalitet):*
24. *Orsak till de utländska arbetarnes anställande?*

Anmärkningar:

Bifoga exemplar af arbetsaftal, kontrakt, ordningsregler o. d.!

*Bil. 2.***Kontrakt för arbetare ¹⁾. A.**

(då uppsyningsman icke finnes.)

I. Arbetsgifvaren.

- a) Namn:.....
- b) Titel:
- c) Hemvist:
- d) Postadress:.....
- e) Telefon-nummer:
- f) Järnvägsstation:
- g) Härad:

II. Arbetstagarne.

Hela antalet: nämligen:
 arbetsförman (uppsyningsman),
 män,
 ynglingar,
 pojkar,
 hustrur och pigor,
 kokerska.

III. Arbetsaftalets varaktighet.

Hos
 eller hos dennes rättsefterträdare, träda vi undertecknade
 i arbete, hustrur med deras mäns och omyndiga med

¹⁾ Skånska landtmännens arbetsgifvareförenings kontraktformulär (på svenska och polska språken).

deras fäders eller förmyndares medgifvande, från och med den till efterhösten samma år, tills alla de yttre landbruksarbetena äro avslutade, eller till den, och förbinder sig hvar och en af oss att troget och flitigt å arbetsgifwarens egendom efter anvisning utföra oss anbefallda daglöns- och ackordsarbeten.

Hvar och en af oss undertecknade försäkrar sig vara fullständigt frisk och icke behäftad med någon arbetsdugligheten nedsättande åkomma, kvinnor, äfven gifta, icke i hafvande tillstånd.

IV. *Arbetstid.*

Arbetstiden vid daglönarbete är från klockan på morgonen till klockan på aftonen, med uppehåll timme för frukost, timme för middag och timme för merafton. Alltså en arbetstid af timmar pr arbetsdag.

På arbetsgifwarens begäran äro arbetarne skyldiga, dock endast i trängande fall, att äfven utföra arbete å andra tider än ofvan nämnda, men erhålla då pr timme: män öre, ynglingar öre samt kvinnor och pojkar öre.

Söndagar och andra kyrkliga högtidsdagar arbetas icke.

Dessutom hafva de romersk-katolska arbetarne rättighet till följande fridagar:

- den 25 Mars (Maria bebådelsedag),
- » 14 Juni (Kristi lekamens dag),
- » 29 Juni (Peter och Paul),
- » 15 Augusti (Maria himmelsfärd),
- » 8 September (Mormessodagen),
- » 29 » (Michælis),
- » 1 November (Allhelgonadag) och
- 7 8 December (Maria affelse).

V. *Arbetsförmannen (= Förarbetaren).*

Arbetsförmannen (= förarbetaren), som deltagar i arbetet, ansvarar för tadelfritt arbete samt för tukt och ord-

ning bland arbetarne och erhåller härför jämte daglön, som i punkt VI sägs, en särskild aflöning af..... Kronor
..... öre per månad.

VI. *Daglön.*

a) under skördetiden, 5 veckor:

1. Arbetsförmannen (= förarbetaren) Kr. öre.
2. Män, användbara till alla förekommande landtbruks-
arbeten Kr. öre.
3. Ynglingar Kr. öre.
4. Kvinnor och pojkar Kr. öre.
5. Kokerskan Kr. öre.

b) under den öfriga tiden:

1. Arbetsförmannen (= förarbetaren) Kr. öre.
2. Män, användbara till alla förekommande landtbruks-
arbeten Kr. öre.
3. Ynglingar Kr. öre.
4. Kvinnor och pojkar Kr. öre.
5. Kokerskan Kr. öre.

VII. *Ackordslöner.*

a) Bethackning:

1. 1:sta hackningen (mellan raderna) Kr. öre.
2. grupphackning, med cirka 20 cm. mellan grupperna
..... Kr. öre.
3. gallring, hvarvid endast en planta af hvarje grupp
blir kvarstående Kr. öre.
4. 2:dra hackningen (i raderna) Kr. öre.
5. 3:dje d:o Kr. öre.

b) Sockerbetsupptagning,

hvarvid betorna rengöras från jord och samlas i högar
med c:a 250 kg. i hvarje hög och täckas med blast
..... Kr. öre.

c) Foderbetsupptagning Kr. öre.

d) Potatishackning Kr. öre.

Allt pr Magdeburger-Morgen eller 25·61 ar.

e) Potatisplockning efter maskin öre och efter plog öre pr 100 kilogram. En hektoliter beräknas väga 75 kilogram.

Det står arbetsgifvaren fritt att bestämma, huruvida ofvan nämnda arbeten skola utföras på ackord eller mot daglön.

VIII. *Naturaförmåner.*

Förutom ofvan nämnda lönesatser skall hvarje arbetare erhålla i natura.

a) liter skummad mjölk dagligen.

b) kg. friska potatis pr vecka, eller, om sådana icke finnas att tillgå, ersättning härför med på orten gällande dagspris.

.....

c) fri bostad med för de olika könen särskilda sofrum med sängar försedda med stråmadrass, snedkudde och en yllefilt för hvarje person; eldstad till kokning och tvättning samt bränsle och lyse.

Ofvanstående naturavaror skola levereras i godt och njutbart skick.

Matlagning och städning af bostaden skall antingen verkställas af kvinnorna omväxlande, eller ock utföras af en bland dem utsedd därtill lämplig person, hvartill nödig fritid erhålles, nämligen minst timme på morgonen och timme vid middagen, dock för ett större antal arbetare längre tid i förhållande till antalet.

IX. *Aflöning och kaution.*

Aflöningen såväl som leveransen af veckovis utgående naturåvaror skall äga rum hvarje lördag.

Såsom kaution till säkerhet för arbetsgifvaren äger denne att vid hvarje aflöning de första veckorna, dock första veckan oräknad, för hvarje arbetare innehålla kronor pr vecka, d. v. s. tillsammans kronor. De sålunda innehållna medlen utbetalas till arbetarne vid slutaflöningen, då arbetarne i lagenlig ordning vid aftalstidens utgång lämna arbetet.

Vid aftalsbrott från arbetarnes sida tillfaller däremot kautionen arbetsgifvaren.

X. *Resekostnader.*

Kostnaderna för resan från till arbetsstället bestridas af arbetsgifvaren, som vid genom ombud emottager arbetarne.

Hvarje arbetare, som fullgör sina skyldigheter under hela den aftalade arbetstiden, erhåller i ersättning för återresan till kr. öre jämte fri resa från arbetsstället till Trelleborg.

XI. *Handpenningar.*

Hvarje arbetare erhåller såsom handpenningar å arbetsgifvarens räkning till bestridande af resekostnaderna från sitt hem till riksgränsen ett förskott af kronor, hvilket belopp afdrages å veckans arbetsförtjänst.

XII. *Arbetsredskap.*

De redskap och verktyg, hvilka af arbetsgifvaren öfverlämnas till arbetarne, äro dessa skyldiga att vid slutadt arbete återlämna. För förstörda redskap äro arbetarne ersättningskyldiga.

XIII. *Lydnad.*

Det åligger hvarje arbetare att åtlyda af arbetsgifvaren i enlighet med detta aftal gifna föreskrifter.

Uteblifver arbetare utan arbetsgifvarens medgifvande eller utan grundad orsak från arbetet, befinnes han under arbetstiden vara berusad, eller åtföljer han oaktadt förutgången uttrycklig erinran härom, icke den föreskrifna husordningen, är arbetsgifvaren berättigad att vid nästa aflöning för honom såsom disciplinstraff afdraga 50 öre, som tillfaller fattigkassan.

XIV. *Upphävande af arbetsaftalet.*

I. Arbetsgifvaren är berättigad att upphäfva arbetsaftalet gent emot arbetare, som:

- a) vanhedrar eller handgripligen motsätter sig arbetsgifvaren eller dennes uppsikt utöfvande ställföreträdare;
- b) gör sig skyldig till tjufnadsbrott eller djurplågeri;
- c) samt gent emot ogift kvinna, som blir hafvande.

I dessa fall går arbetaren icke allenast i enlighet med punkt IX förlustig den hos arbetsgifvaren innestående kautionen utan förlorar äfven anspråket på fri återresa till riksgränsen.

II. Om arbetsgifvaren icke fullgör sina skyldigheter, eller om en arbetare blir af arbetsgifvaren eller hans ställföreträdare handgripligen misshandlad, kan arbetaren begära upphävande af detta aftal, och har i så fall att vända sig till den K. o. K. Österrikiska Konsulatmyndigheten.

III. Vid anhörigs sjukdoms- eller dödsfall eller vid andra viktiga tilldragelser i hemlandet, hvarvid en arbetare är nödsakad att dit återvända, skall intyg härom företes från kommunalordföranden och vederbörande arbetsbyrå, hvarefter arbetaren äger att blifva entledigad.

I sådant fall är han berättigad att utfå den innestående kautionen men förlorar anspråket på fri återresa till riksgränsen.

XV. *Sjukförsäkring.*

Vid sjukdomsfall erhålla arbetarne af arbetsgifvaren kostnadsfri läkarehjälp, medicin och sjukvård.

Existerar emellertid sjukkassa, är hvarje arbetare skyldig att i denna inträda och reglementsenligt till densamma erlægga bidrag.

XVI. *Legitimation.*

Arbetarne äro skyldiga att vid kontraktets underskrifvande aflämna sina legitimationspapper eller pass, hvilka af Skånska landtmännens arbetsgifvareförenings styrelse skola förvaras, och då den kontrakterade tiden tilländalupit, försedda med vederbörlig påskrift, till arbetarne återlämnas.

XVII. *Rättstvister.*

I alla i detta aftal icke omnämnda rättsliga fall skall svensk lag äga tillämpning, men i alla tvistiga fall skola såväl arbetsgifvaren som arbetarne härom hafva rätt att vända sig till Skånska landtmännens arbetsgifvareförenings styrelse, som garanterar arbetarne, att de erhålla sina rättigheter enligt kontraktet.

Häraf två lika lydande exemplar upprättade, hvaraf arbetsgifvaren tagit ett och arbetarne ett.

den

Arbetsgifvare.

Löp. N:r.	De arbetspliktiga arbetarnes			Män.	Ynglingar.	Pojkar.	Kvinnor.	Arbetarnes egenhändiga underskrifter.
	För- och tillnamn.	Hemvist.	Ålder.					
1								
2								
3								
4								

*Bil. 3.***Kontrakt för arbetare¹⁾. B.**

(då uppsyningsman finnes).

Undertecknad, uppsyningsman från, tillika med samtliga undertecknade arbetare sluta nedanstående arbetsaftal och godkänna detsamma med våra namnunderskrifter.

§ 1.

Vi undertecknade arbetare förplikta oss härmed i förhållande till att från tidigt på våren till dess alla utearbeten äro afslutade utföra anvisadt arbete och att lämna fullgodt och ordentligt arbete.

§ 2.

Arbetstiden vid dagafflöning är från kl. på morgonen till kl. på aftonen, hvarvid timmes rast erhålles för frukost, timmes rast för middag samt timmes rast för aftonvard. Då arbetsgifvaren så fordrar, måste dock arbetet såväl börjas tidigare på morgonen som afslutas senare på kvällen; för öfvertidsarbete erhålla kvinnor och pojkar öre pr timme, fullvuxna karlar öre pr timme. Frukosten skall af kvinnorna i tur och ordning utan särskild ersättning tillagas.

§ 3.

Arbetarne erhålla härför fri resa hit och hem, fri bostad, olja, lampor, bränsle, nattläger (bestående af halmadrass, halmkudde och ylletäcke samt tvättställ), 2 arbetare er-

¹⁾ Öfversättning från tyska språket.

hålla tillsammans en kista till förvaring af potatis och matvaror. I kontant lön erhålla fullvuxna karlar, hvilka kunna utföra alla förekommande arbeten, med en arbetstid från kl. f. m. till kl. e. m. kr. pr dag, kvinnor och pojkar kr. samt större pojkar kr. pr dag; under skörden däremot är aflöningen under veckor för fullvuxna karlar kr., för större pojkar kr. samt för kvinnor och pojkar kr. pr dag. Dessutom erhåller hvarje arbetare skålpund potatis pr vecka, liter skummjolk pr dag samt fria verktyg.

§ 4.

Vid bethackning betalas i ackordsersättning för 1:sta hackningen kr., för 2:dra hackningen kr., för 3:dje hackningen kr. pr Magdeburger-Morgen; för grupp-hackning och gallring tillsammans kr. pr Magdeburger-Morgen. För upptagning af betor, hvarvid betorna samlas i högar med c:a kg. i hvarje samt täckas med blast kr. pr Magdeburger-Morgen; skola betorna till- lika rengöras betalas för upptagningen kr. pr Morgen.

§ 5.

Kostnaden för hitresan till Trelleborg, c:a kr., afdrages vid utbetalande af aflöningen under de första veckorna för att behållas af arbetsgifvaren såsom säkerhet, men återbetalas efter aftalstidens slut till hvarje arbetare, som icke enligt § 7 förverkat densamma. Resan från Trelleborg till arbetsstället samt åter betalas af arbetsgifvaren.

§ 6.

Hvarje arbetare måste hafva fyllt 16 år, samt förpliktas medföra pass eller arbetsbok, utfärdad af vederbörande myndighet i hemlandet. Hvarje arbetare har att lämna bidrag till vederbörande sjukkassa, ur hvilken han vid sjukdomstillfälle erhåller understöd.

§ 7.

Hvarje arbetare, hvilken utan laga förfall uteblifver från arbetet vid upprepade tillfällen, vägrar utföra af arbetsgifvaren eller dennes ställföreträdare anvisadt arbete, gör sig skyldig till dåligt uppförande, dryckenskap, liderligt lefnadssätt, stöld, förorenar bostaden eller dess närmaste omgifning eller icke ställer sig till efterrättelse den föreskrifna husordningen, som uppsyningsmannen har att öfvervaka, straffas med böter eller omedelbart afsked samt går miste om ersättning för såväl hit- som hemresan.

§ 8.

Aflöningen utbetalas för hvarje vecka på lördagen eller söndagen genom uppsyningsmannen eller gårdens arbetsledning. Detta kontrakt är upprättadt i två lika lydande exemplar samt godkänt genom underskrifter af såväl arbetsgifvaren som samtliga arbetarne.

§ 9.

Hvarje arbetare måste själf underskrifva arbetskontraktet.

(Namnunderskrifter)

*Bil. 4.***Kontrakt för uppsyningsman ¹⁾.****§ 1.**

Undertecknad, uppsyningsman från, förpliktar sig härmed att hitskaffa för år 1907 duktiga och kraftiga jordbruksarbetare från kretsen och angränsande provinser i Galizien; däraf flickor eller hustrur, pojkar, hvilka kunna köra hästar, karlar, hvilka kunna skära, och med dessa arbetare lämna ett fullgodt arbete i enlighet med de i bifogadt arbetskontrakt införda bestämmelser och lönesatser från våren till hösten, tills alla arbeten på fälten äro afslutade.

Vid värfningen af folket har uppsyningsmannen att iakttaga, att blott friska arbetare öfver 16 och under 36 år antagas, hvilka icke genom lyte eller sjukdom äro odugliga till arbete samt äro fria från smittosamma sjukdomar.

§ 2.

För uppsikten öfver folket såväl under arbetet som i bostäderna erhåller uppsyningsmannen kronor i månaden och öfvertager därför förpliktelsen att hafva tillsyn öfver folket under arbetet och ansvara för all skada och förfång, som tillskyndas arbetsgifvaren genom okynne eller vårdslöshet.

För värfningen af folket erhåller uppsyningsmannen för hvarje person kronor, hvaraf hälften eller för

¹⁾ Öfversättning från tyska språket.

hvarje person kr. utbetalas, då folket ankommit hit, den andra hälften eller för hvarje person kr. efter aftalstidens slut.

Vidare erhåller uppsyningsmannen tillika med hustru och barn under sin vistelse härstädes fri bostad, ljus, bränsle, fri läkare och medicin tillika med nödigt nattläger och skålpund potatis i veckan. Uppsyningsmannen och hans hustru erhålla hvardera dagligen liter söt mjölk, tillsammans liter dagligen. Dessutom erhåller uppsyningsmannen för sig och hustru fri hit- och hemresa 4:de klass på järnväg, likaså fri transport hit och hem för nödiga saker. På begäran af arbetsgifvaren kan ock ersättningen för resan bestämmas till viss summa och erhålla de båda tillsammans kronor för hit- och hemresan, hvaraf hälften eller för båda kronor till hitresan kontant utbetalas vid deras ankomst till Trelleborg; den andra hälften eller för båda kronor till hemresan utbetalas efter aftalstidens slut.

§ 3.

Uppsyningsmannens hustru, som skall ombesörja matlagningen för folket och hålla samtliga bostads- och sofrum rena, erhåller härför pr dag kronor, dock 5 veckor under skörden kronor.

Uppsyningsmannen får tillgodogöra sig köksaffallet till uppfödande af svin.

§ 4.

För hvarje till Trelleborg medförd arbetare eller arbeterska erhåller uppsyningsmannen den tariffenliga rese-summan efter 4:de klass på järnväg till hit- och hemresa samt fri transport hit och hem för arbetsredskapen. På begäran af arbetsgifvaren kan också ersättningen för resan bestämmas till viss summa, hvaraf hälften eller för hvarje person kronor för hitresan till Trelleborg kontant utbetalas, så snart folket ankommit till Trelleborg.

Den andra hälften eller för hvarje person kronor till hemresan utbetalas efter aftalstidens slut för hvarje

sådan arbetare eller arbeterska, som troget och ordentligt fullgjort sina kontraktsenliga skyldigheter och kvarstannat i tjänsten till aftalstidens slut.

§ 5.

Uppsyningsmannen förpliktar sig härmed att taga vara på samtliga handredskap och inventarier, hvilka vid ankomsten öfverlämnas till honom dels för honom själf dels ock för arbetarne, och efter aftalstidens slut genast återställa desamma. Skulle någonting häraf fattas, så åligger det honom att ersätta det bristande med dess motsvarande värde i penningar.

§ 6.

I öfrigt hänvisas till bestämmelserna i det bifogade arbetskontraktet, hvilka måste redigt och klart delgifvas hvarje arbetare.

§ 7.

Det åligger uppsyningsmannen att tillse, att arbetarne äro aktsamma, sparsamma och försiktiga med till dem öfverlämnade bränsle och lyse.

Detta kontrakt är upprättadt i 2 likalydande exemplar och godkänt genom arbetsgifvarens och arbetstagarens namnunderskrift.

§ 8.

Resekostnaderna från Trelleborg till arbetsstället betalas af arbetsgifvaren.

*Bil. 5.***Kontrakt för arbetare. C.¹⁾**

(Vid industriell anläggning).

§ 1.

Vi undertecknade arbetare, hvilka tagit anställning vid, förplikta oss härmed samtliga att troget och flitigt såväl på dagen som under natten åtminstone till den 15 dec. 1907 utföra oss mot dag-, månads- eller ackordsbetalning anförtrödt arbete, vare sig i fabriken eller utom densamma, såsom t. ex. vid hamnen, vid ut- och pålassande af eller i grufvan.

Till säkerhet för uppfyllande af detta kontrakt aflämnar arbetarne samtliga sina legitimationspapper.

Skulle legitimationspapperen visa sig vara falska, så äro arbetarne ansvariga gent emot arbetsgifvaren eller dennes ställföreträdare för hvarje däraf uppkommande skada.

Hvarje arbetare måste vara fullständigt frisk och fri från hvarje arbetsdugligheten nedsättande lyte, (kvinnorna äfven icke hafvande) samt männen fria från militär-tjänstgöring.

§ 2.

Den regelbundna arbetstiden börjar kl. 6 på morgonen och slutar kl. 7 på aftonen.

Under denna tid erhålla arbetarne följande raster: på morgonen från kl. $\frac{1}{2}$ 9—9, på middagen från kl. 12—1 och på eftermiddagen från kl. $\frac{1}{2}$ 4—4.

Det regelbundna nattarbetet börjar kl. 6 på aftonen och slutar kl. 6 på morgonen med raster från kl. $\frac{1}{2}$ 9—9 och från kl. 12—1.

¹⁾ Öfversättning från tyska språket.

På begäran af arbetsgifvaren eller dennes ställföreträdare äro arbetarne skyldiga att arbeta äfven utom denna tid, och erhålla då män öre; kvinnor eller pojkar öre pr timme.

§ 3.

Löneförmåner.

För 11 timmars arbete inom loppet af 24 timmar erhålla män kr. samt kvinnor och pojkar (under 20 år) kr. pr. månad.

Ackordsersättning.

Vid ackordsarbete erhålla arbetarne ersättning enligt på arbetsplatsen träffad öfverenskommelse; månadslönen bortfaller i detta fall.

§ 4.

Kost.

Arbetarne erhålla färdiglagad mat: till middag skidfrukter omväxlande, till aftonvard potatissoppa eller potatismos, tillsatt med s. k. barszez; en gång om dagen kaffe med socker; 6 gånger i veckan 180 gram kött; 1 skålpund amerikanskt fläsk i veckan; salt efter behof; män 12 skålpund bröd, pojkar eller kvinnor 10 skålpund bröd, allt pr vecka. Af ofvannämnda kost får arbetaren icke sälja eller bortskänka något, utan han måste återlämna allt som blir öfver till arbetsgifvaren.

Arbetarne erhålla gemensam bostad med särskilda rum för hvarterdera könet, sängplats med halmnadrass och ett ylltäckte, erforderligt bränsle, hvilket arbetarne själfva måste sönderklyfva, samt nödig belysning.

På kvällarne måste arbetarne vid ledighet hjälpa kocken att skala potatis.

Hvarje arbetare måste för hvarje dag bädda upp sin säng och alltid hålla allting i ordning.

Skulle någon af de undertecknade arbetarne icke kvarstanna i tjänsten till aftalstidens slut eller genom eget förvållande föranleda afskedande, så är han pliktig att genast efter upplösandet af tjänsteförhållandet utrymma bostaden vid äfventyr, att arbetsgifvaren eller dennes ställföreträdare eljes låter vräka honom genom offentlig myndighet.

§ 5.

Arbetsredskap.

Arbetarne äro skyldiga att efter slutadt arbete återställa erhållna redskap. I händelse något fattas är arbetare ersättningsskyldig; han ansvarar emellertid icke för skada å desamma.

§ 6.

Arbetsgifvaren äger rätt att uppsäga arbetsaftalet i följande fall:

a) om arbetare icke ställer sig till efterrättelse de befallningar, som gifvas honom i arbetet af arbetsgifvaren eller dennes ställföreträdare, efter det han 2 gånger erhållit tillsägelse,

b) om arbetare vanhedrar eller handgripligen motsätter sig arbetsgifvaren eller dennes uppsikt utöfvande ställföreträdare,

c) om arbetare gör sig skyldig till tjufnadsbrott eller till uppvigling,

d) om en ogift kvinna blir hafvande,

e) om en arbetare visar sig oduglig till förekommande arbeten,

f) om arbetare uteblir från arbetet utan arbetsgifvarens tillstånd eller anträffas drucken under eller utom arbetstiden, eller trots uttrycklig anmaning icke rättar sig efter husordningen.

Om en arbetare simulerar en sjukdom, så mister han sin aflöning och därtill afdrages för kosten öre pr dag.

§ 7.

Aflöning.

Vid aflöning pr månad erhålla arbetarne efter de 2 första månadernas slut innestående aflöning för 1 månad samt efter ytterligare 2 månaders förlopp ytterligare aflöning för 1 månad; den innestående aflöningen för 2 månader skall tjäna till säkerhet åt arbetsgifvaren för uppfyllande af bestämmelserna i detta kontrakt, hvilken säkerhet dock icke får öfverstiga kr.; därefter sker aflöningen månadsvis.

Denna säkerhet får arbetaren tillbaka vid aftalstidens slut vid slutuppgörelsen.

Dessutom erhåller hvarje arbetare på begäran för hvarje vecka ett belopp af högst kr. i afräkning på sin lön.

Hvarje arbetare, hvilken icke uppfyller alla förpliktelser enligt detta kontrakt, mister härigenom allt anspråk på den innehållna säkerheten, utan att arbetsgifvaren är pliktig visa, att detta förorsakat honom skada.

§ 8.

Hvarje arbetare erhåller före afresan hit ett förskott af kr. för att därmed bestrida sina omkostnader från sin bostadsort till Oswiecim, och afdrages sedermera detta förskott lönen vid slutuppgörelsen.

§ 9.

Arbetsgifvaren bekostar resan 4:de klass från Oswiecim till arbetsstället, däribland äfven en 5 timmars ångbåtsresa från Sassnitz till Trelleborg, och efter aftalstidens slut från arbetsstället till Myslowitz. Dock erhåller icke sådan arbetare fri resa, hvilken icke kvarstannat till aftalstidens slut.

§ 10.

Arbetarne olycksfallsförsäkras efter i Sverige gällande lag.

§ 11.

Under inträffad sjukdom, hvilken genast skall anmälas för arbetsgifvaren eller dennes ställföreträdare, erhålla arbetarne fri läkarevård, medicin och kost, men icke aflöning under sjukdomstiden.

§ 12.

Vid anhörigs sjukdom eller vid andra viktiga tilldragelser i hemlandet, hvarvid en arbetare är nödsakad att dit återvända, skall intyg härom företes från ortsmyndigheten, från pastorn på orten samt från en läkare, hvarefter arbetaren äger att blifva entledigad, men går han i detta fall miste om ersättningen för återresan till Myslowitz. Däremot hafva sådana arbetare, hvilka icke kunna förete sådana intyg, att godtgöra arbetsgifvarens däraf förorsakade skada.

Datum; ort; postort; krets.

N:r	Arbetarnes underskrift.	Man.	Kvinna.	Pojke.	Bostadsort.	Anmärkingar.
1	Jan Mostowik.	1	—	—	Bochnia.	
—	—	—	—	—	—	

*Bil. 6.***Kontrakt****för ryska årsstadda jordbruksarbetare.**

Skånska landtmännens arbetsgifvareförening upp-
rättar härmed följande kontrakt med de ryska arbetare
(gifta statdrängar, ogifta drängar, pigor och pojkar), som
genom föreningens sekreterare
engageras, och som genom sina underskrifter å detta
kontrakt förbinda sig att taga städja hos föreningens
medlemmar i Sverige.

§ 1.

Arbetarne erhålla vid ankomsten till Sverige af före-
ningens sekreterare anvisning på det ställe, å hvilket de
skola tjänstgöra, samt erhålla särskildt med detta lika
lydande kontrakt, hvilket skall undertecknas af såväl
vederbörande arbetsgifvare som af arbetarne.

§ 2.

De arbeten, som fordras och af arbetarne skola ut-
föras, äro följande, af:

I och II) *Statdräng och ogift dräng:*

Allt förefallande landtbruksarbete.

III) *Statdrängs hustru:*

Mjölkning af intill 18 st. kor 2 eller 3 gånger om
dagen.

- IV) *Pigor och större pojkar (öfver 16 år):*
 Mjölknings 2 eller 3 gånger om dagen, rengöring af mjölkkärl och lokaler, eller andra förefallande landbruksarbeten.
- V) *Pojkar, mindre (15 till 16 år):*
 Mjölknings 2 eller 3 gånger om dagen samt andra förefallande landbruksarbeten.
 Fridagar erhålla arbetarne efter öfverenskommelse med arbetsgifvaren.

§ 3.

Tjänstetiden är fastställd till ett år, räknadt från tillträdesdagen, som inträffar 3 à 4 dagar efter arbetarnes afresa från rysk hamn eller från ryska gränsen, men kan tjänstetiden, efter öfverenskommelse parterna emellan, förlängas på villkor, som nedan sägs.

§ 4.

Lönen för det första året, räknadt från tillträdesdagen, är för:

I) <i>Gift statdräng:</i>		Kr.	Rubel.
Kontant		180: —	94: —
600 kilogram råg	eller kontant	84: —	44: —
400 » korn	» »	56: —	29: —
10 hektoliter potatis	» »	25: —	13: —
500 sträckfamnar potatis, satta	» »	20: —	10: —
3 liter oskummad mjölk dagligen	» »	98: 55	51: —
20 hektoliter stenköl	» »	30: —	16: —
3 lass risbränsle	» »	21: —	11: —
		514: 55	268: —

II) *Statdrängs hustru:*

För mjölknings 3 gånger om dagen kr. 230: —, rubel 120: —
 För d:o 2 » » » » 170: —, » 89: —

III) *Ogift dräng:*

Kost och logi samt kontant kr. 180: —, rubel 94: —

IV) *Piga och större pojke:*

Kost och logi samt kontant kr. 130: —, rubel 68: —

V) *Mindre pojke:*

Kost och logi samt kontant kr. 100: —, rubel 52: —

Blir tjänsteaftalet förnyadt för ytterligare ett år, höjes den kontanta lönen för:

I) *Gift statdräng* till kr. 250: —, rubel 130: —.

II) *Statdrängs hustru* till:

för mjölkning 3 gånger om dagen kr. 300: —, rubel 156: —

för d:o 2 » » » » 240: —, » 125: —

III) *Ogift dräng* till kr. 250: —, rubel 130: —.

IV) *Piga och större pojke* till kr. 200: —, rubel 104: —.

V) *Mindre pojke* till kr. 150: —, rubel 78: —.

Dessutom erhåller hvarje arbetare fri resa till arbetsstället samt, efter fullgjord tjänstgöring till aftalstidens slut, fri återresa till Köpenhamn och kr. 20: —, rubel 10: 40 i respengar.

Lönen utbetalas med 5 procent vid hvarje månads slut, samt det öfriga vid tjänsteårets utgång.

§ 5.

Gift statdräng skall vara skyldig att, om så påfordras, hos sig låta i kosten inackordera en eller högst tre st. ogifta ryska arbetare, mot en ersättning af kr. 185: —, rubel 94: — pr år för hvarje person, hvilket belopp till honom utbetalas med $\frac{1}{12}$ vid hvarje månads slut.

§ 6.

Erforderligt respass betalas af arbetsgifvaren, men om sedermera ytterligare pass erfordras, får arbetaren själf bekosta detta.

§ 7.

Vid sjukdomsfall erhålla arbetarne fri läkarevård och af läkare föreskrifven medicin.

§ 8.

Såväl arbetsgifvaren som arbetarne skola rörande detta aftal underkasta sig svensk lag och gällande lego-stadga.

§ 9.

Arbetsgifvaren förbinder sig att med råd och dåd bistå arbetarne vid de vanskligheter, som på grund af arbetarnes obekantskap med svenska förhållanden kunna uppstå, samt att gifva dem en god behandling.

§ 10.

Föreningen skall vid arbetarnes placering ordna det så, att syskon och andra anförvanter, så vidt möjligt är, erhålla tjänst på samma gård eller i närheten af hvarandra, likasom ock att, så vidt detta låter sig göra, arbetare från samma by eller distrikt icke blifva placerade allt för af-lägset från hvarandra.

Häraf två lika lydande exemplar upprättade, af hvilka arbetsgifvaren och arbetstagaren tagit hvardera ett.

Malmö den

Förestående kontrakt godkännes.
.....
.....

Arbetsgifvare.

Emot ofvanstående villkor antager jag härmed laga tjänst hos..... såsom.....
för ofvansagda tid, och erkänner mig såsom städja hafva emottagit Tio (10) kronor = 5 Rubel.
..... som ofvan.

Arbetstagare.

Bevittnas:
.....
.....

*Bil. 7.***Till Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegium.¹⁾**

Uti skrifvelse den 19 juni 1908 har Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegium anhållit om tillgängliga upplysningar om de hygieniska förhållandena bland utländska säsongsarbetare (särskildt polacker och galizier), och får jag med anledning däraf vördsamt anföra följande:

För egen del har jag jämförelsevis ringa varit i tillfälle att studera dessa arbetares hygieniska förhållanden. Min direkta erfarenhet i detta hänseende inskränker sig hufvudsakligen till mina iakttagelser under en tjänsteresa år 1905 till åtskilliga egendomar, där dessa arbetare hade anställning, äfvensom till, hvad jag i egenskap af läkare vid en nära Malmö belägen egendom inhämtat i berörda hänseende.

För att emellertid erhålla fullständiga upplysningar rörande förhållandena ifråga, aflät jag den 30 sistl. juni en skrifvelse till de läkare inom länet, om hvilka jag trodde mig veta, att de hade vården om dylika arbetare sig anförtrodda, och anhöll om deras skriftliga meddelanden rörande berörda förhållanden. Af deras inkomna skrivelser finner jag, att det hufvudsakligen är endast fyra bland dessa läkare, som härutinnan hafva något af vikt att anföra. Jag närsluter deras skrivelser, då en del detaljer däri angifvas, som kunna vara af visst intresse.

I hufvudsak torde, rörande de hygieniska förhållandena bland de utländska säsongsarbetarne, följande kunna sägas:

Bostäderna. Dessa utgöras oftast af s. k. stathus. Rummen erbjuda någorlunda tillfredsställande utrymme. Trångboddhet omtalas endast undantagsvis. — I förbigående

¹⁾ Skrifvelse från förste provinsialläkaren i Malmöhus län.

må omtalas, att stathusen å många större egendomar tills för kort tid sedan varit synnerligen underhaltiga. På senare åren har dock genom omändring och nybyggnad detta missförhållande väsentligen afhulpits.

Renlighet. De utländska arbetarne, som till största delen utgöras af kvinnor, äro i allmänhet mycket renliga, och i detta hänseende kunna de sägas stå snarare framom än efter våra egna landtarbetare. Undantag härifrån visa dock de ryska polackerna, som äro snuskiga och ofta begifna på dryckenskap.

Födan. Denna utgöres mest af skummad mjölk, potatis, bröd och flott eller fläsk; någon gång fisk eller kött.

Hälsotillståndet. Detta beskrifves såsom mycket godt. Kvinnorna äro vanligen små till växten men af en kraftig kroppskonstruktion. — Smittosamma sjukdomar hafva icke, såvidt känt är, införts med dessa arbetare utom i ett fall (återfallstyfus), och vanliga åkommor synas icke förekomma hos dem oftare än hos våra egna arbetare.

Uppförande. Frånsedt det ofvan relaterade förhållandet bland de ryska polackerna, äro dessa utländska arbetare nyktra och ordentliga. Jag har mig visserligen bekant, att många bland dem gärna vilja hafva brännvin. Men då sådant endast sparsamt eller ej alls utdelas af arbetsgifvarne, och då de — möjligen af sparsamhets-skäl — sällan eller aldrig själfva skaffa sig brännvin, blifva de ej i tillfälle att berusa sig.

På vissa gårdar lefva de nästan under ett patriarkaliskt förhållande. — De utgöra alla ett matlag, och för-mannens hustru är deras matmoder och kokerska. — Förhållandet arbetarne sinsemellan brukar vara godt, likasom ock oenighet eller uppträden mellan dessa och de svenska arbetarne endast undantagsvis torde förekomma.

Malmö den 12 september 1908.

Harald Sörman.

*Bil. 8.***Till Kungliga Medicinalstyrelsen¹⁾.**

Genom remiss den 5 innevarande månad har Kungl. Medicinalstyrelsen anmodat mig söka utreda, vid hvilka tider på året och på hvilka vägar de s. k. galiziska arbetarne pläga anlända till Sverige, äfvensom inkomma med förslag till anordnande af en öfvervakning af hälsotillståndet bland sådana arbetare, och får jag med anledning däraf vördsamt anföra följande:

För att komma till klarhet rörande vägarne och tiden för invandringen ifråga har jag på inrådan af landssekreteraren vändt mig till sekreteraren i Skånska landtmännens arbetsgifvareförening och af honom inhämtat följande upplysningar.

Antalet dylika arbetare, som invandra till Skåne, kan uppskattas till 1,700, däraf 1,200 sysselsättas å betfälten, 200 vid torfströfabriker i Kristianstads län och 300 vid Bromölla (Ifö kaolinbruk), likaledes i Kristianstads län.

De *hamnar*, öfver hvilka dessa arbetare inkomma, äro Trelleborgs och Hälsingborgs, företrädesvis den förstnämnda. Öfver Malmö och Landskrona förekommer ingen dylik invandring.

Tiden för arbetarnes ankomst är vanligen slutet af mars och början af april. Endast då arbetskonflikter

¹⁾ Skrifvelse från förste provinsialläkaren i Malmöhus län.

utbrutit, kunna dessa arbetare inkomma till provinsen under andra tider af året.

Hvad så vidkommer anordnandet af en öfvervakning af hälsotillståndet bland de invandrande arbetarne och en eventuell undersökning i den hamn, dit de först anlända, är det tydligt, att besvarandet af detta spörsmål erbjuder afsevärda svårigheter, så mycket mera som man ju bör taga hänsyn till, att icke alltför betungande åtgärder därvid förorsakas.

De sjukdomar — fränsedt kolera — gent emot hvilka det gäller att företrädesvis värja sig, synas mig vara smittkoppor, fläcktyfus och epidemisk hjärnfeber. Skulle en invandrande arbetare vid ankomsten till svensk hamn befinnas behäftad med någon af dessa sjukdomar i utbruten form eller till och med i prodromalstadiet, kan man antaga, att sådant förhållande icke undgår besiktningensläkaren eller åtminstone väcker hans misstanke. Nödvändigheten bjuder då, att den eller de angripna genast isoleras. Därmed är ju mycket vunnit. De öfriga måste gifvetvis få fortsätta sin färd, äfven med risk att en eller flera befinna sig i inkubationsstadiet. Ty någon karantän kan man af naturliga skäl ej ifrågasätta. Ehuru man sålunda enligt min mening i de flesta fall icke kan påräkna någon *större* behållning vid en besiktning i hamnstaden, synes mig en sådan ändock icke vara utan sin nytta och sålunda lämplig. För öfrigt skulle sannolikt vetskaper hos de invandrande eller rättare hos deras förare, att vid ankomsten till den främmande hamnen en besiktning förekommer med ty åtföljande eventuell isolering, vara till ett visst gagn med hänsyn till den väckelse, som däraf bör föranledas. — Man kunde gifvetvis ock taga under ompröfning, huruvida ej arbetarnes förare borde förete officiellt intyg om hälsotillståndet i de invandrandes hemtrakt. För egen del är jag helst benägen anse, att ett sådant intyg borde affordras. Sannt är, att i vissa fall den svenska beskickningen utomlands själfmant inrapporterar viss sjuklighet i de områden, hvarifrån arbetsfolk importeras till Sverige. Men detta förhållande synes mig ej tillfyllestgörande. Jag är dock ej beredd att i detalj yttra mig om, huru det lämpligen skulle förfaras, om dylika intyg skulle anses erforderliga.

En åtgärd, hvaraf jag väntar vida större gagn än af besiktningen i hamnstaden, vore efterbesiktning af arbetarne på de olika gårdarne. Och vill jag med hänsyn till inkubationstiden och den ännu oklara uppfattningen om smittosamheten under densamma föreslå, att dylik efterbesiktning företages två gånger i veckan under de två första veckorna.

Hvad så beträffar den administrativt-ekonomiska sidan af frågan, synes det mig lämpligt, att Kungl. Medicinalstyrelsen förordnar vissa läkare att på statens bekostnad företaga besiktningarne i hamnstäderna, samt att vederbörande arbetsgifvare bekosta efterbesiktningarne och till Kungl. Maj:ts Befallningshafvande insända uppgift på de läkare, åt hvilka arbetsgifvarne anförtro detta uppdrag.

Epidemisjukhuset i Hälsingborg är mycket otidsenligt och i Trelleborg skäligen trångt. Det möter nog därför ganska stora betänkligheter vid att å dessa sjukhus intaga smittkoppsfall. Härom torde en erinran från Kungl. Medicinalstyrelsens sida vara på sin plats. Vidare är det ju mycket att beklaga, att epidemisjukhusfrågan på landsbygden är så tröglöst. Att ett stort antal utländska arbetare hopas i en socken, där ej möjlighet finnes att åvägabrunga omedelbar isolering af hastigt uppkomna epidemifall, är ju ett mycket betänkligt missförhållande. För egen del har jag icke försummat att på alla tänkbara sätt framhålla detta. Direkta påtryckningar från högre myndigheter vore också här till stor nytta.

Malmö den 8 april 1909.

Harald Sörman.

*Bil. 9.***Till Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i
Malmöhus län.¹⁾**

Den 17 i denna månad på aftonen anlände hit från Köpenhamn ett sällskap af femton galiziska arbetare, hvilka voro alldeles utan medel till sitt uppehälle samt uppgåfvo, att de hitkommit för att söka arbete här i landet. De anmälde sig hos polisen för erhållande af härberge öfver natten, och då hvarken genom anlitande af vederbörande konsulat eller på annat sätt kunde beredas dem bostad, och det uppenbarligen icke var rådligt att lämna dem åt sig själfva att tillbringa natten utomhus, fingo de uppehålla sig öfver natten å första distriktets poliskontor.

Sedan stadsläkaren underrättats om förhållandet samt påföljande morgon anställdes läkarebesiktning å samtliga galizierna, därvid icke någon visade tecken, tydande på smittkoppor, begåfvo de sig utåt landsbygden för att söka arbete. Elfva af dem återkommo emellertid på kvällen samma dag och måste då ånyo omhändertagas af polisen och hysas öfver natten på poliskontoret. Något arbete hade de ingenstädes lyckats erhålla.

Följande dag erhöilo sex af dem från österrikiska konsulatet medel att resa från landet. De öfriga, mot hvilka icke förekommit något, som kunde gifva anledning att behandla dem såsom lösdrivvare, blefvo af polisen öfverlämnade till stadens försörjningsinrättning.

Sådana fall, som det nu omförmälda, hafva flera gånger förut inträffat härstädes och därjämte har ej sällan förekommit, att polisen måst hysa äfven galizier, som inkommit till Malmö för att begifva sig till orter, där de redan erhållit anställning. Särskildt anmärkningsvärdt

¹⁾ Skrifvelse från Poliskammaren i Malmö.

torde det vara, att under liknande förhållanden en och annan gång hitkommit galizier, som varit på väg till Danmark. Sålunda anlände sent en kväll under sistlidna vinter omkring 70 galizier, hvilka erhållit anställning å ön Bornholm och fått resan dit betald men saknade medel till anskaffande af bostad öfver natten här i Malmö, hvarför polisen måste inhysa dem dels å poliskontoret och dels å rådhusgården, där särskild polisbevakning blef nödvändig.

Omhändertagandet af dylika galizier har vållat polisen synnerligen mycket besvär och hinder i dess arbete samt olägenheter af hvarjehanda slag. Å poliskontoret har uppstått en vidrig stank, som gjort det nästan outhärdligt för andra att uppehålla sig där, och till följd af ohyran har efter hvarje gång måst företagas en grundlig rengöring.

Härtill har nu kommit faran för smittkoppornas spridande, i hvilket afseende måhända vore behöfligt, att särskilda åtgärder vidtoges äfven beträffande galizier, som inkomma öfver Malmö.

För afhjälpande af de svåraste olägenheterna har poliskammaren utverkat sig rätt att tillsvidare vid behof använda en särskild staden tillhörig lokal, men denna anordning är endast af provisorisk art, och det torde icke skäligen kunna ifrågasättas, att af staden skall för framtiden beviljas anslag för ifrågavarande ändamål.

Poliskammaren har för den skull funnit sig föranlåten att anmäla omnämnda förhållanden för Kungl. Maj:ts Befallningshafvande för den åtgärd, hvartill Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kan finna saken föranleda.

Malmö i poliskammaren den 28 april 1909.

G. Hårleman.

Fr. Trotzig.

*Bil. 10.***Polska och galiziska säsongarbetare i Danmark år 1907.¹⁾**

Frågan om de polska och galiziska säsongarbetarnes förekomst och ställning samt om vidtagande af åtgärder för tillsyn öfver och skydd för dem har vid flera tillfällen behandlats i danska riksdagen. I anledning af därvid uttalade önsksningar anordnade regeringen år 1907 en utredning af hithörande frågor. På våren detta år lät inrikesministern genom vederbörande politi-myndigheter verkställa en räkning af de ifrågavarande arbetarne; de sålunda inkomna uppgifterna bearbetades af statens statistiska byrå. På sommaren företogs genom inrikesministrarnas försorg undersökningar rörande särskildt bostadsförhållandena vid vissa arbetsställen, där de utländska arbetarne i större utsträckning förekommo, hvarjämte införskaffades uppgifter om den vanligen förekommande lönen, arbetstiden m. m. Med ledning af dessa och andra inhämtade upplysningar utarbetade regeringen ett »förslag till lag rörande användningen af utländska arbetare till arbete vid vissa arbetsställen samt rörande det allmännas tillsyn därvid». Detta lagförslag, som för närvarande behandlas inom riksdagen, åtföljes af redogörelser för de gjorda utredningarna, hvilkas hufvudsakliga resultat här nedan återgivas.

Hela antalet polska och galiziska säsongarbetare utgjorde sistlidne sommarsäsong 6,647. Af dessa funnos 5,000 eller 75·2 % på öarne mot endast 1,648 eller 24·8 % på Jylland. Låland-Falster hade det relativt mycket stora antalet af öfver 2,000.

Af dessa arbetare voro 6,251 eller 94 % sysselsatta i jordbruket, af de återstående 396 eller 6 %, voro de flesta anställda såsom tegelbruksarbetare. Denna fördelning med hänsyn till sysselsättning var emellertid icke fullt likartad öfver hela landet, ity att på öarne 6·4 % men på Jylland endast 4·4 %, hade sysselättning utom jordbruket.

Hvad fördelningen mellan könen beträffar, så befanns det, att af samtliga 6,647 personer voro 2,164 eller en tredjedel män samt 4,483 eller två tredjedelar kvinnor. Denna fördelning var emellertid väsentligen olika inom hvardera af ofvan nämnda två grupper arbetare, enär inom jordbruket kvinnorna voro i långt öfvervägande flertal, men bland de arbetare, hvilka sysselsattes utom jordbruket, voro tre fjärdedelar män och endast en fjärdedel kvinnor.

Frågan i hvad mån behovet af arbetskraft inom jordbruket tillgodoses genom denna import af polska och galiziska arbetare belyses i någon mån af följande öfversikt:

¹⁾ Ur »Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik», 1908, sid. 359 ff.

	Hela antalet arbetare vid landtbruk och mejerier år 1901.	Polska och galiziska jord- bruksarbetare	
		antal.	i % af hela antalet landtbruks- arbetare.
Öarne	157,406	4,675	3.0 %
hvaraf Låland-Falster.....	20,571	1,992	9.7 „
Jylland.....	187,981	1,576	0.8 „
Hela landet	345,387	6,251	1.8 %

Flertalet af de utländska arbetarne sysselsattes på större egendomar; endast en knapp sjättedel anträffades vid de egentliga bondgårdarne.

De utländska arbetarne voro fördelade på tillsammans 771 gårdar. Af dessa hade 353 gårdar 1—4 sådana arbetare, 195 gårdar 5—9 arbetare, 120 gårdar 10—14 arbetare, 37 gårdar 15—19 arbetare, 47 gårdar 20—29 arbetare samt 17 gårdar 30 arbetare och däröfver.

Arbetstiden för polska och galiziska arbetare sammanfaller i verkligheten vanligen med den för gårdarnes öfriga landtarbetare, men är i arbetskontrakten i regel bestämd till 12 timmar pr dag. Den räknas oftast från 5 f. m. till 7 e. m. med afdrag af 2 timmar för 3 raster. Öfvertidsarbete betalas med 18 öre pr påbörjad timme för män öfver 20 år samt 14 öre för kvinnor och män under 20 år.

Löneförmånerna utgå dels i kontant lön och dels i form af naturaförmåner. Dessutom bekostar arbetsgifvaren resan från den polska eller galiziska gränsen till arbetsstället samt åter.

De olika arbetsgifvareorganisationerna inom landtbruket hafva utarbetat tariffen för den kontanta lönen. Betodlarnes tariff¹⁾, som tillämpas vid flertalet arbetsställen på Låland-Falster, upptager följande lönesatser:

	Dagaflöning.	
	Skördetid (5 veckor).	Annan tid.
Kraftiga män, hvilka kunna utföra hvarje på gården förekommande arbete	2.00 kr.	1.50 kr.
Öfriga män öfver 20 år.....	1.75 „	1.30 „
Kvinnor	1.50 „	1.15 „
Män under 20 år.....	1.50 „	1.15 „

¹⁾ Enligt den tariff, som tillämpas af en annan arbetsgifvareorganisation, delas de manliga arbetarne i 4 olika aflöningsgrupper, nämligen 1) pojkar under 18 år; 2) män 18—22 år; 3) män öfver 22 år samt 4) kraftiga män, som kunna utföra allt slags arbete. Af dessa erhålla grupp 2 något lägre och grupp 3 något högre aflöning än den här ofvan för män öfver 20 år angifna.

Då arbetarne stå i direkt kontraktsförhållande till en medföljande (tysk) uppsyningsman, erhålla de vanligen något lägre aflöning.

Ackordspriser.

(Ackordsarbete betalas pr »Magdeburder-Morgen»; 1 tunnland
= 216 Morgen.)

Sockerbetor:

Hackning	2'00 kr.
1:sta gallring med hackning.....	3'56 »
2:dra » » »	3'00 »
3:dje » » »	2'67 »
Upptagning	9'00 »

Foderbetor:

1:sta gallring med hackning.....	3'00 kr.
2:dra » » »	2'75 »
3:dje » » »	1'50 »
Upptagning	5'00 »

Potatis:

Upptagning och lagring	12'00 kr.
------------------------------	-----------

Vid ackordsarbete kan förtjänsten i genomsnitt beräknas till 2'10 kr. för kvinnlig samt 2'40 kr. för manlig arbetare pr dag. Verkligt duktiga arbetare kunna dock komma upp till en dagsinkomst af omkring 3 kr.

Härtill komma emellertid för samtliga dessa arbetare naturaförmåner, nämligen fri bostad med belysning och bränsle samt 12 1/2 kg. potatis pr vecka och 1 liter skummad mjölk dagligen. Värdet af dessa förmåner beräknas utgöra: bostaden 10 kr samt bränsle och lyse 5 kr. pr person och säsong; potatisen 4 öre pr kg. samt mjölken 2 öre pr liter.

Därjämte får arbetsgifvaren vidkännas värfnings- och resekostnad, d. v. s. utgifter för arbetarnes anskaffande och resa till arbetsstället, uppgående sammanlagdt till omkring 50 kr. pr arbetare.

Oafsedt den kontanta lönen ställa sig sålunda *arbetsgifvarens allmänna omkostnader* pr arbetare och säsong — under förutsättning att arbetssäsongen varar 15 april—20 november eller 220 dagar, hvaraf 180 arbetsdagar — på följande sätt:

Potatis (31 veckor à 12 1/2 kg. à 4 öre).....	15'50 kr.
Skummad mjölk (220 l. à 2 öre)	4'40 »
Bostad	10'00 »
Bränsle, belysning m. m.	5'00 »
Samtliga naturaprestationer	34'90 kr.
Värfnings- och resekostnad	50'00 »

Tillsammans 84'90 kr.

Fördelas detta belopp på 180 arbetsdagar, så erhåller man till resultat en omkostnad pr dag och arbetare af 47 öre.

Lägges härtill den kontanta daglönen, — med iakttagande af den högre lönesatsen under skördetiden — så blir arbetsgifwarens hela utgift pr säsong för manlig arbetare (i högsta lönegruppen) 369 kr. samt för arbeterska 302 kr. 40 öre. Motsvarande belopp pr dag blifva resp. 2 kr. 5 öre samt 1 kr. 68 öre.

Hvarje arbetares kontanta förtjänst pr säsong uppgår till:

För kvinnlig arbetare (180 dagar à 1·15 kr.)	207·00 kr
Tillägg under skördetid (35 öre pr dag i 30 dagar).....	10·50 >
	217·50 kr.

För manlig arbetare (högsta lönegruppen) blir beloppet med samma tidsberäkning 285 kr.

Vid *ackordsarbete* blifva arbetsförtjänsten samt arbetsgifwarens kostnad betydligt större. Inom sockerbetsodlingen, där ackord vanligen förekommer, kan arbetsgifwarens kostnad beräknas på följande sätt:

För kvinnor:

Daglön (90 dagar à 1·15 kr.)	103·50 kr.
Tillägg vid skördetid (30 dagar à 0·35 kr.).....	10·50 >
Ackordsarbete (90 dagar à 2·10 kr.)	189·00 >
	303·00 kr.
Naturaförmåner	34·90 >
Värfnings- och resekostnad	50·00 >
	Tillsammans 387·90 kr.

Med 180 arbetsdagar blir detta för arbetsgifvaren en genomsnittskostnad af 2 kr. 15 öre pr dag och kvinnlig arbetare. Hennes kontanta genomsnittsförtjänst utgör 1·69 kr. pr dag.

Arbetsgifwarens motsvarande kostnad för vuxen manlig arbetare uppgår pr säsong till 440 kr. 90 öre samt pr dag till 2 kr. 45 öre; en vuxen manlig arbetares kontanta inkomst utgör i medeltal 2 kr. 3 öre pr dag.

Bil. 11.

Danska lagen om utländska arbetare.

(Lov vedrørende Anvendelse af udenlandske Arbejdere til Arbejde i visse Virksomheder samt det offentlige Tilsyn dermed.)¹⁾

(Utfärdad den 21 aug. 1908.)

§ 1.

Nærværende Lovs Bestemmelser komme til Anvendelse, naar udenlandske Arbejdere, der ikke fæstes som Tyende, antages til Arbejde her i Landet uden forinden at have haft uafbrudt Ophold sammesteds i mindst 2 Aar, for saa vidt det paagældende Arbejde er knyttet til Landbrug, Skovbrug, Havebrug, Teglværk, Tørveskær, Rørskær, Grus-, Ler- og Mergelgravning, Stensamling m. v.

Indenrigsministeren er bemyndiget til at bestemme, at udenlandske Arbejdere, der antages til legemligt Arbejde i anden Virksomhed end ovennævnt, skulle inddrages under Lovens Bestemmelser.

§ 2.

Det paahviler vedkommende Arbejdsgiver senest inden 4 Døgn efter de paagældende Arbejders Ankomst til Bestemmelsesstedet at foretage skriftlig Anmeldelse herom til Stedets Politimester.

Den fornævnte Anmeldelse til Politimesteren skal indeholde Oplysning om:

- 1) De ankomne Arbejders Antal, særskilt for Mænd, Kvinder og Børn, samt Arbejdernes Nationalitet og Hjemland. For Personer under 16 Aar uden Forældres Medfølge angives saa vidt muligt Forældre eller Værger samt disses Opholdssted.
- 2) Saafremt Arbejderne ledsages af en Formand eller Fører, dennes Navn og Hjemsted.
- 3) Den Institution, Forening eller Enkeltmand i Ind- eller Udland, hvis Bistand Arbejdsgiveren maatte have benyttet ved Antagelsen af de paagældende Arbejdere.

¹⁾ Dansk författningssamling 1908, häft. 5, s. 839 ff.

- 4) Tidsrummet, for hvilket de fremmede Arbejdere ere fæstede.
- 5) Den almindelige eller særlige Beskaffenhed af Arbejdet, hvortil de paagældende Arbejdere agtes anvendt, samt
- 6) Beliggenheden og nærmere Beskrivelse af den Arbejderne anviste Fællesbolig (Kaserne) med Angivelse af Rumforhold og de enkelte Soverums Belægning.

Indenrigsministeriet udfærdiger Blanketter til Brug ved den omhandlede Anmeldelse.

Saaframt de paagældende Arbejdere her i Landet overflyttes fra et Arbejdssted til et andet, paahviler det den Arbejdsgiver, fra hvis Tjeneste de afaa, att gøre Afmeldelse til den Politivrigheid, hos hvem Arbejderne ere tilmeldte, medens det paahviler vedkommende nye Arbejdsgiver til sit Arbejdssteds Politivrigheid at gøre Anmeldelse i Henhold til fornævnte Regler (Pkt. 1—6), hvorhos der i Anmeldelsen skal tilføjes Oplysning om den tidligere Arbejdsgivers Navn og Bopæl.

Dersom en udenlandsk Arbejder er syg ved Ankomsten til Bestemmelsesstedet, paahviler det Arbejdsgiveren uopholdelig paa sin Bekostning at tilkalde en Læge til Undersøgelse af de ankomne Arbejderes Sundhedstilstand, saaledes at der i fornødent Fald træffes Foranstaltning til Forebyggelse af Smittefare.

§ 3.

Saaframt de paagældende udenlandske Arbejdere ere antagne af flere Arbejdsgivere i Forening til fælles Anvendelse i Deltagerens Virksomhed kunne de Arbejdsgiveren ifølge nærværende Lov paahvilende Forpligtelser varetages af en enkelt Person som Forretningsfører, men Ansvar for Overholdelsen af Lovens Regler kan dog af det offentlige gøres gældende imod enhver af de paagældende Arbejdsgivere.

Den i § 2 paabudte Anmeldelse til Politimesteren skal i disse Tilfælde indeholde Underretning om samtlige Arbejdsgiveres Navn og Bopæl samt eventuelt om Forretningsførerens Navn og Bopæl.

§ 4.

Det paahviler vedkommende Arbejdsgiver at sørge for, at der mellem ham og de af ham antagne udenlandske Arbejdere inden 14 Dage efter disses Ankomst til Bestemmelsesstedet oprettes skriftlig Kontrakt i en af Indenrigsministeren autoriseret Form. Trykte Blanketter til saadan Arbejdskontrakt blive at tilvejebringe ved Foranstaltning af Indenrigsministeren, der ligeledes træffer Bestemmelse med Hensyn til Forhandlingen af Blanketter og den Betaling, der vil være at erlægge for samme.

Kontrakten underskrives af Arbejdsgiveren og af samtlige Arbejdere med Navn eller Mærke, efter at der er givet Arbejderne Lejlighed til personlig eller ved dertil udvalgte Tillidsmænd nøje at

genneengaa Kontraktens enkelte Bestemmelser. Saafremt samtlige Arbejdere maatte være ude af Stand til ved Læsning at gøre sig bekendt med Kontraktens Indhold, paahviler det Arbejdsgiveren i fornødent Fald paa egen Bekostning at drage Omsorg for den nødvendige sprogkyndige Bistand.

Arbejdsgiveren attesterer ved særskilt Paategning paa Kontrakten, at der forinden dennes Underskrift i Overensstemmelse med nærværende Paragrafs 2det Stykke er meddelt Arbejderne nøjagtig Oplysning om de enkelte Kontraktsbestemmelser.

§ 5.

Kontrakter, som ikke oprettes i den i Henhold til § 4 autoriserede Form, ere, for saa vidt de ere oprettede udenfor Landet, gyldige overfor den paagældende Arbejdsgiver, men kunne ikke gøres gældende imod Arbejderne, hvorimod Kontrakter, der ere oprettede her i Landet, kun ere gyldige, naar de ere oprettede i den autoriserede Form. Undladelse af at oprette behørig autoriseret Kontrakt paadrager vedkommende Arbejdsgiver Ansvar efter nærværende Lovs § 16.

Saafremt Arbejdsgiveren har antaget en Entreprenør for Arbejdet, saaledes at Arbejdsgiveren ikke træder i direkte Kontraktsforhold til de paagældende Arbejdere, paahviler det dog Arbejdsgiveren under Ansvar efter Lovens § 16 at drage Omsorg for, at behørig Kontrakt i Overensstemmelse med Reglerne i § 4 oprettes mellem vedkommende Entreprenør og de enkelte Arbejdere. Arbejdsgiveren hæfter i saa Fald som Kautionsist og Selvskyldner for Erlæggelsen af de Arbejderne tilkommende Ydelser og er derhos berettiget til at udbetale den hver enkelt Arbejder tilkommende Betaling direkte til denne mod sammes Kvittering. For Tab, der maatte paadrages Arbejdsgiveren som Følge af den ommeldte Hæftelse, kan denne søge Dækning hos Entreprenøren.

§ 6.

Enhver Kontrakt udfærdiges i mindst to ligelydende Eksemplarer med originale Underskrifter hvoraf det ene Eksempel bevares af Arbejdsgiveren, medens det andet overgives Arbejderne. Saafremt der er antaget en Entreprenør for Arbejdet (jfr. § 5, 2det Stykke), skal Kontrakten udfærdiges i tre Originaler, der bevares henholdsvis af Arbejdsgiveren, Arbejderne og Entreprenøren.

§ 7.

Inden 14 Dage efter Arbejdernes Ankomst til Bestemmelsesstedet paahviler det vedkommende Arbejdsgiver at forsyne hver enkelt Arbejder med en Afregningsbog, hvori der hver Lønningsdag

ved Arbejdsgiverens Foranstaltning indføres, hvad den paagældende Arbejder har fortjent i Arbejdsløn, samt hvor meget der er ham udbetalt. Arbejdsgiveren er ansvarlig for Rigtigheden af det Afregningsbogen i saa Henseende tilførte, selv om Arbejdslønnen udbetales de enkelte Arbejdere gennem en Mellemand. Enhver Arbejder er berettiget til selv at opbevare sin Afregningsbog og til ved Hjemrejsen at medtage samme.

Afregningsbogens Indretning autoriseres af Indenrigsministeren; dens Tekst skal affattes paa Dansk med vedføjet Oversættelse i de paagældende Arbejders Modersmaal.

Autoriserede Afregningsbøger forhandles for en af Indenrigsministeren fastsat Betaling.

§ 8.

Naar en udenlandsk Arbejder, der har Bopæl hos vedkommende Arbejdsgiver, bliver syg, er Arbejdsgiveren pligtig at drage Omsorg for, at der snarest mulig skaffes vedkommende den fornødne Hjælp, eventuelt ved Tilkaldelse af Læge og Ydelse af Medicin eller Indlæggelse paa et Sygehus. Arbejdsgiveren er derhos i alle Tilfælde, hvor Sygdommen ikke skyldes utilbørligt Forhold fra Arbejderens Side, overfor det offentlige pligtig att bære Udgifterne ved Sygebehandlingen, derunder Lægehjælp, Medicin samt i fornødent Fald Sygehusudgifter, dog ikke udover et Tidsrum af 6 Maaneder.

Ved den i Medfør af § 4 autoriserede Kontrakt kan der træffes Bestemmelse om, at det paahviler Arbejdsgiveren at holde de af ham antagne Arbejdere forsikrede mod Sygdom samt mod Følger af Ulykkestilfælde under Arbejdet, hvor saadan Forpligtelse ikke allerede maatte paahvile Arbejdsgiveren ifølge Lov Nr. 4 af 7. Januar 1898 eller den i øvrigt gældende Lovgivning.

Indenrigsministeren bemyndiges til at meddele en hele Landet omfattende Forening til Forsikring af udenlandske Arbejdere i Sygdomstilfælde offentlig Anerkendelse som Sygekasse med et aarligt Statstilskud af 1 Kr. for hver forsikret Arbejder.

Naar en saadan Sygekasse er bleven anerkendt, er enhver Arbejdsgiver, der beskæftiger de i § 1 nævnte Arbejdere, pligtig at forsikre sine udenlandske Arbejdere i denne. Det bliver da at anføre i den i § 4 nævnte Kontrakt, at de udenlandske Arbejdere skulle være forsikrede mod Sygdom.

§ 9.

Ved den i Medfør af § 4 autoriserede Kontrakt fastsættes, i hvilke Tilfælde henholdsvis Arbejdsgiver eller Arbejder er berettiget til at hæve Kontrakten forinden Udløbet af dennes Gyldighedstid. Endvidere skal der i Kontrakten ved Overenskomst mellem Parterne træffes nøjagtige Bestemmelser om Arbejdslønnens Størrelse og Udbetaling (Dagløn og Akkord), Arbejdstid, Fridage, samt Udredelsen

af Omkostningerne ved Arbejdernes Rejser fra deres Hjemland til Arbejdsstedet og tilbage til Hjemlandet efter Kontraktens Udløb.

Der kan ikke ved Kontrakten tillægges Arbejdsgiveren Ret til at ikende Arbejderne Bøder for begaaede Forseelser eller Forsømmelser.

§ 10.

Saaframt der af Arbejdsgiveren anvises de paagældende Arbejdere en fælles Bolig (Kaserne), skal det med Hensyn til Boligens Indretning m. v. paases, at følgende Forskrifter iagttages:

- 1) Boligen skal være tørt og sundt beliggende. Tag og Mure skulle være tætte; ethvert Beboelsesrum skal være tilstrækkelig forsynet med Vinduer, der kunne aabnes. Der skal ved Boligen være let Adgang til godt Drikkevand, fornødent Afløb samt forsvarligt indrettede og renholdte Retirader.
- 2) Boligen skal indeholde Køkken med Ovn, Spiserum samt de efter Antallet af Beboere fornødne Soverum. Hvis det samlede Antal Beboere overstiger 20, skal der, hvor Omstændighederne efter Embedslægens Skøn udkræve det, indrettes en særskilt Sygestue.
- 3) Soverum for ugifte Mænd og Kvinder skulle være fullstændig adskilte uden indbyrdes Forbindelse. Der skal anvises hvert Ægtepar et særkilt Soverum.
- 4) I Soverum skulle alle Sengesteder anbringes paa Gulvet med fornødent Mellemrum og maa ikke indrettes over hinanden. Sengesteder til mere end 2 Personer maa ikke benyttes.
- 5) Det skal paases, at Soverum kun belægges med et efter Rummets Størrelse passende Antal Personer, samt at Rummene ere forsynede med et tilstrækkeligt Antal Vinduer, der i Ventilationsøjemed kunne aabnes.

I øvrigt skulle Sundheds-, Bygnings- og Brandpolitilovgivningens Forskrifter nøje overholdes med Hensyn til de paagældende Boliger.

Arbejdsgiveren er ansvarlig for Overholdelsen af de fornævnte Paabud.

§ 11.

Det paahviler Arbejdsgiveren at paase, at Boligen holdes i ren og ordentlig Stand samt daglig udluftes.

§ 12.

Inden 1 Maaned efter Modtagelsen af den i § 2 ommeldte Anmeldelse skal Politiet indfinde sig paa vedkommende Arbejdssted dels for at paase, at behørig Kontrakt er udfærdiget (jfr. § 4), og at Afregningsbøger (jfr. § 7) fores, dels for at besigtige Boligens Indretning (jfr. § 10). Saaframt Mangler i saa Henseende forefindes, kan der af Politimesteren forelægges Arbejdsgiveren en kort Tids-

frist til disses Afhjælpning. Hvis Sundheds-, Bygnings- og Brandpolitilovgivningens Forskrifter findes at være overtraadte, bliver der af vedkommende Myndigheder at træffe Foranstaltning til Sagens Paatale.

§ 13.

I Tilfælde af Tvist mellem Arbejdsgiver og Arbejdere paahviler det den stedlige Politimester, naar en af Parterne herom henvender sig til ham, ved sin Mægling at søge Forlig tilvejebragt mellem Parterne angaaende Forstaaelsen af de kontraktmæssig vedtagne Vilkaar m. v.; den herved fornødne sproglige Bistand bekostes af Arbejdsgiveren, for saa vidt Sagens Afgørelse gaar denne imod; i andet Fald affholdes Udgiften af det offentlige. Efter Sagens Beskaffenhed skal Politimesteren være bemyndiget til at bestemme, at de paagældende Arbejdere, medens Mæglingen vedvarer, skulle beholde deres Bolig og Kosttillæg hos Arbejdsgiveren uden at være pligtige til at deltage i Arbejdet, samt at Arbejderne kun kunne søge Arbejde andetsteds efter derom at have givet behørig Meddelelse til Politiet.

§ 14.

Dersom en Arbejdstvist ikke bilægges ved Mægling i Henhold til Reglerne i § 13, samt naar udenlandske Arbejdere, der have arbejdet her i Landet, melde sig til Øvrigheden som subsistensløse, skal det ved et inden Politiretten optaget Forhør søges oplyst, om der i det enkelte Tilfælde fra Arbejdsgiverens eller Arbejderens Side foreligger Kontraktbrud, samt om nogen af Parterne har gyldigt Krav paa Arbejdsvederlag (derunder Rejsepenge) eller Skadeserstatning hos Modparten. I fornødent Fald kan der ved en af Dommeren inden Politiretten afsagt Kendelse træffes Afgørelse med Hensyn til paastaaet Misligholdelse af Kontrakten fra Arbejdsgiverens eller Arbejderens Side og træffes Bestemmelse om Kontraktens Ophævelse og Parternes indbyrdes Krav samt om Udlevering af Parternes Ejendele. Endvidere kan det ved Kendelse paalægges den Arbejdsgiver, hvis retsstridige Forhold findes at have foranlediget Kontraktens Afbrydelse, at godtgøre vedkommende offentlige Kasse Udgifterne ved Arbejdernes Underhold for offentlig Regning samt Udsendelse af Landet, saafremt saadan Udsendelse sker ved Politiets eller Fattigvæsenets Foranstaltning. De ved fornævnte Kendelser godkendte Fordringer kunne inddrives ved Udpantning. Appelleres Kendelser, hvilket sker efter Reglerne for private Politisager, eller Udpantninger, og vedkommende Arbejdere ikke have kendt Opholdssted her i Landet, vil Politiet, hvis Appelinstanten giver Arbejderen Medhold, paa dennes Vegne have at foretage de fornødne Skridt til, at det Arbejderen tilkommende Beløb inddrives og tilstilles hans Hjemlands herværende Konsulat til videre Foranstaltning. Appellstævning kan, saafremt vedkommende Arbejder ikke har kendt Op-

holdssted her i Landet, paa dennes Vegne forkyndes for Politivrigheden paa det Sted, hvor Sagen er behandlet i første Instans.

Udskrift af det paagældende Forhør og af afsagte Kendelser tilstilles Indenrigsministeriet, naar Sagen endelig er afgjort.

§ 15.

Den, der ved Løfter eller anden Paavirkning retsstridig bevæger udenlandske Arbejdere til at udeblive fra eller i Utide at forlade det af dem kontraktmæssig overtagne Arbejde, straffes med en vedkommende Kommunes Hjælpekasse tilfaldende Bøde fra 50 til 1,000 Kr., for saa vidt højere Straf ikke efter den almindelige Straffelovgivning måtte være forskyldt. Saadant Forhold behandles som en offentlig Politisag. Under Sagen kan der efter derom nedlagt Paastand tilkendes den skadelidende Arbejdsgiver Erstatning.

§ 16.

Undladelse af at opfylde Forskrifterne i nærværende Lovs §§ 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11 og 13 straffes med Bøder fra 5 til 100 Kr., hvilke Bøder idømmes under en offentlig Politisag og tilfalde vedkommende Kommunes Hjælpekasse.

Med samme Straf anses under en offentlig Politisag den af Parterne (Arbejdsgiver, Bestyrer eller anden Stedfortræder og Arbejder), der tilføjer den anden Part slag eller anden legemlig Vold, for saa vidt højere Straf ikke efter den almindelige Straffelovgivning maatte være forskyldt.

§ 17.

I Tilfælde af, at en Arbejdsgiver lader Driften af den paagældende Virksomhed varetage af en Bestyrer eller anden Stedfortræder, er denne ansvarlig for Overholdelsen af Forskrifterne i nærværende Lovs §§ 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11 og 13, medens Arbejdsgiveren hæfter personlig for de ham kontraktmæssig paahvilende Ydelser saavel som eventuelt for Skadeerstatning i Medfør af Lovens § 14.

§ 18.

Det paahviler vedkommende Politimester og Embedslæge at føre Tilsyn med Overholdelsen af de sanitære Forholdsregler i denne Lov. Desuden er Indenrigsministeren bemyndiget til at beskikke en eller flere Tilsynsmænd til at føre Kontrol og yde Bistand ved Gennemførelsen af nærværende Lovs Forskrifter. De paagældende Tilsynsmænd samt Politiet og Embedslægen skulle have uhindret Adgang til alle Arbejdssteder og Boliger for udenlandske Arbejdere; Tilsynsmændene — saavel som Politiet — kunne derhos fordre sig Kontrakter og Afregningsbøger forelagte.

Endvidere skal Indenrigsministeren være bemyndiget til at udfærdige nærmere Forskrifter angaaende Opbevaring hos Politiovrigheden af udenlandske Arbejders Pas og andre Legitimationspapirer under Arbejdernes midlertidige Ophold her i Landet.

Udgifterne til Rejser, Befordring, sproglig Bistand m. v. for Tilsynet bevilges ved de aarlige Finanslove.

Om Tilsynets Virksomhed afgives aarlig Beretning, der offentliggøres ved Indenrigsministerens Foranstaltning.

§ 19.

Nærværende Lov gælder ikke for Færøerne.

Forslag til Revision af Loven bliver at forelægge senest for den i Aaret 1911 sammentrædende ordentlige Rigsdag.

Bil. 12.

Cirkulär angående lagen om utländska arbetare i Danmark.

(Utfärdadt af danska inrikesministeriet den 9 febr. 1909 till samtliga ämtmän.)

»Ifølge Bestemmelsen i § 10, n:r 5, i Lov n:r 229 af 21:de August 1908 om Anvendelse af udenlandske Arbejdere samt det offentlige Tilsyn dermed skal det med Hensyn til den Arbejderne af Arbejdsgiveren anviste Fællesbolig (Kaserne) bl. a. paases at Soverum kun belægges med et efter Rummet Størrelse passende Antal Personer.

Til nærmere Vejledning ved Gennemførelsen af dette hygiejniske Krav skal Indenrigsministeriet bemærke, at det ikke i de paagældene Soverum kan tilstedes at anbringe flere Sengesteder, end at hver Person faar et Luftrum af mindst 175 Kubikfod (5.41 Kubikmeter). Den nærmere Afgørelse i saa Henseende maa træffes af de tilsynsførende Myndigheder (Politimesteren og Embedslægen) efter disses Skøn i de enkelte Tilfælde.

For bestaaende Kasernebygninger til udenlandske Arbejdere vil der midlertidig — men ikke udover Arbejdssæsonen 1909 — kunne indrømmes nogen Læmpelse i det for hver Person i Soveværelser paakrævede Luftrum, dog at dette ikke bliver under 150 Kubikfod (4.64 Kubikmeter). Som Vilkaar herfor maa det imidlertid stedse paases, at de paagældende Soverum ere lyse og luftige

samt i fornødent Fald forsynede med særlig Ventilationsindretning, saaledes at frisk Luft tilføres, selv om Vinduerne holdes lukkede om Natten. I Tvivlstilfælde kan Spørgsmaalet forelægges Indenrigesministeriet til Afgørelse.

Med hensyn til Bygninger, der herefter opføres, og som agtes benyttede til Fællesbolig (Kaserne) for udenlandske Arbejdere, bemærkes særligt, at Loftshøjden i slige Bygninger ikke bør være under 4 Alen (2'51 Meter), at Korridorer bør have en Bredde af mindst 2 1/4 Alen (1'41 Meter), og være tilstrækkelig lyse, samt at Vinduernes Glasareal baade i Sove- og Opholdsrum bør udgøre mindst en Tyvendel af Gulvfladen.

Et Antal Aftryk af nærværende Cirkulære vil blive fremsendt til Fordeling mellem Politimestre og Embedslægerne i Amtet, hvorhos et Eksempplar af Cirkulæret bedes tilstillet enhver Arbejdsgiver, der beskæftiger udenlandsk Arbejdskraft.»

Bil. 13.

Kungörelse angående sjukförsäkring för utländska landtarbetare i Danmark.

(Utfärdad af danska inrikesministeriet den 16 febr. 1909.)

»I Henhold til § 8, 3 Stykke, i Lov N:r 229 af 21:de August 1908 vedrørende Anvendelse af udenlandske Arbejdere til Arbejde i visse Virksomheder samt det offentliges Tilsyn dermed har Indenrigesministeriet under Dags Dato meddelt den under Navn af »Sygeforsikring for udenlandske Landarbejdere» oprettede gensidige Forening, — hvilken Forening omfatter hele Landet — offentlig Anerkendelse som Sygekasse fra den 1:ste Marts 1909 at regne.

Som Følge heraf vil fra bemeldte Tidspunkt enhver Arbejdsgiver, der beskæftiger udenlandske Arbejdere indenfor de i § 1 i Lov N:r 229 af 21:de August 1908 ommeldte Virksomheder, være pligtig til at forsikre de paagældene udenlandske Arbejdere i for nævnte Sygekasse.»

*Bil. 14.***Danska Inrikesministeriets kontrakt för polska m. fl.
såsongarbetare.**

(Autoriseret Arbejdskontrakt for polske og andre udenlandske Vandrearbejdere i Danmark).¹⁾

Mellem undertegnede Arbejdsgiver

paa

Poststation

Jernbanestation i Danmark
og fornævnte Arbejder er der afsluttet følgende Arbejdskontrakt,
som bekræftes ved Parternes Underskrifter:

§ 1.

Undertegnede Arbejder forpligter sig overfor Arbejdsgiveren eller
dennes Stedfortræder, til at udføre **Landbrugsarbejde** paa Ejen-
dommen

fra 19....., indtil i samme Aars Efter-
aar alle Markarbejder ere sluttede, dog ikke udover 15. December.
Arbejderne forpligte sig til at udføre Arbejdet godt og ordentligt.

§ 2.

Enhver Arbejder maa være fyldt 16 Aar og medbringe en af
Hjemlandets Øvrighed udstedt Legitimation.
Svangre Arbejdersker maa ikke afslutte Kontrakt.

¹⁾ Tryckt på danska och polska språken. — Förutom detta kontraktsformulär har Inrikesministeriet jämväl fastställt *dels* formulär till »Arbejdskontrakt for polske og andre udenlandske Teglværksarbejdere i Danmark» (tryckt på danska och polska språken), *dels* formulär till »Arbejdskontrakt for polske og andre udenlandske Arbejdere i Danmark» (tryckt på danska, polska och tyska språken) och *dels* formulär till »Arbejdskontrakt for russiske og andre udenlandske Arbejdere i Danmark» (tryckt på danska, ryska och tyska språken), hvilka formulär i hufvudsak öfverensstämman med det här återgifna.

§ 3.

Der tilkommer enhver Arbejder fri Rejse fra Hjemlandets Grænse til Arbejdsstedet og tilbage til Hjemlandets Grænse. Arbejdsgiverens Udgift til hver Arbejders Udrejse..... Kr. kan han i de første 10 Uger i ugentlige Afdrag fradrage ved Udbetalingen af den paagældendes fortjente Arbejdsløn for at tjene til Sikkerhed for Arbejdsgiveren, men ved Kontrakttidens Udløb udbetales — ved sidste Afregning — det saaledes tilbageholdte Lønbeløb til Arbejderen personlig uden Afkortning. Ved samme Afregning udbetaler Arbejdsgiveren til hver Arbejder personlig Rejsepenge til Hjemreisen, der berignes med..... Kr. for hver Arbejder; denne Udbetaling skal — om ønskes — ske i Hjemlandets eller tysk Mønt, i hvilket Fald der otte Dage forinden Afregningsdagen skal gives Arbejdsgiveren Meddelelse om, at Udbetalingen ønskes i fremmed Mønt.

I Tilfælde af Kontraktbrud fra en Arbejders Side fortaber den paagældende sin Ret til Rejsepenge (jfr. § 15).

§ 4.

Daglønner er følgende:

	Dansk	Tysk
	Kr. O.	M. Pf.
1. Kraftige Mænd og Karle over 20 Aar.....		
2. Kraftige Drenge, som kan følge Heste.....		
3. Kvinder		
4. Mindre Drenge		

I Hosten — et Tidsrum af 5 Uger — er Daglønner:

	Dansk	Tysk
	Kr. O.	M. Pf.
1. Kraftige Mænd og Karle over 20 Aar.....		
2. Kraftige Drenge.....		
3. Kvinder		
4. Mindre Drenge		

§ 5.

Arbejdstiden paa Dagløn varer fr Kl. Morgon til Kl. Aften med $\frac{1}{2}$ Timme Frokost, 1 Time Middag og $\frac{1}{2}$ Time Midaften.

Arbejderne maa rette sig efter Gaardens Skik og Brug, naar Arbejdstiden ikke overstiger det fastsatte Timetal og de fornævnte Spisetider iagttages. Til Middagshvilen henregnes ikke den Tid, der medgaar til Vejen fra Arbejdet til Arbejdernes Bolig og tilbage til Arbejdet.

For Overarbejde beregnes følgende Ekstrabetaling pr. paa-
begyndt Time:

	Dansk Øre.	Tysk Pfg.
1. Mænd og Karle		
2. Kvinder og unge mandlige Arbejdere		
Søndage og fælles protestantiske og katolske samt følgende katolske Festdage, nemlig:		
25. Marts — Mariæ Bebudelsesdag		
2den Torsdag efter Pinse — Kristi Legemsfest		
29. Juni — Peter og Paul		
15. August — Mariæ Himmelfart		
8. September — Mariæ Fødsel		
1. November — Allehelgens Dag		
8. December — Mariæ Undfangelse		
ere Fridage, paa hvilke intet Arbejde finder Sted.		

§ 6.

For Akkordarbejde betales pr. Magdeburger Morgen¹⁾:

	Dansk. Kr. Ø.	Tysk. M. Pf.
1. Sædhakning		
2. Sukkerroer:		
Langhakning		
Første Udtyndning med Lugehakning		
Anden » » »		
Tredie » » »		
Optagning, Afpudsning og Tildækning med Blade		
Ere Roerne løspløjede, da Kr. mindre pr. Magdeburger Morgon. Priserne regnes efter 18'' Afstand mellem Rækkerne; for mindre Afstand betales forholdsvis mere.		
3. Foderroer:		
Første Udtyndning med Lugehakning		
Anden » » »		
Tredie » » »		
Optagning, Afpudsning og Tildækning med Blade		
4. Kaalrabi og Turnips:		
Udtyndning og Hakning en Gang		
Optagning, Afpudsning och Tildækning med Blade		

¹⁾ 1 Magdeburger Morgon = 6480 ☐ Alen = 8640 lob. Alen eller 5417 løb.
Meter ved 18'' Afstand.

Dansk	Tysk
Kr. Ø	M. Pf.

5. Cikorierødder:

Første Nedhakning
 Første Udtynding
 Anden »
 Optagning, Afpudsning og Tildækning med Bløde
 Alt pr. Magdeburger Morgen.

6. Kartofler:

Optagning og Sankning pr. Centner

§ 7.

Afregning sker ugentlig — Fredag eller Lørdag — direkte til hver enkelt Arbejder ved Arbejdsgiveren eller hans Stedfortræder.

Enhver Arbejder erholder uden Betaling en af det danske Indenrigsministerium autoriseret Afregningsbog, i hvilken det hver Lønningsdag af Arbejdsgiveren eller hans Stedfortræder skal indføres, hvad Arbejderen har fortjent i Arbejds løn, og hvad der er ham udbetalt. Arbejderen er berettiget til selv at opbevare sin Afregningsbog og til ved Hjemrejsen at medtage samme.

§ 8.

Foruden den kontante Pengeløn tilkommer der hver Arbejder ugentlig 12 Kilo Kartofler samt 1 Liter skummet Mælk daglig. Der overlades hver to Personer en Kasse til Opbevaring af Kartofler.

§ 9.

Der skal af Arbejdsgiveren anvises Arbejderne en tørt og sundt beliggende Bolig, som er indrettet i Overensstemmelse med Forskrifterne i den danske Lovgivning, derunder den særlige Beskyttelseslov for udenlandske Arbejdere (jfr. Lov af 21. August 1908 § 10), hvoraf bl. a. fremhæves, at der ved Boligen skal være let Adgang til godt Drikkevand, at Boligen skal indeholde Køkken med Ovn, Spiserum samt de efter Antallet af Beboere fornødne Soverum, at Soverum for ugifte Mænd og Kvinder skulle være fuldstændig adskilte uden indbyrdes Forbindelse, og at hver Ægtepar skal have et særskilt Soverum.

I Soverum skulle alle Sengesteder anbringes paa Gulvet med fornødent Melletrum og maa ikke indrettes over hinanden. Senge steder til mere end to Personer maa ikke benyttes. Hvert Senge sted skal forsynes med Madras, Pude og for hver Person 2 Uldtæpper.

Belysning, Brændsel og Vaskekar til Arbejdernes Brug leveres af Arbejdsgiveren.

§ 10.

Saafernt der ikke i den Arbejderne anviste fælles Bolig er bosat en Opsynsmand (Formand) med Hustru, eller et kvindeligt Opsyn, skal Boligens Rengøring og Kogning af Middagsmaden besørges afvekslende af de kvindelige Arbejdere selv, hvorfor en af disse daglig møder 1 Time senere paa Arbejde om Morgenens og forlader Arbejdet 1 Time tidligere om Middagen uden Fradrag i Lønnen. Ved et større Antal Arbejdere skal dette Tidsrum forlænges i Forhold til Antallet.

§ 11.

Naar en Arbejder bliver syg, er Arbejdsgiveren pligtig at draga Omsorg for, at der snarest mulig skaffes vedkommende den fornødne Hjælp, i fornødent Fald ved Tilkaldelse af Læge og Ydelse af Medicin eller Indlæggelse paa et Sygehus. Arbejdsgiveren er derhos i alle Tilfælde, hvor Sygdommen ikke skyldes utilbørligt Forhold fra Arbejderens Side, overfor det offentlige pligtig at bekoste Udgifterne ved Sygebehandlingen, derunder Lægehjælp, Medicin samt i fornødent Fald Sygehusudgifter, dog ikke udover et Tidsrum af 6 Maaneder. Det paahviler ikke Arbejdsgiveren at bekoste syge Arbejders Forplejning paa Arbejdsstedet udover det ved nærværende Kontrakt § 8 fastsatte Deputat af Mælk og Kartofler.

§ 12.

Det paahviler Arbejdsgiveren paa sin Bekostning at holde Arbejderne forsikrede mod Følger af Ulykkestilfælde saa vel ved Maskiner som under Arbejde i Landbrug, Skovbrug, Havebrug, Mejeri m. m. i Overensstemmelse med de nærmere Forskrifter i den danske Lovgivning om Arbejders Ulykkesforsikring. Ligeledes er Arbejdsgiveren pligtig at holde Arbejdernes Ejendele forsikrede mod Ildsvaade. Naar der af Indenrigsministeriet er meddelt en hele Landet omfattende Forening till Forsikring af udenlandske Arbejdere i Sygdomstilfælde offentlig Anerkendelse som Sygekasse, er Arbejdsgiveren pligtig at forsikre sine Arbejdere i denne Sygekasse.

§ 13.

Forsaavidt der oprettes særlige Kasser (f. Eks. Forplejnings- eller Sparekasser), hvortil Arbejderne bidrage, ere Arbejderne berettigede til at kræve, at der af Arbejdsgiveren eller dennes Stedfortræder føres Kontrol med disse Kasser. Det kan ikke paalægges nogen Arbejder at intræde i saadanne Kasser.

§ 14.

Det kan ikke paalægges Arbejderne at gøre Indkøb af nogen Art hos den medfølgende Fører eller Arbejdsformand. Det er forbudt denne at sælge spirituøse Drikke til Arbejderne.

§ 15.

Arbejdsgiveren er berettiget til at ophæve Kontrakten med en Arbejder, der uden Sygdom eller anden gyldig Grund gentagne Gange udebliver fra sit Arbejde, der nægter at udføre det ham kontraktmæssig paahvilende Arbejde, er drikfældig eller gør sig skyldig i Forbrydelser eller grove eller oftere gentagne Krænkelser af Husordenen. Vedkommende Arbejder har i saa Fald intet Krav paa Godtgørelse for Hjemrejsen, og Arbejdsgiveren kan for eventuelt Erstatningskrav i Anledning af Kontraktens Ophævelse søge Fyldestgørelse i det for Udrejsen tilbageholdte Lønbeløb (jfr. § 17).

§ 16.

Arbejderen er berettiget til at ophæve Kontrakten, hvis Arbejdsgiveren ikke efterkommer sine Forpligtelser, eller hvis Arbejderen skulde blive mishandlet af en Foresat. Den paagældende Arbejder skal i saa Fald have udbetalt det for Udrejsen tilbageholdte Lønbeløb samt de fastsatte Rejsepenge til Hjemrejsen (§ 3).

§ 17.

I Tilfælde af Tvist mellem Arbejdsgiver og Arbejdere angaaende de hver af Parterne paahvilende Forpligtelser, Kontraktens Ophævelse m. v., skal hver af Parterne henvende sig til Stedets Politimester, som da ved sin Mægling vil søge Forlig tilvejebragt; den herved fornødne sproglige Bistand bekostes af Arbejdsgiveren, for saa vidt Sagens Afgørelse gaar denne imod; i andet Fald afholdes Udgiften af det offentlige. Efter Sagens Beskaffenhed kan Politimesteren bestemme, at Arbejderne, medens Mæglingen vedvarer, skulle beholde deres Bolig og Kosttillæg hos Arbejdsgiveren uden at være pligtige til at deltage i Arbejdet, samt at Arbejderne kun kunne søge Arbejde andetsteds efter derom at have givet behørig Meddelelse til Politiet. — I fornødent Fald træffer Retten endelig Afgørelse i Sagen.

Nærværende Kontrakt udfærdiges i to ligelydende Eksemplarer med vore originale Underskrifter og anerkendes som bindende for

begge Parter, Arbejdsgiver og Arbejdere. En Genpart af Kontrakten aftrykkes og udfyldes i den autoriserede Afregningsbog (§ 7).

..... den 19.....

Som Arbejdsgiver:

Som Arbejder:

Attestation.

Undertegnede attesterer herved som Arbejdsgiver, at der forinden nærværende Kontrakts Underskrift er givet Arbejderne Lejlighed til personlig eller ved dertil udvalgte Tillidsmænd nøje at gennemgaa Kontrakts enkelte Bestemmelser, hvorved bemærkes, at det ifølge Lov af 21. August 1908 § 4, 2det Stykke, paahviler Arbejdsgiveren paa sin Bekostning at drage Omkostning for den nødvendige sprogkyndige Bistand, saafremt Arbejderne ikke uden Bistand ere i Stand til at gøre sig bekendt med Kontrakts Indhold.

..... den 19.....

Anm. I Tilfælde af, at en Arbejdsgiver lader Driften af den paagældende Virksomhed varetage af en Bestyrer eller anden Stedfortræder, kan denne paa Arbejdsgiverens Vegne underskrive nærværende Kontrakt og Attestation, medens Arbejdsgiveren dog personligt hæfter for de ham kontraktmæssig paahvilende Ydelser, saa vel som eventuelt for Skadeserstatning (Lov af 21. August 1908 § 17).

Den, der ved Løfter og anden Paavirkning retsstridig bevæger udenlandske Arbejdere til at udeblive fra eller i Utide at forlade det af dem kontraktmæssig overtagne Arbejde, straffes med en vedkommende Kommunes Hjælpekasse tilfaldende Bøde fra 50 til 1000 Kr., for saa vidt ikke højere Straf efter den almindelige Straffelovgivning maatte være forskyldt. Saadant Forhold behandles som en offentlig Politisag. Under Sagen kan der efter derom nedlagt Paastand tilkendes den skadelidende Arbejdsgiver Erstatning (Lov af 21. August 1908 § 15).

Bil. 15.

Danska inrikesministeriets kontrakt för utländska arbetsförmän.(Autoriseret Arbejdskontrakt for udenlandske Arbejdsformænd
(Forpiger) i Danmark.)¹⁾

Mellem undertegnede Arbejdsgiver

paa.....

Poststation.....

Banestation

Danmark.

og medundertegnede Arbejdsformand (Forpige)

fra

sluttes følgende Kontrakt, som bekræftes ved Parternes Underskrifter.

§ 1.

Arbejdsformanden (Forpigen) forpligter sig for Aaret 19..... til at antage til ovennævnte Arbejdsgiver kraftige Folk, som alle maa være over 16 Aar, nemlig Mænd, Kvinder og unge Karle, og bringe dem til , hvor de paagældende fra 19..... til alle Markarbejder og Tærskning i samme Aars Efteraar ere endte, dog ikke udover 15de December, ifølge derom indgaaet Arbejdskontrakt skulle arbejde for nævnte Hr. Enhver af Folkene maa medbringe gyldige Legitimationspapirer. Ingen svanger Kvinde maa antages.

¹⁾ Tryckt på danska, polska och tyska språken.

I Fæstepenge erlægger Arbejdsgiveren (.....) pro persona, hvoraf Halvdelen udbetales Arbejdsformanden (Forpigen) ved Ankomsten for de ankomne Personers Vedkommende, Resten efter Kontrakttidens Udløb, dog kun for det Antal Personer, som have tjent deres Tid ud. Det er forbudt Arbejdsformanden (Forpigen) at indkræve eller modtage Fæstepenge af de antagne Folk.

§ 2.

Arbejdsformanden (Forpigen) er forpligtet til personlig at deltage i Arbejdet og faar i Dagløn Kr. Øre for hver Arbejdsdag, hvilken Dagløn i Høstens Tid (5 Uger) forhøjes till Kr. daglig. Desuden tilkommer der ham (hende) en Løn som Formand (Forpige) af Kr. maanedlig, der udbetales bagud for hver forløben Maaned. Herfor har han (hun) att sørge for Arbejdets forsvarlige Udførelse samt for Overholdelsen af god Orden blandt Arbejderne og i deres Boliger. Paa Akkordarbejde faar han (hun) foruden sin maanedsløn som Formand Betaling efter de for Arbejderne kontraktmæssig fastsatte Lønsatser. — Enhver Arbejdsformand (Forpige) erholder uden Betaling en af det danske Indenrigsministerium autoriseret Afregningsbog, i hvilken det hver Lønningsdag af Arbejdsgiveren eller hans Stedfortræder skal indføres, hvad den paa-gældende har fortjent i Arbejds-løn, og hvad der er ham udbetalt. Arbejdsformanden (Forpigen) er berettiget til selv at opbevare sin Afregningsbog og til ved Hjemrejsen at medtage samme.

§ 3.

Arbejdstiden ved Dagløn varer fra Kl. Morgen til Kl. Aften, hvori fragaar $\frac{1}{2}$ Time til Frokost, 1 Time til Middag og $\frac{1}{2}$ Time til Middaften. Arbejdsformanden (Forpigen) maa ligesom Arbejderne rette sig efter Gaardens Skik og Brug, naar Arbejdstiden ikke overstiger det fastsatte Timetal, og de fornævnte Spisetider iagttages. Til Middagshvilen henregnes ikke den Tid, der medgaar til Vejen fra Arbejdet til Arbejdernes Bolig og tilbage til Arbejdet.

For Overarbejde beregnes en Ekstrabetaling af Øre pr. paabegyndt Time.

§ 4.

Der tilkommer Arbejdsformanden egen Bolig med Senge for sig og sin Familie, 25 Pund ($12\frac{1}{2}$ Kilogram) gode Kartofler ugentlig og 1 Liter Mælk daglig for hver arbejdende Person i Familien. Desuden fri Lægehjælp og Medicin, Belysning og Brændsel samt Kar til Tojvask.

§ 5.

I Rejsepenge erholder Arbejdsformanden Kr. (.....) for sig og hver arbejdende Person af sin Familie til Rejsen fra Hjemlandet til Arbejdsstedet. Ved Kontrakttidens Udløb udbetales der ham samme Beløb til Hjemrejsen.

Rejsepenge til Udrejsen for Arbejdsformanden (Forpigen) og de gennem ham antagne Folk tilstilles Formanden (Forpigen) med Kr. (.....) rettidig pr. Post.

§ 6.

Med hensyn til Renholdelse m. v. af den Arbejderne anviste fælles Bolig (Kaserne) gælde følgende Regler:

a) *Naar Arbejdsformanden ikke medbringer Hustru:*

Rengøring af Arbejdernes Bolig og Tillavning af Hovedmaaltidet besørges skiftevis af de kvindelige Arbejdere selv, hvorfor en af disse daglig møder 1 Time senere paa Arbejde om Morgonen og forlader Arbejdet 1 Time tidligere om Middagen uden Fradrag i Lønnen. Ved et større Antal Arbejdere forlænges dette Tidsrum i Forhold til Antallet.

b) *Naar Hustruen ikke deltager i Arbejde:*

Hustruen har at renholde Arbejdernes Bolig og paa Arbejdsdage at tilberede deres Hovedmaaltid og faar derfor af Arbejdsgiveren en Løn af (.....) maanedlig, hvilken Løn udbetales bagud for hver forløben Maaned.

c) *Naar Hustruen gaar med i Arbejde:*

Hustruen har at renholde Arbejdernes Bolig og paa Arbejdsdage at tilberede deres Hovedmaaltid. Hun møder derfor daglig Time senere paa Arbejde om Morgenen og forlader Arbejdet Time tidligere om Middagen uden Fradrag i Arbejdslønnen. Iøfrigt deltager hun i Arbejdet under samme Lønningsvilkaar som de kvindelige Arbejdere. Desuden faar hun som Løn for Rengøring og Madlavning (.....) maanedlig, hvilken Løn udbetales bagud for hver forløben Maaned.

§ 7.

Naar en Arbejdsformand, hans Hustru eller en Forpige bliver syg, er Arbejdsgiveren pligtig at drage Omsorg for, at der snarest mulig skaffes vedkommende den fornødne Hjælp, i fornødent Fald ved Tilkaldelse af Læge og Ydelse af Medicin eller Indlæggelse paa

et Sygehus. Arbejdsgiveren er derhos i alle Tilfælde, hvor Sygdommen ikke skyldes utilbørligt Forhold fra den syges Side, overfor det offentlige pligtig at bekoste Udgifterne ved Sygebehandlingen, derunder Lægehjælp, Medicin samt i fornødent Fald Sygehusudgifter, dog ikke udover et Tidsrum af 6 Maanader. Det paahviler ikke Arbejdsgiveren i Sygdomstilfælde at bekoste Patientens Forplejning paa Arbejdsstedet udover det ved nærværende Kontrakts § 4 fastsatte Deputat af Mælk og Kartofler.

§ 8.

Det paahviler Arbejdsgiveren paa sin Bekostning at holde Arbejderne — derunder Arbejdsformanden og Forpigen — forsikrede mod Følger af Ulykkestilfælde saavel ved Maskiner som under Arbejde i Landbrug, Skovbrug, Havebrug, Mejeri m. m. i Overensstemmelse med de nærmere Forskrifter i den danske Lovgivning om Arbejders Ulykkesforsikring. Ligeledes er Arbejdsgiveren pligtig at holde Arbejdsformandens (Forpigens) Ejendele forsikrede mod Ildsvaade. Efter at der af Indenrigsministeriet er meddelt en hele Landet omfattende Forening til Forsikring af udenlandske Arbejdere i Sygdomstilfælde offentlig Anerkendelse som Sygekasse, er Arbejdsgiveren pligtig at forsikre sine Arbejdere — derunder Arbejdsformanden (Forpigen) — i denne Sygekasse.

§ 9.

Forsaavidt der oprettes særlige Kasser (f. Eks. Forplejnings- eller Sparekasser), hvortil Arbejderne bidrage, ere Arbejderne berettigede til at kræve, at der af Arbejdsgiveren eller dennes Stedfortræder føres Kontrol med disse Kasser. Det kan ikke paalægges nogen Arbejder at indtræde i saadanne Kasser.

Det er forbudt Arbejdsformanden (Forpigen) at oprette saadanne Kasser eller modtage Indskud i samme uden særlig Tilladelse fra Arbejdsgiveren.

§ 10.

Det kan ikke paalægges Arbejderne at gøre Indkøb af nogen Art hos den medfølgende Fører eller Arbejdsformand (Forpige). Det er forbudt denne at sælge spirituøse Drikke til Arbejderne.

§ 11.

Efterkommer Arbejdsgiveren ikke sine kontraktmæssige eller lovmæssige Forpligtelser overfor Arbejdsformanden (Forpigen), kan denne Kontrakt ophæves, og Vedkommende er da berettiget til at

faa udbetalt Hjemrejsepenge for sig og sin Familie samt den fulde Pengeløn til sig og eventuelt sin Hustru for hele den fastsatte Kontrakttid (jfr. § 12).

Efterkommer Arbejdsformanden (Forpigen) ikke sine kontraktmæssige Forpligtelser, eller hvis han er drikfældig eller gør sig skyldig i Forbrydelser, Uredelighed eller grove eller oftere gentagne Krænkelser af Husordenen, er Arbejdsgiveren berettiget til at kræve Kontrakten ophævet, mod at der udbetales Arbejdsformanden (Forpigen) den af ham og eventuelt hans Hustru fortjente Pengeløn for Tiden indtil Kontraktens Ophævelse. Derimod fortabes i saa Fald Retten til Hjemrejsepenge samt til Løn for den tilbagestaaende Del af Kontrakttiden (jfr. § 12).

§ 12.

I Tilfælde af Tvist mellem Arbejdsgiver og Arbejdsformand (Forpige) angaaende de hver af Parterne paahvilende Forpligtelser, Kontraktens Ophævelse m. v., skal hver af Parterne henvende sig til Stedets Politimester, som da ved sin Mægling vil søge Forlig tilvejebragt. Den herved fornødne sproglige Bistand bekostes af Arbejdsgiveren, for saa vidt Sagens Afgørelse gaar denne imod; i andet Fald afholdes Udgiften af det offentlige. Efter Sagens Beskaffenhed kan Politimesteren bestemme, at Arbejdsformanden (Forpigen), medens Mæglingen vedvarer, skal beholde Bolig og Kosttillæg hos Arbejdsgiveren uden at være pligtig til at deltage i Arbejdet, samt at han (hun) kun kan søge Arbejde andetsteds efter derom at have givet behørig Meddelelse til Politiet. — I fornødent Fald træffer Retten endelig Afgørelse i Sagen.

Nærværende Kontrakt udfærdiges i to ligelydende Eksemplarer med vore originale Underskrifter og anerkendes som bindende for begge Parter, Arbejdsgiver og Arbejdsformand (Forpige).

En Genpart af Kontrakten aftrykkes og udfyldes samt underskrives af Parterne i den autoriserede Afregningsbog (§ 2).

..... den 19.....

Som Arbejdsgiver:

Som Arbejdsformand (Forpige):

Attestation.

Undertegnede attesterer herved som Arbejdsgiver, at der forinden nærværende Kontrakts Underskrift er givet vedkommende Arbejder Lejlighed til personlig eller ved en dertil udvalgt Tillidsmand nøje at gennemgaa Kontraktens enkelte Bestemmelser, hvorved bemærkes, at det ifølge Lov af 21. August 1908 § 4, 2det Stykke, paahviler Arbejdsgiveren paa sin Bekostning at drage Omsorg for den nødvendige sprogkyndige Bistand, saafremt Arbejderen ikke uden Bistand er i Stand til at gøre sig bekendt med Kontraktens Indhold.

..... den 19....

Anm. I Tilfælde af, at en Arbejdsgiver lader Driften af den paagældende Virksomhed varetage af en Bestyrer eller anden Stedfortræder, kan denne paa Arbejdsgiverens Vegne underskrive nærværende Kontrakt og Attestation, medens Arbejdsgiveren dog personligt hæfter for de ham kontraktmæssig paahvilende Ydelser, saa vel som eventuel for Skadeserstatning (Lov af 21. August 1908 § 17).

Den, der ved Løfter og anden Paavirkning retsstridig bevæger udenlandske Arbejdere til at udeblive fra eller i Utide forlade det af dem kontraktmæssig overtagne Arbejde, straffes med en vedkommende Kommunes Hjelpekasse tilfaldende Bøde fra 50 til 1000 Kr., for saa vidt ikke højere Straf efter den almindelige Straffelovgivning maatte være forskyldt. Saadant Forhold behandles som en offentlig Politisag. Under Sagen kan der efter derom nedlagt Paastand tilkendes den skadelidende Arbejdsgiver Erstatning (Lov af 21. August 1908 § 15).